

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Valami készül.

A napi lapok nyugtalanító híreket közölnek a Királyhágóntúlról. A nagy magyar alföld forrong, az a lomha tömeg, mely 1848 óta nyugodtan szemléli a világ folyását, kezd mozogni. Ötven év alatt, a kivivott közszabadság oltalmában, csak pihent; még az ezredik év magasztos ünnepe se rázta föl jóformán egyhanguságából. Pihenése azonban nem a tétlenség volt. Mert tagadni nem lehet, hogy nagy munka és erőfeszítés árán sokat, nagyon sokat haladtunk. Létszámunk megszorodott, államunk megizmosodott, intézményeink magukra öltötték a nyugoti kultúra vívmányait, fényét, berendezését. Törvénykezésünk meg éppen a szabadelvűség tetőpontjára hágott, midőn — hogy mást ne említsek — szabályozta a házasság-jogot, gyermekek vallását és a vallásnak szabad gyakorlatát. Ki merné tagadni, hogy ez nem haladás? Ki merné állítani, hogy a magyar nem civilizált, nem kultur nemzet?

Ugy van. De a haladás egyházi életünkben sem talált zárt ajtókra. Nem zártuk el magunkat kínai kőfallal semmitől, a mi egyházi életünket előbbre vitte, a miben jövőnknek biztos zálogát láttuk; a protestántizmus vezérlő elve lebegett szemeink előtt szüntelen, s ez elvnel fogva mindig az elsők között voltunk, a hol egyházunkért, hazánkért valamit tenni kellett. Híveink létszáma gyarapodott, roskadozó templomaink, iskoláink diszló fényben állanak, s még az elszéledt nyáj közé is pásztorok állottak, hogy megtartsák, a mi veszendő vala. Ez is haladás, a munkának, meg nem

lankadó küzdelemnek eredménye; megvalósítása ama protestáns elvnek: semper reformari debet.

És mégis, a nép, az a lomha tömeg nyugtalanodik, mozog, forrong. Valami készül. Ezt tagadni nem lehet.

Ezen mozgalom indító okának meg kell lennie, mert ok nélkül semmi sem történik a nap alatt. Az eseményeket szemlélve, a hangulatot látva, azt kell hinnünk, hogy valami *hiányzik*, a test és lélek szükségei közül valami *nincs kielégítve*. A gyorsan létesített intézmények nem voltak tekintettel mindarra, a mi az emberi szükségeket kielégítheti, s a szívben, a társadalomban és egyházban nyugodalmat, békességet eredményezne. Nem, mert külső formákat alkottunk belső tartalom nélkül, igényeket támasztottunk annak megfelelő kielékek nélkül, s e miatt sok dologban több a látszat, mint a valóság, nagyobb a kereslet, mint a kínálat. E miatt elégedetlen a társadalom. Megpróbálom igazolni.

Bizonyításom rendén a társadalmi helyzet egyes tüneteinek felmutatásából indulok ki, mert legtöbb egyházi bajunk kútforrása onnan ered. Az állami újabb alkotások, intézmények, s az eljáró személyzet megszorítása megnövelték a költségvetést, megszorították az adókat minden vonalon; ezzel pedig nem áll egyenes arányban a nép vagyonosodása, nem nőtt jövedelme, nem szaporodtak bevételei anynyira, hogy a követeléseket ki tudná elégíteni. az állam részéről. De másfelől, a haladás az egyént is magával ragadta, sőt attól el sem akart maradni. Iskoláink felébresztették vágyait, megnövelték igényeit; életmódban, ruházatban, élvezetekben elhagyta a régi rendet, s a meg-

változott világ új szelleméhez, formáihoz alkalmazkodott. Nem is tehetett másképpen. Azonban ipara, kereskedelme, földbirtokának jövedelmező volta, mondhatni, csak a régi maradt. Ezen a téren nem történtek oly alapos reformok, mely a jövedelmi ágakat úgy megnövelték volna, hogy azokból megnövekedett igényeit is kielégíthetné.

Továbbá, az új formák mellett régi keretben maradt a közigazgatás, mely pedig alapfeltétele annak, hogy az államháztartás gépezete rendesen mozogjon. Az az elem, mely a néppel legtöbbet érintkezik, nem bír kellő tudatával feladatának, nem áll magaslatán hivatásának s így legkevesebbet törődik azzal, hogy a nép szükségei annak megnyugtatására elégítsenek ki, hogy a közigazgatás jól és igazságosan folyjon. Egy dologért, megcsúsznak, kétszer-háromszor ekézékválják a szegény embert; igazságot hiába keres, míg ahoz jutna, belefárad, abba hagyja. Hiányzik az ellenőrzés. Ez pedig csak növeli az elégtelenséget.

Csoda-e, ha ilyen körülmények között megmozdul a nagy magyar alföld? Csodálkozunk-e, ha a szociálista vezérek, ezek a lelketlen igazgatók, mint valami új próféták, hirdetik közöttük a testi nyomortól való megszabadulás evangéliumát: a szociális tanokat és a nép befogadja tudományukat, halad utánuk az anarchia útján? Jelszava, mint hajdan a római plebsé: panem et circenses! És a legsajnálatra méltóbb a dologban az, hogy ez a nép, a mi magyar népünk, a kálvinista egyház zöme és erőssége.

(Vége következik.)

Vajda Ferencz.

Nyílt levél.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Kedves kartársam!

A »Protestáns Közlöny« f. é. 4. számában, mint már megelőzőleg a múlt évfolyamban is néhányszor közölték egyes egyházmegyék lelkészi értekezleteinek oly irányú nyilatkozatai, a melyek így vagy amúgy, de lényegben mégis ugyanazt a dolgot fejezik ki, hogy t. i. szomorúan tapasztalták, »hogy a közelebbi időkben theol. fakultásunk irányzatában olyan szellem ütötte fel fejét, mely nemcsak ellentétben áll általában a hamisítatlan protestantizmus, különösképen a kálvinizmus szellemével, hanem ha annak sikerül megerősödni, egyelőre is eszközölni fogja anyaszentegyházunk létrejöttének dekadenciáját, majd pedig veszélyeztetni fogja annak létalapját is. Ez az u. n. pietistikus irány« stb.

ennélfogva ennek az irányzatnak »már csirájában« el kell fojtatnia stb. És e többé-kevésbé teljesen egyforma hangon szóló nyilatkozatoknak olyan tekintélyes és egyházkerületünkben előkelő állást betöltő egyének vannak majdnem mindenütt aláírva, hogy eltekintve az állásukkal járó tisztelettől, magán egyéniségük is olyan súlylyal bír, hogy lehetetlen őket nem úgy tekintenem, mint a kik a theologiai fakultás ellen emelt vádakat és recriminációkat a dolgok tökéletes mérlegelése mellett emelték s tették meg. Henye dolog volna főiskolai szervezetünk és akadémiai tanszabadságunk mellett ezekre a vádakra és recriminációkra hivatalos minőségemben, mint a theologiai fakultás ez idő szerinti igazgatójának adni feleletet avagy felvilágosításokat, mert szervezetünk szerint, igen helyesen, az igazgató csak az administratív teendők végzője és az ifjuság directora; de nem egyszersmind a tanárok igazgatója is s a tanszabadság szerint kiki a maga katedráján a maga legjobb tudásának és legszentebb meggyőződésének a hirdetője és képviselője s kell, hogy épen a főiskolai tanárok semmiféle más irányítás alatt per absolute ne álljanak, mint a mit nekik a saját lelkiismeretük és a tudomány királyi méltósága szab meg. Ez alapon tehát nem mint hivatalnok, hanem teljesen mint magán ember, nem mint a fakultás vezetője, hanem mint egyén kívánok csupán a magam nevében nyilatkozni, kívánom álláspontomat határozottan körvonalozni s ezt is nem a magam érdekében tenni, mert egyénileg erre semmi szükségem nincsen, amennyiben elég régen állok már szakadatlanul a nyilvánosság ítélőszéke előtt, hogy a ki ismerni akar az egyházi körben, az nem lehet kétségben irányom felől, hanem egyenesen a felső tanintézetnek az érdekében, a melynek egyik munkásul elhivattam, hogy legyen tisztában *velem* annak az egyházkerületnek a lelkészi kara is, a mely a papnevelés nagy fontosságú munkáját ez idő szerint reám *is* bízta; mert »szükség ugyan, hogy botránkozások legyenek, de jaj a botránkoztatónak.«

Arról nem is szólok, hogy csak szélmalom harczot folytatnak azok, a kik a kálvinizmuson belül pietizmust emlegetnek s »de strygius« beszélnek, »quae non sunt.« A kálvinizmus *sola gratia* tana ezt mérőben kizárja, mert a *sola gratia* egy olyan felséges életelv és életerő, a mely nem engedhet meg kegyeskedő visszavonulást, hanem egyenesen kihajt az élet mezejére s munkára, szakadatlan tevékenységre, lángoló, odaadó működésre ösztönöz, derült, nyugodt világnézetet, bizalmat, bátorságot kelt és szabadságot ad. Abból az életforrásból táplálkozik, a ki »előbb szeretett minket« s vallja, a mit Erdély nagy fejedelme halálos ágyán irt le reszkető kezekkel: »ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?! — Bizonyára senki, — — senki!« Megtenni mindent az egyház, a Krisztus testének építésére, felhasználni a modern társadalmi életnek minden jó és kipróbált eszközét a tagoknak minél szorosabban való egybekötöttségére s az ennek érdekében egyházi hatóságok és szervek tudtával és jóváhagyásával végzett munka: nem lehet pietizmus. A pietizmus lényegét nem ismerik, kik mindenféle ennek a kísértetét látják »világos századunkban.« Én csak mintegy confessiot akarok tenni, hogy világossá legyen miféle irányt követek?

Évekkel ezelőtt volt, a mikor először jött forgalomba két, — elismerem, hogy képzésére nézve nem valami jó s azóta sok helyütt vörös posztóvá lett szó: az evangelizáció és a helmisszió. Szavak, a melyek épen úgy, mint a váltópénz csak forgalmi értékkel bírnak, belbecsük jóformán semmi. Ki ezt, ki amazt az értéket adta nekik. Ma sincs még közértékük megállapítva. Ki ezt, ki amazt a tartalmat öntötte beléjük, míg gen sokan merőben tartalmatlanoknak mondták és mondják. Legyen bármiként a dolog, én is egy bizonyos értéket adtam nekik s lelkem legjobb meggyőződéséből, hitem erejéből, egyházam és hazám iránt való leghűbb szeretetéből egy bizonyos tartalmat öntöttem beléjük s csatlakoztam azokhoz, a kik az egyház építésén munkálkodni óhajtottak. De azt eleve hangsúlyozhatom, hogy 16 évi egyházi irodalmi és 14 évi tanári működésem alatt senki egyetlen betűt, vagy szót ki nem mutathat, a melylyel bármikor csak egy pillanatra, is azt jeleztem volna, hogy egyházi szervezetünk és alkotmányunk keretén kívül kellene valamely munkát, talán egyházi hatóságoktól független egyesületekben vagy szövethatóságokban végezni. Mindig az volt a meggyőződésem, hogy a meglevő institutiokon belül, magukba ezekbe az intézményekbe kell igazi életet önteni, hogy ne csak adminisztratív szervek legyenek, hanem erőtől és lélettől duzzadó és így erőt és életet adó organumok. És ezt a meggyőződésemet ama régi elvből merítettem, hogy »ecclesia semper se reformari debet.« Egyházunkban azonban nem volt arra szükség, hogy e reformálás — mint hajdan a középkori zsinatokon sürgetteték, — »in capite« is történjék, mert egyházunk láthatatlan feje a Krisztus; hanem csak arra van, hogy »in membris.« Ezt pedig azt hiszem, hogy egyetlen józan protestáns sem vonhatja kétségbe. Másfelől magára a papi pályára is az a meggyőződés hozott, hogy tényleg »az evangelium Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére.« Az evangelium tehát nem egy csomó historiának a conglomeratuma, vagy valamely elszellemesített* és elallegorizált üresség, hanem erő és pedig az élő, a munkás, a minket szerető és megváltó Istennek az ereje. Ennélfogva ezt az evangeliumot hirdetni kell mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. Sem a híveket, sem tanítványaimat nem szabad emberi bölcsesség hitető beszédeivel áztatnom, hanem csak Istennek felséges kegyelmi tényeiről kell bizonyosságot tennem; mert — mint Spurgeon mondá — »egy fénysugár az Isten trónjától többet ér az emberi bölcsesség egész sugár kéréjénél.« Ezért tartoztam és tartozom azok közé, a kik sürgették, hogy minél több alkalom nyújtassék az embereknek az evangelium igazságaival való megismerkedésre, tehát tartassanak alkalmas helyeken biblia-magyarázattal egybekötött vallásos összejövetelek és a theologiai tudományokat nép-

* A mi az *elallegorizálást* és *elszellemesítést* illeti, az érdekes szerző gondolatát véljük eltalálni, ha megjegyezzük, hogy e kifejezéseket itt valami rossz értelemben kell vennünk; mert a menyinyben vallásról és vallásos felfogásról van szó: mindezeknek éppen a Jézus Krisztus maga az igazi *megszellemesítője* és a menyinyben biblia-magyarázatról van szó: éppen maguk a reformátorok azok, kik nem testi, de *szellemi* tartalmat, és formát megkülönböztető magyarázatra adnak példát.

Szerk.

szerűsítő felolvasások; mert ha ma minden tudománykör a maga nézeteinek jogosítva van propagandát csinálni s igyekszik azokat belevinni az életbe, vajjon a theologia miért maradjon a véka alá fejtve? Az evangelium határozottan a legnemesebb szocialis erő is és az egyháznak meggyőződése szerint a napi renden levő nagy társadalmi kérdésekkel is feltétlenül számolni kell, ha azt nem akarja, hogy ezek rombolólag zúgjanak el felette. E szocialis mozgalmakat is megnevelíteni és irányítani hivatása az evangeliumnak, — ezt pedig csak úgy teheti meg, ha belenyúl az áramló élet kellő közepébe, ha mint erő élet-hatásokban mutatja meg energiáját. Ezt elismerve csatlakoztam és csatlakozom azokhoz, a kik nem akarnak megelégedni azzal, hogy mindez csak elméletben tanittasék, hanem sürgetik, hogy rá kell lépünk a gyakorlati tevékenység mezéjére, fel kell keresni az embereket, közvetlen érintkezésbe kell velük lépni, össze kell őket gyűjteni s őket élő szóval és építő iratokkal felvilágosítani, megnyerni. S miután legjobban ifjúságunkban, a nemzet virágában bizhatunk, nagy súlyt kell fektetni a minél intenzívebb vallási oktatásra, nevelésre, ennek egyik eszközére a vasárnapi iskolákra, vagy ha úgy tetszik gyermek- és ifjúsági istentiszteletekre, a confirmáltakból alakítandó egyesületekre, ifjúsági és nőegyletekre, énekkarokra stb. Ma már úgy a természettudományok, mint az ethikai tudományok egyforma elhatározó fontosságot tulajdonítanak a környezet, a milieu, befolyásának, tehát igyekezni kell főleg az ifjúságot egy igazán komoly, evangeliumi keresztyén milieube beállítani, hogy annak hatása alatt növekedjék. Quo semel imbuta recens servabit odorem testa diu. És mindez nemcsak egyházi, de egyenesen hazafias, nemzeti szempontból is fontos. Mert igazi hű hazafi is csak a komoly, keresztyén⁷ lehet és csak a szellemi szabadság birtokában lehet igazán szabad polgár, a valódi liberalizmus harczosa. Csak a hol az Úr lelke van, ott van szabadság. És ki ne akarná nagynak, nemesnek, szabadnak a magyart?

De mindig elismertem és meggyőződéssel vallottam, mit atyáink vallottak, hogy »Isten egyháza gyűjtésére vagy alkotására, úgy szinte annak igazgatása és megtartására mindig egyházi szolgálókat vett fel eszközül, most is azokat használ és fog is használni, míg a földön egyház leend. Isten ugyan hatalmánál fogva eszközök nélkül is gyűjthetne magának az emberek közül egyházat; de inkább akart emberekkel emberi szolgálat által banni. Következésképp az egyházi szolgálókat nem úgy tekintendők, mint egyszerű szolgálók, hanem mint Isten szolgálói, kik által munkálja Isten az embereknek üdvét. A honnan óvakodásra intünk mindenkit, nehogy valaki azokat, melyek megtérésünk és épülésünkre tartoznak, úgy tulajdonítsa a Szentlélek titkon munkáló erejének, hogy azáltal az egyházi szolgálókat feleslegesnek tartsa. Az egyházi szolgálókat méltóságát senki nem bitorolhatja, azaz, vesztegetés, vagy más mesterkedéssel önkényűleg magára nem ruházhatja. Kárhoztatjuk itt mindazokat, kik önként futnak, bár nem választattak, küldettek és bocsáttattak ki. Kárhoztatjuk a hivatalra alkalmatlan tanítókat és a lélekpásztorban megkívántató ajándékokkal fel nem ruházottakat.« (Helv. Conf. XVIII. r.) Tehát a lelkipásztor valom a gyülekezeti élet központjának, mintegy annak a

szilárd résznek, a mely körül a kikristályosodásnak történnie kell. E mellett azonban vallom és érvényesíteni is kívánom azt, a mit a Heidelbergi Káté mond: »a szentírást magánosan otthon olvasni s egymást az igaz vallásban oktatás által építeni mindenkinek szabad« és hogy »kiki kötelességének ismerje, hogy az Istentől nyert ajándékokat, készséggel és örömmel, a többi tagok javára és üdvösségére fordítsa« (55. k.); de szükség, hogy »az egyházi gyülekezetek ne legyenek titkosok és elrejtettek, hanem nyilvánosak és gyakoriak« (Helv. Conf.). Soha egy pillanatra sem kívántam és hirdettem írásban és szóban egyebet, mint a mit symbolikus könyvünk ekként fejez ki: »az egyházi szolgák tiszte a sz. gyülekezetet egybehívni, ebben az Isten igéjét magyarázni, az egész tanítást az egyház haszna és felfogásához alkalmazni, hogy így tanításaik használjanak a hallgatóknak és építsék a híveket. A tanítók kötelessége hát tanítani a tudatlanokat, inteni és az Úr útáiban haladásra nógatni a resteket, vigasztalni és megerősíteni a csüggedőket a sátán sokféle kísértetei ellen; megfeddeni a bűnösöket, útbaigazítani a tévelgőket, felemelni az elesteket, megczáfolni az ellenmondókat, végre a farkasokat az Úr ak-lából elhajtani, a bűnöket és bűnösöket eszélyesen és hatékonyan megdorgálni, — a híveket szent egységben megtartani, a szakadásokat akadályozni, a tudatlanokat a vallás elemeire oktatni, a szegények szükségét a gyülekezetnek ajánlani, a beteget s különféle kísértetekbe esteket meglátogatni, oktatni s az élet útáiban megtartani« stb. és hogy »az egyházi szolgák közt illő fegyelem legyen« (Helv. Conf. XVIII. 14. és 17. §§.).

Igaz, hogy engem első sorban tanári kathedrára állított az egyház meghívása, tehát a theologiai tudományok művelésére és tanítására; arra, hogy tanuljak, hogy aztán taníthassak és így első sorban tulajdonképen elméleti munkára; de már bocsánatot kérek, ha én az elméleti munkával nem láttam és nem látom feladatomat kimerítve s ha épen magának a papképzésnek is érdekében állólag arra is kötelesnek érzem magamat, hogy annyit, a mennyit és ott, a hol lehet gyakorlatilag is magam is megmutassam ifjú barátaimnak, hogy esetleg mit és hogyan lehet azokból az elméletekből a gyakorlatban érvényesíteni, hogy lássák, hogy az a tudomány nem csak agy-tömő és a memoria vagy a legtöbbszőr inkább az oblivio számára való theoria, hanem az életet megtermékenyítő erő. Rossz vezér az, a ki csak hátúlról biztatja az embereit, hogy menjenek előre. A harcosoknak élükre kell állani, csak így lehet reménye a győzelemre. Egyházi rendtartásunk szerint a világ legnagyobb méltóságát jelző papi palást is rajtunk lévén, ennek viselési jogát mindig zálognak tartottam kötelességek teljesítésére. Kicsoda kárhoztat tehát?!

Mikor a berlini theol. fakultás nagynevű tanárát *Schlatter*t a bibliai tudományok tanszékére meghívták, a porosz kultuszminiszter azt kérdezte tőle;

— Also, Herr Professor, sie stehen auf dem Evangelium?

— Nein, Excellenz; ich stehe *unter* dem Evangelium! — volt rá a felelet.

Távol legyen, hogy Schlatterrel kívánnám maga-

mat összehasonlítani; de ha theologiai álláspontom felől kérdeztetném meg, nekem is ez volna a feleletem, atyáink hitvallásával egybehangzólag, a mely szerint »csak a lelkiekben jártas embereknek a Szentírásból merített ítéletein nyugszunk meg« (Helv. conf. II. 3. §.). A szentírás rám nézve nem holt és csak történeti okmány értékével bíró anyag, nem hullá, a melyet csak a kritika bonczasztalára kell fektetni, hanem az élő Isten kijelentésének forrása, az Isten üdvözítő és megváltó kegyelmi tényeinek bizonyága. Látom benne az idők és korok és az írók egyéniségeinek különbözőségeit, látom az írókra koruk milieujének a hatását, a »polumerosz kai polutroposz« kijelentést, tehát a fejlődési, vagy ha úgy tetszik, a történeti és természetes evolútiót; de ezt úgy látom, mint egy és ugyanazon éltető és fényt árasztó napnak csak különböző prismákban megtört sugarait. A lényegben, a fődologban: »egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség« (t. i. a Lélek keresztsége). Előadásaimban a szigorú tudományos történeti szempontokat tartom szem előtt, a tudomány reális, positiv eredményeit: a negatiókat, mint építésre értékteleneket, perhorreskálom s a hol mégis történeti biztos adatok hiányában kénytelen vagyok a szereztetési kort vagy a szerzőt illetőleg csak negativ eredménnyel beérni, ott is igyekszem legalább magának az illető bibliai könyvnek positiv vallás erkölcsi nagy gondolatait kiemelni, hogy ne hagyjam hallgatóim lelkét üresen és ne hagyjam őket kétségben a tartalom magasztossága felől, hogy lássák, hogy bármi-kor és bárki által iratott is valamely könyv, minden-esetre a szerző az Úrnak »választott edénye« volt, mert Istennek üdv-oekonomiáját szemlélte és a Lélek erejével az Isten mélységeit vizsgálta. Ebből a szempontból tárgyalom úgy az ó- és új-testamentomi isagógikát, mint a két biblica-theológiát. Meggyőződésem, hogy »senki más fundamentomot nem vethet azon kívül, mint a mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus« és pedig nem egy elszellemesített és elpárologtatott eszme, hanem a megfeszített és feltámadt Krisztus, a ki meggyőzte e világot s a ki diadalmának részesévé teszi a benne hívőt, a vele élő összeköttetésben, közösségben lévőket. A Krisztus nélkül lehetünk mohamedánusok, buddhisták és nem tudom még mik; de *keresztyének* semmi esetre sem lehetünk. Nekem a szentháromság nem hegei philosophiai elvontság, hanem az élő Istennek, mint teremtetőnek, megváltónak és megigazító, megszentelőnek életnyilvánulása. A hit nem elmélet, hanem gyakorlati tevékenységre ösztönző erő; mert azokkal tartok, a kik még a Bunyan »Zarándok«-jának is szemére vetik, hogy az üdvösség útjára csak egyedül ment el s nem vitte magával legalább a hozzá legközelebb állókat; hiszem és vallom, hogy ha egyszer az evangelium világánál megtaláltuk az igazságot, akkor ezzel meg kell ismertetnünk mind azokat, a kikhez csak szólhatunk, mert »lehetetlen, hogy ne szóljunk azokat, a melyeket láttunk és hallottunk«. (Ap. csel. 4, 20.) A hit nem a való-élettől kegyeskedésbe való visszavonulás, hanem épen belenyúlás annak minden viszonyaiba; mert »te hiszed, hogy az Isten egy: jól cselekszed; az ördögök is hiszik és rettegnék tőle. Akarod-e pedig te hiábavaló ember tudni, hogy a cselekedetek nélkül való hit megholt?« (Jak. 2. 19—20.)

Bátor vagyok még egyszer kérdezni, kicsoda kárhozzát tehát?!

Végül egyházpolitikailag mindig annak voltam a híve, hogy nekünk garantizált jogokra, az egy szabad vallás-gyakorlaton kívül, nincs szükségünk. Biztosítsuk szellemi befolyásunkat és a Léleknek erejével szerezzük meg a suprematiát, mert csak egyetlen egyben, csak a szellemi suprematiában van erő; a többi mind ephemer értékű. Anyagi szegénységünkre nézve ugyan jogos és helyes az 1848. XX. t.-cikk alapján az államtól kérnünk a támogatást s én sem tartom a szegénységet »még csak idyllnek sem«; de egyszerismind a 600, vagy 800, vagy akár 4000 frtos minimumtól sem várom egyházi életünk felindülését, mert anyagiakból eszményi dolgok soha sem fejlődtek. Lélek az, a mi megelevenít. Az eszmények ápolhatásához, az érettük való munkálkodhatáshoz feltétlenül szükséges bizonyos anyagi függetlenség és eszköz a saját szellemi igények kielégítéséhez; de mindenek felett mégis szükséges a »magasabbra vívó szenedelem«.

Ime röviden, lényegében álláspontom, egyéni életem és tanári működésem irány-gondolatai.

Kolozsvár, 1898. január 28.

Kenessey Béla.

Megjegyzések és okmányok.

A »Protestáns Közlöny« jan. 27-én utolszor jelent meg. E pillanat nem alkalmas arra, hogy e megszűnt lap életrajzát adjuk. Megvalljuk, óhajtottuk volna, hogy az utolsó szám ne legyen ily vehemens, ily igen subjectiv, de inkább objectiv, az ügyet szem előtt tartó, s higgadt eszmei magaslatra emelkedett. Azok a célzások az egyházi kormányzásra nem a tiszta valóság által vannak sugalva, az az útalás Issakhárra, a lépcső fokán tolongókra, az eunuchra, stb. visszatetsző. A szerkesztői búcsuszóinak nem a phantasiával, de a tények és elvek igazságával s erejével kellett volna hatnia. A szerkesztő azonban költői... Szóval: a »Protestáns Közlöny« megszűnt, s a lap szerkesztője elbúcsuzott olvasóitól egy — költeményben.

A »Prot. Közlöny« utóbbi számaiban merült föl az az állítás, mely e lap hivatalos jellegének genealogiáját egyenes ágon és minden »közbevetés« nélkül viszi föl a magyarói zsinatig. Ebből az állításból aztán következtéseket vont ki Antiquarius. Fölmutatja a jogsértések borzalmait s keresztül vezet a Közlöny »Poklán« láttatva ott velünk az elkárhozott igazgató-tanácsot. Mi azonban nem kimélhetjük meg Antiquariust, hogy nagy odaadással és phantasiával alkotott egész építményét összeomlani lássa. De előbb röviden s elvileg egyebet jegyzünk meg. Antiquarius, az egyházkerületi új lap megalapításáról lévén szó, *nem hajlandó elismerni a fennforgó szükségét indoknak*. Pedig nincs nagyobb, ellenállhatlanabb indok, mint a fennforgó szükség, sőt ez az egyetlen, örök érvényű indok. Mert ha nem a fennforgó szükségből cselekszünk, akkor mi a cselekvés indoka? Dobjuk el a »fennforgó szükségét« s tessék akkor megnézni az

egész anyagi világot s az egész erkölcsi világot. Hiszen a »fennforgó szükség« természeti törvény is, erkölcsi törvény is, vagy mondjuk: e törvényeknek minden subjectiv önkénytől független objectiv ereje, hatalma. Természetesen a fennforgó szükségét nem kell csakis kicsinyesen s alantjáról fogni föl, mert a legmagasabb idealok is, a legüdvösebb reformok is a fennforgó szükségre vihetők vissza. Arról beszélhet Antiquarius, hogy valamely dolog fennforgó szükség-e, avagy pedig nem, de a »fennforgó szükség« hivatkozást ki nem kacaghatja: mert éppen a *fennforgó szükség* az igazi, a minden ellenszegülést megboszuló s végre is ellenállhatlan ok, indok, örök törvény. De térjünk csak vissza a »Prot. Közlöny« hivatalos jellegének eredetére. Közönségünk talán olvasta is e dologra vonatkozólag a »Protestans Közlönyben« a *szavakat*, kérjük olvassa el most már lapunkban a *tényeket*. Mert a miket mi itt alább a »Prot. Közlöny« hivatalos jellegére vonatkozólag közlünk, azok nem csak hirlapi cikkek, de följegyzett s megőrzött történet. Az itt közlendő okmányokból mindenki be fogja látni, hogy egy egyház kerületi hivatalos lap szükségét egyházkerületünk tényezői élénken érezték. Az igazgató-tanács 1872-ben határozatilag ki is mondja, hogy egy hivatalos közlöny fenntartását az egyházkerület érdekének tekinti. De az egyházkerületi hivatalos lap mégis csak pusztá szó a levegőben s magának az igazgató-tanácsnak határozata sem egyéb, mint pusztá betű a papi-ron. A jelenlegi püspöknek kellett eljőnnie, hogy e téren is testté válljon az ige, betöltessék egy élénk szükségérzet s a tengődést szerves és erőteljes élet váltsa fel.

Itt van előttünk a »Protestans Közlöny« 1886. évi 1. száma. E szám hivatalos részében okmányokat találunk. Helyén való lesz ez okmányokba betekintenünk. Ime:

»Szám 1436—1885.

Nagytiszteletű Közjegyző Úr!

Egyházkerületünk *régóta* mélyen érzett szüksége egy hivatalos közlönynek megalapítása, mely a püspöki körrendeletek, körövények közrebocsátásának közegétül szolgáljon s magába foglalja ezeken kívül az egyes egyházmegyék espereseinek, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészeink saját hatáskörükben kibocsátott közérdekű körleveleit is. Sőt tekintettel arra, hogy egyházkerületünk méltóságos állandó igazgató-tanácsa még 720—1872. sz. alatt határozatilag kimondotta, hogy egy ily hivatalos közlöny fenntartását s támogatását egyházkerületünk érdekében állónak tekinti és azt saját körrendeletei közlésének közegétül is igénybe venni kész, megteendem a kellő lépéseket arra nézve is, hogy a *megindítandó* hivatalos lap nemcsak a püspökségnek, hanem egyszerismind a méltóságos állandó igazgató-tanácsnak, mint egyházkerületünk legfőbb közigazgatási testületének is közlönyétül elfogadtassék. Egy ily hivatalos lap megalapítása iránti szándékomat esperes társaimmal közölvén s a maguk részéről ők is kijelentvén, hogy azt saját körleveleik közrebocsátásának közegétül elfogadni s használni készséggel hajlandók: *részemről elérkezettnek látom az időt arra,*

hogy e szándékom megvalósítása céljából intézkedjem. Kijelentem ennél fogva, hogy jövő évi január havától kezdve a püspöki körrendeletek körözüvények közhirrétételének eddig divott rendszerét megszüntetem s azoknak kizárólagos közlönyéül a »Prot. Közlöny«-t fogom fölhasználni elvárom összes lelkésztársaimtól s az egyházközségektől, hogy azok felel ez uton maguknak hivatalos tudomást szerezni kötelességüknek tartandják.

Nagytiszteletedet kartársi bizalommal kérem föl arra, hogy sziveskedjék a »Prot. Közlöny«-nek, mint a *jelzett időtől kezdve* a püspökség hivatalos közegének kiadását és szerkesztését elvállalni s e közérdekű cél javára sok oldalú ösmereteit s kipróbált ügybuzgalmát értékesíteni

Kolozsvártt, 1885. nov. 30.

Szász Domokos,
erd. ev. ref. püspök.

Főtiszteletű és méltóságos Szász Domokos erdélyi püspöknek nt. Szász Gerő közjegyző úrhoz, mint a »Prot. Közlöny« akkori szerkesztőjéhez intézett s Kolozsvárt 1885. nov. 30-án kelt s általunk itt fönntebb közölt, de magának a »Prot. Közlönynek« 1886. évi I. számában megjelent hivatalos levelét olvasva úgy tetszik, mintha az a mystikus köd, melybe a »Prot. Közlöny« az ő hivatalos eredetét burkolta, egyszerre csak szétfoslana s e kérdésben magunk is megvilágosodnánk. Ez a tények ereje. Folytassuk hát a tényeket. Ime egy másik okmány.

»2138—1885.

A »Prot. Közlöny« nt. szerkesztőségének

Helytt.

Egyházkerületünk minden egyes egyházközségét, egyházmegyéjét és kollegiumát érdeklő határozatoknak és felhívásoknak közzétételére nézve *tennállott s részben] jelenleg is gyakorlatban levő azon eljárás,* mely szerint a körrendeletek minden egyes egyházmegyében az egyházközségek papjai útján közöltetnek a szomszéd egyházközség papjával mind addig, míg az esperesi székhelyre visszajuttatnak — a körrendeletek közzétételénél szükséges biztonság és gyorsaság kívánalmának nem felelven meg: igazgató-tanácsunk kimondja, *hogy 1886. évi január 1-étől kezdve* minden körrendeletét az 1872-ik évi 720. szám alatt kelt határozatával hivatalos egyházi lap képen elősmert »Protestáns Közlöny« útján teszi közzé s *egyidejűleg beszünteti a körrendeleteknek* az egyházmegyékhez irodai uton való megküldését.

Minden egyházi testületnek kötelességében állván, a körrendeletekről tudomást szerezni s e körrendeletek könyvét megszerezni és megőrizni, midőn igazgató-tanácsunk ezen határozatáról az egyházi testületeket értesíti, egyidejűleg felhívja ezen egyházi lap támogatásával a körrendeletek megszerzésére.

Ezen egyházi hivatalos lap évenként bekötendő példányai a hivatalos körrendeletek könyvét fogják helyettesíteni s a rendeleteknek külön még a körrendeletek könyvébe beírása feleslegessé válik, mivel *jövőre*

a püspöki hivatal körözüvényei is csak is ezen lapban tétetnek közzé. A hivatalos egyházi lapban közzé teendő körözüvények kiadásával járó költségek fedezésére a betöltés alá jövő papi és tanítói állomások intercalaris jövedelmeiből hordozandó mérsékelt hirdetési díj lesz fizetendő, igazgató-tanácsunk körözüvényei közzétételéért pedig az eddigelő a körrendeletek többszörösítésére fordított költségek utaltatnak ki.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának

Kolozsvárt, 1885. december 4-én tartott üléséből.

Dr. Kolozsvári Sándor, Bodor Antal,
h. elnök. titkár.

Szám 1654—1885.

Mindenik nt. esperesnek és püspöki vizsgálat alatt egyházközségek t. lelkészeinek.

A méltóságos állandó igazgató-tanácsnak 2138—1885. sz. a kibocsátott körleveléből, valamint az általam 1436—1885. sz. a. nt. Szász Gerő közjegyző afiához intézett s a »Protestáns Közlöny« f. évi 49-ik számában közrebocsátott átiratomból értesülhetett arról, hogy *1886. január 1-től kezdve* a nevezett lap az igazgató-tanácsnak és a püspöki hivatalnak hivatalos közlönye lesz s mint ilyen, úgy az igazgató-tanácsi, valamint a püspöki körrendeletek, körlevelek és körözüvények közrebocsátásának kizárólagos közegéül fog szolgálni. Tekintettel arra, *hogy egy ily hivatalos lap megalapítása iránti szándékomat május havában tartott barátságos értekezletünk alkalmával* esperes társaimmal is közölvén s maguk részéről ők is kijelentvén, hogy azt körleveleik közrebocsátásának közegéül elfogadni s használni készséggel hajlandók: *nyilvánvaló, hogy egy oly hivatalos közeg életrehívásáról van szó,* mely az egész egyházkerület beléletének nagyobb fontosságú mozzanatai folytonos nyilvántartását s visszatükrözését célozza. Úgy vélem, egészen felesleges volna tüzetesebben indokolni s fejtegetni egy ily közeg megalapításának szükséges voltát s egész egyházkerületünk beléletére gyakorlandó üdvös hatását. *Az eddig divott rendszernek hátrányai* oly szembetűnők, — az administratio gyorsaságára s a nyilvánosság kizárásával az egyházi hatóságok és testületek egymás közti nemes versenyének kifejlődhetésére oly bénítólag hatók valának, hogy *annak megszüntetése s helyette életbeléptetése egy oly rendszernek,* mely a folyton haladó kor követelményeinek, a nyilvánosság éltető napfényét kereső és szerető magyar reformált egyház magas rendű érdekeinek megfelelő, meggyőződésem szerint, vitás kérdés tárgyát nem is képezheti. A kitűzött cél helyes volta iránt táplált meggyőződésemnek teljes melegével ajánlom ennél fogva a vállalat támogatását összes lelkésztársaimnak s egyházközségeinknek, első sorban az esperesi karnak, mint a melynek sikeres közreműködése a kitűzött cél elérésének leghatályosabb biztosítékául szolgál.

Ez új rendszernek szükségképi következménye az, hogy a hivatalos lapot minden egyes lelkésznek, illetőleg egyházközségnek megrendelni s rendesen já-

ratni kell, mert csakis annak útján juthatnak tudomására az Igazgató-tanács s püspökség körleveleinek s körözüvényeinek. Tekintettel azonban arra, hogy lehetnek oly lelkészek, illetőleg egyházközségek, a kiknek s melyeknek anyagi erejét az előfizetési költség túlhaladja, felkérem: tegye magát, a lehető könnyítés eszközlése végett, érintkezésbe a kiadó-szerkesztővel, ki, az ügy érdekében, méltányos eljárásra hajlandó lesz.

Megjegyzendő továbbá az, hogy jövőben szükség-felottivé lesz az egyes lelkészek részéről az egyes körrendeletek és körlevelek teljes szövegének e célra szolgáló külön könyvbe való bevezetése s elegendő lesz egy egyszerű iktatókönyv nyilvántartása, melybe azoknak hivatalos száma, keletkezési ideje s tartalmuk rövid kivonata iktattatik be. A tiszteletes atyafiak ez értelemben útasítandók.

Óhajtandó levén az is, hogy a hivatalos lap lehetőleg kimerítő képét nyújtsa az egyházmegyék s püspöki vizsgálat alatti egyházközségek beléletének, sziveskedjék esetről-esetre értesíteni a kiadó-szerkesztőt azon személyi változásokról, melyek akár választás, akár elköltözés, akár halálozás útján hatósága területén a lelkeszi s tanítói karban előfordulnak.

Remélve végül azt, hogy a lap mentől szélesebb körű elterjedése érdekében, a gondnoki kar s általában az egyházi ügyek irányában érdeklődő hívek körében, hathatós befolyását érvényesíteni fogja, Isten segédlemének buzgó esdeklése mellett, maradtam,

Kolozsvártt, 1885. december hó 17-én,

szolgatársa:

Szász Domokos,

erdélyi ev. ref. püspök.*

Az itt közölt okmányokhoz adjuk hozzá ugyan-csak a »Prot. Közlöny« 1886. évi 1. számából nt. Szász Gerő »szerkesztőségi nyiltpostáját«, mint klasszikus tanuságtételt. A szerkesztőségi nyilt posta így hangzik:

»Midőn főtiszt. püspök aa.-nak 1436—1885. és az állandó igazgató-tanácsnak 2138—1885., valamint a püspök úrnak 1654—1885. és 1665—1885. sz. alatt kelt és e lapok múlt évi 49., illetve 51. számában már közölt és *lapunk hivatalos jellegére* vonatkozó leíratait e számunkban ismételten lenyomatjuk, mint oly okmányokat, melyekről mindenkinek tudomást kell venni és azokhoz alkalmazkodni: tisztelettel figyelmeztetjük esperes- és paptársainkat, minden egyházi testületeinket, hogy a »Protestáns Közlöny« a *jelen számtól kezdve* megőrzendő és a levéltárban elhelyezendő legyen. Mi minden anyaegyháznak és minden testületnek küldjük e lapot: kérjük, fogadják azt azzal a készséggel, melylyel tartozunk a felsőbb intézkedések iránt stb.«

* *

A közölt okmányok alapján többé nem kétséges, hogy honnan vezethető le a megszűnt »Protestáns Közlöny« hivatalos jellege. A hivatalos jelleg az 1886. év kezdetével lesz már nem csak szó, de tény. Az 1886. év tehát az életbe lépés ideje. A jelenlegi egyházkerületi lapot is a püspök kezdeményezése folytán az Igazgató-tanács hozta életre s ez alapítás is természetesen majd az egyházkerületi közgyűlés elébe kerül tudomás-

vétel végett. Mégis menyinyi zaj! De hasztalan. Mert egyházkerületünk vezére föltartóztathatlanul munkál, küzd és diadalmaskodik tovább s minden sárdobálás közepette ott áll ő szemeink előtt tisztán, és nemes alakja meszsze — világít.

Szerkesztő.

Irodalom.

Posszék Sándor, theol. főiskolai igazgató és egyh. kerületi főszármvevő »*Ünnepi beszéde*«, melyet írója a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerületi »*Gyámolda*« félszázados jubileuma alkalmából Pápán az egyh. kerületi közgyűlés előtt 1897. aug. 25-én tartott, valamint a dunántúli ág. h. ev. egyházkerületi »*Gyámoldának*« ugyancsak Posszék Sándor által irt *története* közelebről nyomtatásban is megjelent. A »*gyámolda*« történetére visszatérünk még; addig is a magvas és szép beszédből közöljük, hogy a gyámolda ötven év alatt 531 családot segélyezett, évenként átlag 8½ ezer forintot osztott ki, melyből majdnem 800 frt. jutott egy családnak és 414 ezer forintba emelkedik a segítő szeretet oltárán az áldozat anyagi értéke. Jelenleg 110 ezer forintot meghaladó törzsvagyont ad előlegül, örökségül a jövő nemzedék számára.«

Kálmán Desső ev. ref. pap. a »Protestans Lap« egyik szerkesztője, »*Füstkarikák*« cím alatt egy kötet elbeszélést és rajzokat nyújt a szellemességet, költészetet kedvelő közönségnek. A kötet Kölesden jelent meg. E könyvet ezennel olvasóink figyelmébe ajánljuk.

Gyászlap.

A magyar ref. egyház egyetemének ismét gyásza van. *Gróf Tissa Lajos* halt meg. Január 26-án hunyta le szemeit a hosszú álmra e valóban protestáns öntudatú férfiú. A hazai közéletben kiemelkedő helyet töltött be. Ismételten volt a magyar kormány tagja. Szeged újraépülése s az új országház fölépítése az ő odaadó munkásságot jelentő nevével elválaszthatlan. De az egyházi közéletnek is előkelő tagja volt a megdicsőült férfiú. Mint zsinati tag, mint a dunamelléki egyházkerület főgondnoka kiváló részt vett a hivatalos egyházi életben is. Végrendeleetének ama részletéből, mely a lapok útján nyilvánosságra jött, fölemlítjük azt a kegyes hagyományt, mely a szegedi ev. ref. egyháznak tizezer koronát juttatott. Az általános reformatus és országos gyászból egyh.-kerületünk is részt kér magának.

Soós Józsefnek, sz.-zsombori ref. lelkésznek 73 éves korában bekövetkezett halálát e helyen kegyeletesen jegyezzük föl. Áldott legyen emlékezetük!

Különfélék rovata.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegium febr. 5-én ünnepélyt tart, melynek igen jelentős mozzanatai lesznek. Sebesi Ákos főgondnok megnyitó beszéde után Szabó András és Fejes Áron r. tanárok székfoglaló értekezéseiket fogják megtartani. Üdvözlő beszédet az új

tanárokhoz Gönczi Lajos igazgató mond. Az ünnepély egy másik kiemelkedő része Bod Károly r. tanár jubileuma lesz, kit 25 éves jeles tanári működése alkalmából ünnepel a kollegium. Szives üdvözlötünket küldjük a derék jubilansnak s a derék ifjú tanároknak.

Rectificatióval tartozunk úgy az élőknek, mint a megdicsőült id. Lészai Ferencz emlékének. A »Prot. Közlöny« legutóbbi számának az az állítása, hogy Lészai Ferencz az ő főgondnoki állásáról az utóbbi időkben lemondott, megtévesztő. A megdicsőült férfiú mindvégig egyházkerületünk buzgó főgondnoka volt.

A kükülli reformatus egyházmegye az 1898—1902 ötéves ciklusra az erdélyi ev. ref. egyházkerület képviselőivé a következőket választotta meg: Gróf Bethlen Balázs, orsz. képviselőt; Gyöngyössi István, dicsőszentmártoni áll. polg. isk. igazgatót és egyházmegyei tanácsbíró; Szilveszter Domokos szászvárosi, Kovács Elek vámosgálfalvai és Hegyi Sándor bonyhai ev. ref. lelkészeket.

Egyházkerületi képviselők a görgényi egyházmegyéből: Szaboleska Mihály (lelkész), Rósniai Ferencz (it. kir. tábl. bír.), Lénárt József (lelkész), Benedek Árpád (lelkész) és Pap Lajos (lelkész). Tanítók által választott képviselő: Tályai György.

Nyilvános köszönet. A magyar-borzási állami elemi népiskola gondnoknoksága 1898. január hó 22-én a szegény sorsú gyermekek segélyezése céljából, zártkörű táncvizalmat rendezett. E táncvizalom úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben fényesen sikerült. A bevétel: 104 frt 10 kr.; kiadás: 28 frt; tiszta jövedelem: 76 frt 10 kr. Ezen tiszta jövedelem magában foglalja 3 drb. nyereségtárgynak — a táncvizalom alkalmával befolyt — sorsolási összegét is. A menyinyiben Jenei Imréné ő nagysága 18 forint 50 kr. értékben, egy remek kivitelű divánpárnát; Bonis Elekné ő nagysága 11 frt 90 kr. értékben egy nagy gonddal himzett asztalfutót; Sipos Gyuláné ő nagysága pedig 5 frt 10 kr. értékben egy csinos névjegytartót sorsoltattak ki, mely szerencse-tárgyakból befolyt 35 frt 50 krt tevő jövedelmet, a magyar-borzási ev. ref. egyház orgonája még meglevő adóssága törlesztése céljára méltóztattak nagy kegyesen adományozni. Minthogy jeleztem 35 frt 50 kr. az orgona adósságát teljesen nem fedezte, a táncvizalmat rendező gondnoknokság a tiszta jövedelemből az orgona adóssága teljes törlesztése céljából 9 frt 15 krt méltóztatott átadni. Nevezett úrhölgyek és a gondnoknokság áldozatkészsége, egyházam iránt tanúsított önzetlen szeretetének ezen nyilvánulása magán hordja a dicséretet. Fogadják azonban tisztelettel említett úrhölgyek és gondnoknokság itt, a nyilvánosság terén is, egyházam nevében hálás köszönetemet s adja a kegyelem istene, hogy azt a boldogító tiszta örömet, melyet a szent ügy oltárára hozott áldozat a szívben gerjeszt, évek hosszu során át élvezhessék. — Magyar-Borzáson, 1898. január hó 29-én. — *Sipos Gyula*, ev. ref. lelkész.

Rectificatió. Az ördögkúti kántortanítói állomás javadalmában az állami segély 381 frt, nem pedig csak 318 frt.

Hivatalos rész.

282—1898. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A deési egyházmegyébe bekebelezett s lemondás folytán megüresedett *szinyei körlelkészi állásra*, mellyel a helybeli néhány tanköteles tanítási kötelezettsége is össze van kötve, ezennel pályázatot hirdetünk.

E körlelkészséghez tartoznak: a szinyei anya-egyházközségeen kívül, a mányjai, semesnyei, o.-bogátai,

oroszmezői és m.-bogátai szórvány-egyházak, továbbá a szomszédos falvakban elszórtan élő ref. hivek, melyeket és kiket koronként meglátogatni a körlelkész kötelességéhez tartozik.

A körlelkészi fizetés 572 frt 07 kr., mely összegből 400 frt központi segély, 60 frt készpénzkepe, 75 frt 50 kr. a 40 holdat meghaladó kánonikum jövedelme, (melynek bérértéke: 164 frt,) 26 frt 57 kr. az egyház pénztárából járó készpénz.

Ezenkívül tisztességes lakás, melléképületekkel.

Pályázati határidő *t. évi február hó 20-ika*, mely időig a kellőleg fölszerelt folyamodványok *főt. Szász Domokos*, püspök aához küldendők.

Kolozsvártt, 1898. jan. 25.

Dr. Kádár János,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

66—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe bekebelezett *h.-szent-mártoni* IV-ed osztályu egyházközség *papi* állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül 307 frt értékű kepe és kánonika-porczió hasznélvezete.

Pályázati határidő 1898. évi február hó 26. napja. Folyamodványok n. t. *Menyhárt András*, esperes aához küldendők Kecsetbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1898. jan. 31. *Szász Domokos*,
erdélyi ev. ref. püspök.

103—1898. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe bekebelezett *sztánai kántor-tanítói* állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Lakás, kised kert, 260 frt. készpénz (államsegély) és hivatalos becslés szerint 168 frt 83 kr. értékű kepe, tandíj és canonica portio.

Pályázati határidő *febr. 28.* Folyamodványok n. t. *Deési Gyula* aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1898. január 31-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

107. 1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe bekebelezett *vérvölgyi ev. ref. orgonista kántortanítói* állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: természetbeni jó lakás kerttel; 15 hectoliter búza, 15 hltr tengeri az egyház magtárából; 50 veder bor áraban 15 frt; 140 frt dézmakárpótlás; 1135 l 2 öl szántó, a temetőben termő fű és gyümölcs egyharmada. Ennek értéke összesen 293 frt, mihez járulván 107 frt államsegély, az egész javadalom 400 frt.

Kötelességei: törvényszerű tanítás, a kántori, s egyházi jegyzői teendők végzése *Pályázati határidő 1898. február 28.* Oklevéllel is fölszerelt kérvények n. t. *Viski Pál* esperes úrhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1898. január hó 31-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Nyílt levél a szerkesztőhöz.

Kedves Nagytiszteletű Úr!

Nagytiszteleted szívesen veendi, ha az »Erdélyi Protestáns Lap« 5. számában a »Protestáns Közlöny« hivatalos jellegének kérdésében közölt s a történeti tényállást az igazságnak megfelelő világításban feltüntető cikkéhez némi kiegészítő adalékkal szolgálok.

Nagytiszteleted cikke rendén Antiquáriusnak azt a kifogását, melyet Igazgató-tanácsunk ismeretes végzésének megokolása ellen emelt, kellő mértékre leszállította, kimutatva azt, hogy a »fennforgó szükség« a legnagyobb, a legellenállhatlanabb indok. Részemről kiegészítem Nagytiszteletednek a helyes érvelését azzal, hogy megmondom egészen őszintén, hogy ez alatt mi értendő, annyival inkább, mert ugyancsak e kérdésben a volt Szerkesztő interpellációt intézett Igazgató-tanácsunkhoz. A »fennforgó szükség« azt jelenti, hogy egyházkerületünknek immár megszűnt hivatalos lapja egy évnél tovább oly személyeskedő hangot hozott forgalomba, mely sem a lap komoly feladatával, sem egyházkerületünk méltóságával összeegyeztethető egyáltalában nem volt. Kötelességemnek tartám a Szerkesztő urat ismételt ízben személyesen felkeresni s kérni arra barátságosan, hogy szüntesse meg ezt a hangot, s hozzá intézett leveleimben is, melyeknek egyike a lapban közölve is volt, ugyanerre kértem őt, s figyelmeztettem, hogy ellenkező esetben arra kényszerít engem, hogy egy új lap alapítására kezdjek actiót Minden kérésem hiábavaló volt, s kifáradott az én béketűrésem is, mert az még épen nem vala tűrhető, hogy a kerület hiva-

talos lapja téves hirtelésekkel compromittálja Igazgató-tanácsunkat, kerületi közgyűlésünknek egyes végzéseit, s az egyházkerület tulajdonát képező theol. fakultás hirnevét, becsületét. Ezt jelenti kiméletesebb formában a kifogásolt indokolás.

Még csak egy pár szót.

A megszűnt hivatalos lap utolsó számában lelkésztársaim közül sokan kifogást emelnek theol fakultásunk tanári karának egyház-társadalmi tevékenysége ellen. Erre nézve csak annyit jegyzek meg, hogy ez irányú működésük a kolozsvári egyházközség képviselő testületének határozatán alapszik s az én helybenhagyásommal történt, s történik ma is. Rendeznek felolvasásokat; végzik a gyermek Istentiszteleteket; kezükbe vették — theologus ifjaink buzgó közreműködése mellett — városunk különböző iskoláiban a vallás tanítását; segédkeznek a confirmatioi oktatásban; praedikálnak templomainkban s ezek mellett szorosabb értelemben vett tanári feladatukat kifogástalanul betöltik. Kérem tehát tiszteletes Lelkésztársaimat, hogy az ezzel ellenkező téves hirteléseknek ne adjanak hitelt s kövessék mindnyájan saját egyházközsegeik helyi szükségéhez mértén a tanári kar által adott jó és nemes példát, mert ha valaha volt erre szükség, ma sokszorozott mértékben megvan. Gonosz időket élünk. Óvakodjunk, nehogy a pásztorok versengése közben juhainkat a farkasok elkapdossák.

Béke velünk!

Kolozsvárt, 1898. február hó 7-én.

Szerető barátja:

Szász Domokos,
püspök.

Valami készül .

(Vége.)

Hogy ott milyen lehet az egyházi élet, azzal nem foglalkozunk. Könnyű elképzelni. De azt még sem hagyjuk említés nélkül, hogy a nép az egyházi teher eltörlését stólák, -mindennemű egyházi és iskolai fizettségek megszüntetését, szóval, teljes ingyenes szolgálatot kíván. Valami készül. Proximus iam ardet!

E szomorú képtől fordítsuk tekintetünket a mi szűkebb hazánkra, Erdélyre. Itt, ez idő szerint, még minden csendes. A szociálista izgatók talajra még nem találtak. De, ne higyük azért, hogy itt semmi baj sincs. A társadalmi viszonyok itt sem jobbak, mint túl a Királyhágón. Földünk silány, népünk szegény, a teher nagy, a jövedelemforrás kevés, a közgazgatás gyenge. Elő van készítve minden, föl van halmozva a gyújtó anyag, csak egy szikra kell bele, hogy lángot vessen.

Ilyen viszonyok, ilyen társadalmi állapotok között van egyházunk, s így szinte természetes, hogy ha a káros tünetek annak életében is már mutatkoznak. Ugyanis, az utóbbi évtizedek alatt, egyházi életünk terén számos, szép és maradandó alkotás létesült. Nemcsak az egyetemes egyházban s nem is csak kerületünk közös intézményeiben, hanem majdnem minden egyes egyházban jött létre valami maradandó, történt valamelyes áldozat. És ez java részben, hűveink filléreiből gyűlt össze. E mellett az ők vállukra nehezedett s nehezedik ma is, az egyház közszükségeinek fedezése, az egyházi hivatalnokok fentartása. — Így aztán rendre a sok kicsi összegyűlt, úgy hogy ma már egyházi adó czímen tekintélyes kis összeget fizetnek. Mindenesetre nagyobb, mint a mennyit jövedelmük megbirna. Innen van, hogy a mit kezdetben szeretettel, örömmel tettek, az ma teherré változott s megfizetése nem a rendes úton, önként történik, hanem végrehajtással. Ha élni akarunk, végrehajtatjuk a képét, rovatalt domesztikát. A végrehajtó a községi előljáróság, a végrehajtató, nem a kurator, hanem a pap. Itt történik még aztán visszaélés! Nem volt pl. eset, hogy a tiz-húsz krajczáros domesztikát pontosan átszámolták volna; abból, hol a birónál, hol az esküdtnél, de valahol mindig el kellett maradnia néhány piczulának. E miatt aztán a papság soha sem tud békés úton egyetértésben élni hűveivel, úgy,

hogy oda jutottunk, hogy bennünk nem bízunk, szavunknak nem hisznek.

Azonban legyünk őszinték és valljuk meg, hogy a papság nagy része, küzdve a megélhetés súlyos gondjaival, legjobb akarata mellett sem fordíthatott elég időt a lelki élet szükségének kielégítésére. Sokat tettünk, de nem eleget. S a mit tettünk, nem hatotta át a szeretet melege; mert minden dologban, mely hűveink között fölmerült, a száraz igazságot kerestük, az elégtételt vártuk. Pedig igaza van Jókainak. midőn azt mondja, hogy »egy lat szeretet többet ér egy mázsa igazságnál.«

Üres formákkal állunk szembe az egyházi élet terén is: meg vannak a fokozott igények, de nincs hozzá anyagi erő, melylyel azt kielégítsük; meg van hűveinknek vele született, vallásos, lelki szomja, de azt nem igyekszünk, hol egy, hol más okok miatt, kielégíteni. A nép pedig mind testi, mind lelki szükségének kielégítésére törekszik; annak kielégítését a szocializmusban, ezért pedig a felekezetenküliségben és a baptizmusban keresi.

A szocializmusra, mint mondtam, nálunk még nem került sor, de meglepett a baptizmus, mely úgy kéz alatt a szocializmus útját is egyengíti. A vármegyéken alig van egyházközség, melyben a metelyt hintő, vándor próféták meg ne jelentek volna szerencse próbálni. A kovász el van hintve, a tészta poshad. Valami készül

Mit cselekedjünk most, az a kérdés merül fel? A feladat önként kínálkozik: Elégítsük ki a fenforgó szükségeket, pótoljuk helyre a hiányokat, úgy az anyagi, mint a lelki élet terén. Vagy mint lapunk szerkesztője kifejezte magát »öntünk lelket, életet a meglévő organizmusba.«

Igen ám, ha ez egészen tőlünk függene, de nem tőlünk függ és nem is a mi érdekünk van csupán kockán. Ebben a készülő félben levő mozgalomban az állam érdeke éppen úgy kockán forog, mint a mienk, a protestáns egyházé. No hát lépjen sorompóba első sorban az állam; de nem fegyveres erővel, nem karhatalommal, hanem az által, hogy a népen segítsen. Teremtsen tért, piacot a magyar iparnak, kereskedelemnek; rendezze a birtokviszonyt, létesítsen földmives iskolákat, nyújtson segédelmet különösen a földmives osztálynak. Egyházi téren pedig valósítsa meg sürgősen az 1848. XX. tcz.-et, hogy kálvinista, jó magyar népünk szabaduljon föl a nagy egyházi

tehertől; a pap ne legyen többé napszámos, hanem legyen lelkipásztor, hogy teljes erővel indithassa meg a lelki szükségek kielégítését is, különben elborit az ár!

Hogy a lelki szükségek kielégítése mily úton-módon, mily eszközökkel történjék, arról a szerkesztő úr engedelmével, egy más alkalommal fogok szólni.*

Vajda Ferencs.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1898. jan. 29.

Elnökölt: főt Szász Domokos püspök aa. Jegyzőkönyvet vezetett: Dr. Kádár János s. titkár. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes, Szász Dénes, Kenessey Béla, Becsek Lajos, ig. tanácsosok, Márkus János, titkár és Maksay János számvevő.

Elnöklő püspök aa. megnyitván az ülést, mély meghatottsággal emlékezett meg az egyházkerületet, illetve egyetemes egyházunkat legközelebből ért két nagy veszteség, t. i. id. Lészay Ferencz és gróf Tisza Lajos, egyházkerületi főgondnokok elhunytáról. — Az egyik közvetlenül erdélyi anyaszentegyházunk főgondnoka, büszkesége volt s ott láttuk őt mindig a magas tiszteleti állással járó fontos kötelességek buzgó és pontos teljesítése körül; a másik megboldogult ugyan egyik testvér-egyházkerületünk főgondnoka vala, de mint az egyetemes konventnek egyik vezér-alakja, egyetemes egyházunk előhaladása érdekében, ritka buzgósággal, páratlan önzetlenséggel működött. Bejelentette egyúttal főt. Püspök aa., hogy elnöki intézkedés folytán, néhai Lészay Ferencz, főgondnok aa. elhunytá alkalmából, az egyházkerület nevében, gyászjelentés bocsátatott ki s a temetésen az ig. tanács három tagja által képviseltette magát a kerület. Igazg. tanácsunk a bejelentést szomorúan tudomásul vette s elhatározta, hogy mindkét gyászoló családhoz részvétiratot intéz; b. e. Lészay Ferencz, volt főgondnok aa. elhunytát pedig a főt. egyházkerületi közgyűlésnek is bejelenti s így az üresen maradt állás betöltését fogja kérni.

Továbbá bejelentette főt. Püspök aa., hogy a legidősb egyházkerületi főgondnok úrral, Báró Bánffy Dezső ő excellenciájával, tárgyalásokat folytatott az idej egyházkerületi közgyűlés megtartásának ideje felől s ez alkalommal nevezett főgondnok aa. kifejezte az iránti óhaját, hogy márczius első felében tartassék a gyűlés, a mikor is, országos dolgai mellett, leginkább tudna magának időt szakítani a részvételre. Fölhivta tehát az ig. tanács tagjait, hogy e kérdés iránt véleményüket nyilvánítsák. Hosszas és beható megvitatás után, fölkerlte ig. tanácsunk főt. Püspök aát, hogy a Főgondnok úr őnagyméltóságával közölje a közgyűlés ily korai megtartása ellen fennálló amaz akadályt, hogy addig az egyházkerületi számadások el nem készülhetnek s ennél fogva kérje fel őt, hogy — a mennyiben lehetsé-

ges — valamely későbbi határidőt kegyeskedjék kijelölni a közgyűlés megtartási idejéül.

Ezek után a napirenden levő folyóügyek nyertek elintézését, a következőkben.

A szentmargitai ref. egyházközség, ottani nagybirtokos br. Huszár Margit ellen, közigazgatási eljárást folytatván a huzamosabb idő óta megtagadott borkepe kiszolgáltatása iránt: ez eljárás rendjén követelését két forumon meg is nyerte. Alperes megbízott ügyvédje most a megítélt 230 frt követelést ig. tanácsunknál létélbe helyezte s kérte annak alapján a végrehajtás megszüntetését, fenntartván azonban visszakövetelési jogát ez összegre, az esetre, ha a harmadik forumhoz benyújtott fellebbezése kedvező ellátásban részesül. Ig. tanácsunk határozatilag kimondotta, hogy a letett összeget csak az esetben fogadja el, ha az fizetesképen adatik, ellenkező esetben pedig a végrehajtás foganatosítását annál is inkább sürgetni fogja, mert két egybehangzó határozat ellen további felfolyamodásnak helye nem lehet.

A nagyszabeni egyházmegye esperese bejelentette ig. tanácsunknak, hogy a fogarasi egyházközség tanácsa megtagadta szavazatának beadását az egyházmegye részéről küldendő egyik egyházkerületi képviselő megválasztására, abból az indokból, hogy a fogarasi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség önállóan jogosult egy egyházkerületi képviselő megválasztására s e jogát már gyakorolta is. Ig. tanácsunk leiratilag értesítette, erre, az illetékes esperest, valamint az egyházat is, hogy a fogarasi egyházközség nem mint önálló választó-kerület, hanem mint három tanitónál többel bíró népiskolát fenntartó egyház van jogosítva külön képviselő választására, de emellett föltétlenül jogosult az egyházmegye illetékes kerületéből küldendő képviselőre is szavazni bár e jogának gyakorlására az egyházat kényszeríteni nem lehet.

A kézdi egyházmegye tisztújító közgyűlésének határozatait feloldó ig. tanácsi határozat ellen, Kovács Károly, egyházmegyei tanácsbíró, felebbezést nyújtott be, melyet az illetékes esperes aa. ig. tanácsunkhoz küldött föl, előkészítés és a közgyűléshez leendő beterjesztés végett. Ig. tanácsunk azonban a felebbezést, mint időelőtti s pusztán csak a hírlapi tudósításra hivatkozót, el nem fogadhatta, hanem oly megjegyzéssel adta vissza, hogy az csak az ig. tanácsi határozatot tudomásul vevő egyházmegyei közgyűlés megtartása után nyújtható be, nem lehetvén addig hivatalos tudomása a közgyűlés egyik tagjának se a határozat részleteiről és indokairól. Egyúttal utasított az illetékes esperes aa., hogy a szóban forgó ig. tanácsi határozat kihirdetése végett mielőbb hívjon össze közgyűlést s ha akkor az ellen e felebbezés bejelentetik és benyújtatik, vagy más felszólalások is történnek terjessze azokat, a vonatkozó iratokkal felszerelten, ig. tanácsunk elé; ellenkező esetben pedig a határozatban elrendelt tisztújítást hajtassa végre.

Az alvinczi egyházközség presbyteriuma, igen előnyös feltételek mellett, kiadván egy 3 holdnyi fekvőségét a földmívelési kormány képviselőjének, szőlőiskola létesítése céljából: a vonatkozó szerződést, megerősítésre, fölterjesztette. A haszonbéri szerződés megerősítést nyert.

* Szívesen vesszük.

Horváth Pál, pénztári könyvelő aa. kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy nevezett aa. az ujonnan alakult »kolozsvári népbank, mint szövetkezet« című, egészen humanus alapokon álló intézetnél vasárnap délelőttünkét, a könyvelői teendőket elláthassa s ezzel kapcsolatosan, Kenessey Béla, ig. tanácsos aa. meggyőző érvekkel támogatott indítványára, határozatilag azt is kimondotta, hogy jövőre az ig. tanács iroda összes osztályaiban, az egész vasárnapi napon át, teljes munkaszünet tartassék.

(Vége következik.)

r. s.

Nyilatkozat.

Őszintén bevallom, hogy az utóbbi hónapokban egyéb dolgaimmal annyira el voltam foglalva, hogy csak e becses lap legutóbbi számából, Kenessey Béla igazgató úrnak nyílt leveléből értesültem, hogy némely egyházmegyék részéről olyan nyilatkozatok tétettek közzé, melyeknek a theol. fakultás irányát elítélik s melyeknek éle, főleg az én csekély személyem ellen irányul és ennek folytán a gyakorlati egyháztársadalmi munkálkodásnak egyik-másik olyan formája ellen, melyet a csekélységemet nagyon is túlbecsülő animositas az én nevemhez szokott kötni.

Mivel e nyilatkozatok a tárgyilagosság igényével lépnek fel, s theol. fakultásunkat, s közelebbről épen az általam betöltött katedrát nagyon közelről érintik szükségesnek látom kijelenteni, hogy Kenessey Bélának, egykori tanáromnak, kedves barátomnak említett nyílt levelét, bár most utólag, de kész szívvel aláírom. Sőt, hogy az ott nem említett dolgokra vonatkozólag is minden homályt eloszlassak, azt néhány megjegyzéssel kiegészíteni is óhajtom. Annyival is inkább, mert azt gondolom, hogy nem is annyira az én dogmatikai álláspontom itt a botránykő, mint inkább valami egyéb.

Hiszen azok a nagyon tiszteletre méltó egyházmegyék bizonyára nagyon jól tudják, hogy a professor szó már jelentésében is azt fejezi ki, hogy e név viselőjének tudományos álláspontját gyűlési határozatokkal irányítani még ha szabad volna sem volna bölcs dolog.

De ettől eltekintve, mindenki, a ki a theológiával barátságos lábon áll, tudja, hogy a zsidó és görög nyelvet nem az tudja jól tanítani, a ki az egyik vagy másik theologiai irányt így vagy úgy követi, hanem az, a ki a nyelveket tudja. És az exegeseos professornak, ha ezer theologiai irány van is a világon, mégis csak egy iránya lehet, az pedig a kimagyarázás és bemagyarázás mellőzésével a megmagyarázás iránya. Az én feladatomban az, és ezt teljesítem is gyenge erőm szerint, hogy a szöveg igaz értelmét felderítsem. Ez pedig csak egy lehet.

Hogy én a református egyház hivatalosan elfogadott hitvallásos könyveinek tanaihoz erősen ragaszkodom, azt nem tagadom. De hiszen köztudomású dolog, hogy a mi *symbolicus* könyveink felfogása a biblia felfogásához minden más között legközelebb áll. Az igaz,

hogy ettől a felfogástól a tanítási és lelkiismereti szabadság értelmében el lehet térni, de ez szerintem csak jog, és nem kötelesség.

Azt hiszem, ezek után maguk a tisztelt nyilatkozók is egyetértenek velem abban, hogy itt tehát nem is csak erről, hanem főképp valami egyébről van szó. Nyíltan kimondhatom, mindenki tudja, hogy az egész tisztán csak személyes ügy. Annyira, hogy ezt, mint hallottam, némely egyházmegye tiszteletre méltó őszinteséggel ki is fejezi, elítélvén az én ez ügyben tett egyetlen, első és utolsó nyilatkozatomnak hangját. Engedjék meg, hogy ezzel ne foglalkozzam, csak tisztán annak kijelentésére szorítkozzam, hogy nekem, ha engem valaki megsért, az nem fáj; de ha én megsértek valakit, az nagyon fáj, és nem tudok addig nyugodni, míg a sértést jóvá nem teszem. Ebben az esetben azonban nem vádol a lelkem. Én nem recriminálok, bár okom volna rá, de azt kérem, hogy engem se vádoljon senki.

De, a mi képen személyi motívumokból vétettek tárgyalás alá, azonképen a — s a dolog természeténél fogva nem is lehet másképp — némi egyoldalúsággal is tárgyaltattak az én egyháztársadalmi ténykedéseim. Itt mindennek előtt ki kell emelnem minden félreértés elkerülése végett, hogy Kenessey igazgató úr nyílt levelének épen a pietismusra és az egyháztársadalmi tevékenységre vonatkozó része az, melyhez fennebb teljes hozzájárulásomat jeleztem. Ezt a működést egyházunkra nézve életszükségnek tartom, ezért vettem benne részt érett ifjúságomtól kezdve, s ezért fogok benne részt venni csekély tehetségem szerint utolsó leheletemig.

Mert úgy tudom, hogy az emberiség sok reformation ment már keresztül: de ezek közül egy sem volt igazán társadalmi, csak ez lesz az, a melynek most küszöbén állunk. Minden reformatio valamely visszaélés, vagy visszaélések ellen irányult, s ha azokat megszüntette is, de a társadalmi osztályok helyzetét egymáshoz való viszonyukban lényegesen meg nem változtatta egy sem. Most pedig erről van szó. A mísera plebs jelszava többé nem »panem et circenses«, hanem: »kenyeret és jogot«. Ma még e szavak csak azt jelentik, hogy az alsóbb társadalmi osztályok is részt kívánnak a felsőbbek élvezeteiből és hatalmából; de a nyílt szemek már látják, hogy itt tulajdonképen másról van szó. Az e jelszavaknak ma még kevesek által értett mély jelentése, hogy a legalsóbb szellemi nép osztály is részt kér magának a műveltség, a szellem kincséből, s részt, tevékeny és öntudatos részt akar venni a civilizáció, a haladás irányításában, az emberi nem kifejlesztésében. Nemcsak a kenyér és hatalom, hanem a tudomány és műveltség sem lehet egyes kiváltságos társadalmi osztályoké, hanem az egész emberi társadalom tulajdona. Erre mutat a tudományok fejlődésének története is, mely intenzív is ugyan, de sokkal inkább extenzív. És extenzivitásának az emberiség általános fejlődésére nézve nagyobb jelentősége van, mint intenzivitásának.

Ezért komoly meggyőződésem, hogy a mai társadalmi problémák megoldásának, s a véres vagy vértelen forradalom elkerülésének nincs más módja, mint a »mob«-nak mostani szellemi és erkölcsi elhagya-

tottságából való kiemelése és az emberi haladásnak öntudatos, és az eddig kiváltságos művelt osztálylyal egyenrangú factorává tétele. Ez pedig előbb-utóbb be fog következni, ha velünk és általunk nem, akkor ellenünk. És ebben ugyan a keresztyénség fogja legszebb diadalát ülni, mint egyik örök igazságának érvényesülésében: de legyünk tisztában azzal, hogy e diadal a keresztyénségnek azokat a létformáit, melyek kivivásáért nem küzdöttek, el fogja törölni.

A pápás egyház nagyon bölcsen látja ezt és ezért, bár aristocratico-theocraticus szervezete és kivált a papságnak, mint üdv-közvetítő ordonak fogalma az ily féle munkát elvileg kizárná: a legszélesebb terjedelmű democraticus egyháztársadalmi munkát fejt ki, hogy a nagy tömegeket biztosíthassa magának (t. i. az egyháznak. Szerk.) A mi azoknál szinte természetellenes, az minálunk éppen természetes, egyházi felfogásunknak szorosán lényegéből folyó volna. Mert az egyetemes papság nem azt teszi, hogy mindenki prédikáljon és keresztesen, hanem azt, hogy egyháznak mindenki hű, élő, öntudatos és munkás tagja legyen. Azt teszi, hogy a mit lelkésze prédikál a szószéken, azt ő prédikálja életével az életben. És azt, hogy abban az egyházban, mely még cultusában is a hivek activ részvételét kívánja: mindenkinek személyesen tevékeny részt kell venni az anyagi és erkölcsi nyomor enyhítésére, az elhidegült egyháztagnak felébresztésére irányuló s a lelkészi kar által vezetett egyháztársadalmi munkában. Mindenki, a legutolsó napszámos is érezze, hogy az ő élete, munkája az istenországára nézve nem közömbös, hogy neki egyházával szemben kötelességei, neki feladatai vannak, melyeknek teljesítéséhez az emberiségnek nagy érdekei fűződnek.

A forma előttem mellékes. Az a fő, hogy jó legyen.*) Én e téren mindig csak olyan formákkal próbálkoztam s olyanokat ajánlgattam másoknak is, a melyek a művelt nyugaton, s részben már hazánkban is kipróbáltattak s jóknak találtattak. Ha valaki ezeknél jobb célra vezető formákat s eszközöket tud és kezd, én szívesen mellé csatlakozom.

Lapom, a Kis Tükör is egy ilyen eszköz akar lenni. Bizonyára gyarló és hiányokkal teljes, de bizonyára jó hiszemű eszköz. Van ilyen több is e hazában, mind botránkozás nélkül élnek. Hadd éljen ez is, a mely a legrégebb köztük. Azt hiszem, azok a lelkésztársaim, a kiknek hivei közt el van terjedve, nem vetnek rám érte követ. Ezt csak azért említettem, mert úgy tudom, e lap is kifogás tárgyát képezte.

És — nunc venio ad fortissimum — a kék keresztnek nevezett mértékletességi egyesület, valamint a férfiak s első sorban az ifjak erkölcsi tisztaságának megóvására alakult fehér-kereszt-szövetség ugyan nem

* Igen, a forma nem annyira mellékes, mint inkább fődolog, hogy jó legyen. Itt mindjárt nevezük is meg a forma jóságának egy mellőzhetlen föltételét. A forma ugyanis éppen földi dolog, relativ. Az eszmét még mondhatjuk idő és térfölöttinek, de a forma időhöz és térhez kötött. A formának így, hogy jó legyen, számolnia kell az adott viszonyokkal, fennálló intézményekkel, phisikai és lelki datumokkal, szóval: a tér és idő itt most elő nem számolható összes momentumaiival. Az eszme jósága rejlik az ő egyetemeségében, de a forma jósága az ő individualis voltában rejlik. Ez a szempont »átültetéseknel« sem vesztendő el.

Szerk.

egyháztársadalmi, hanem általános emberi társadalmi munkát végez; de azért szerintem mind a kettő olyan, hogy méltó az egyházi emberek felkarolására is. A neve ugyan mind a kettőnek nagyon szerencsétlen; de ebben osztozik velök a veres-kereszt-egylet is, és — azt kérdem — gátolhatta-e ez egyházkerületeinket, előkelő világi és egyházi tisztviselőinket, dignitáriusainkat abban, hogy e nemes célú egyesületet szívök egész melegével támogassák? Soha senkinek sem jutott eszébe ezért gáncsolni őket.

Az a másik kettő pedig éppen ilyen természetű. A mi az elsőt illeti, az 1824 sz. a. belügyminiszterileg megerősített alapszabályok alapján működik, magyarországi központja Budapesten van. A közigazgatási hatóság támogatása mellett, már eddig több fiókja van. Célja az iszákosságba merült emberek megmentése, felekezeti különbség nélkül. Hát kárhoztatható cél ez? Én ugyan még eddig nem vagyok tagja az egyesületnek, de őszintén helyeslem célját és pártolom működését. Ajánlom is minden lelkésztársamnak, hogy tegyen vele kísérletet, mert a pauperizmusnak tudvalevőleg nem utolsó oka az iszákosság.

A másik nem egyesület, csak szövetség. Olyan, mint akármelyik Burschenschaft, csak hogy célja nem a kneipolás, hanem az, hogy az ifjakat társulás, összetartás, testedző sportok művelése, és a pornograficus irodalom megvetése, s nemes, felemelő olvasmányok és társalkodás keresése által segítse abban, hogy úgy evezzenek be a házasság révébe, a mint azt a nőktől megkívánja a világ. Tehát testben, lélekben való tisztaság, egészség. Hát kárhoztatható e cél?

Azt nem hiszem, hogy volna Magyarországon józan ember, a ki e célokat ne helyeselné. Olyanok azonban lehetnek, a kik az eszközöket nem találják tökéleteseknek. De vajon lehet-e ez ok arra, hogy agyon kövezzük azt, a ki, jobbak híján, ezeket az eszközöket is helyesli?

Az én meggyőződéseim ebben az, hogy mivel egyházunk már fogalmánál fogva minden egészséges társadalmi mozgalom vezetője tartozik lenni, az eddiginél nagyobb társadalmi munkát kellene kifejtenuk, s az evangeliumot, a mit predikálunk, az élet minden viszonyaiban érvényesítenuk kellene. A napról napra borzasztóbb mérvben jelentkező társadalmi bűnöknek, az iszákosságnak és paráznaságnak, annyi más bűn és nyomor anyjának leküzdésére pedig minden elképzelhető eszközt meg kellene ragadnunk. Mert panaszt sokat hallani, de tettet keveset látni. Már pedig nagy igazsága van a néhai való jó Horatiusnak, a ki pedig talán még sem volt nagyon pietista, hogy

Quid tristes querimoniae,
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt?

Dr. Kecskeméthy István.

Az egyházkerületi takarékpénztár.

Ezen a címen a »Prot. Közlöny« folyó évi 4-ik száma egy cikket közöl, mely a nélkül, hogy annak Zero nevű szerzője ismerné a leendő egyházkerületi takarékpénztár tervezetét és alapszabályait: *már előre is félreveri a harangot, és kimondja, hogy annak*

vászonkötésben 22 frt. Van szerencsénk ennél fogva ezt a díszmunkát a kollegiumok könyvtárai számára leendő beszerzés szempontjából melegen ajánlani.

Kolozsvárt, 1898. január hó 30.

Parádi Kálmán.

t. előadó.

Szász Domokos,

ev. ref. püspök, mint elnök.

416—1898. sz.

KÖRLEVÉL.

*Valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék nt.
lelkészelnökének.*

Iskoláink nevelő feladatának előmozdítása érdekében intézkedünk, midőn a *Magyar Pestalozzi* című heti lapra felhívjuk Czimek figyelmét saját hatáskörükben leendő további pártolás végett. Megjelenik a nagy szünidő kivételével minden szombaton. Előfizetési-díj egész évre 8 korona s ez dr. Havas Gyula szerkesztőhöz (Kolozsvár, Hosszu-utca 1. sz.) küldendő. Mint a gyakorlati nevelés közlönyének főcélja arra törekedni, hogy előkelő hazai és külföldi szakérők közműködése mellett a tudományok és művészetek alapján és segítségével a vallásérkölcös, az értelmi és testi nevelés érdekében a jellemképzés előfeltételeit, alkotó elemeit és gyakorlati módszerét művelje.

Kolozsvárt, 1898. január hó 30.

Parádi Kálmán,

t. előadó.

Szász Domokos,

ev. ref. püspök, mint elnök.

121—1898.

KÖRLEVÉL.

valamennyi erdélyrészi egyházmegye Nagytiszteletű Esperesének és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes t. Tanácsának.

A közelgő egyházkerületi közgyűlés alkalmából felkérem valamennyi egyházmegye Nagytiszteletű Esperesét, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes t. Tanácsait, hogy a püspöki jelentés adatait az elmúlt 1897. évről, a múlt évi egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvben található minta szerint összeállítva, püspöki hivatalomhoz f. é. Márczius hó 6-ig mulhatlanul beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1898. Február hó 6-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

91—1898. sz. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az udvarhelyi egyházmegyében ujonnan szervezendő *cskefalvi* körlelkészi állás betöltése céljából ezennel pályázatot hirdetünk.

E körlelkészséghez tartozik a cskefalvi anya- és a szentábrahádi, magyar-andrásfalvi, gagyai és kis-medeséri leány-egyház, melyekben a kinevezendő körlelkésznek felváltva kell szolgálatokat teljesítenie.

A körlelkészi javadalom összege: 305 frt 80 kr., melyből 40 frt földhaszonbér, a többi pedig kepe. Ez összegnek 600 frtra leendő kiegészítésére s némi fuvardíj biztosítására, az állomás betöltése után, törekedni

fog a főhatóság a rendkívüli államsegélyből való kérelmezés útján addig is, míg a fizetések állami kipótlása bekövetkezik.

Fülhivatnak mindazok, kik ez állást elnyerni óhajtják, hogy kellőleg felszerelt folyamodásaikat, folyó évi márczius hó 1-ig, főt. Szász Domokos püspök aához nyujtsák be.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1898. január hó 29-én tartott üléséből.

Dr. Kádár János,

s. titkár.

Szász Domokos,

erd. ev. ref. püspök, mint elnök.

120—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett, *királyfalvi kántor-tanító* állomásra ezennel másod izben pályázat nyittatik.

Javadalom: jó lakáson és gazdasági épületeken kívül, buza-kepe érték 88 frt. 80 kr., must-kepe érték 82 frt 50 kr., 100 véka szemes törökbúza értéke 70 frt, tandíj czimen 60 frt, failletmény 25 frt, 5-ödéves korpótlék 50 frt, kánonika porció tiszta jövedelme 14 frt, temetői kaszáló haszon élvezete 7 frt. Összesen 397 frt 30 kr.

Pályázati határidő: 1898 Márczius 8-a. Folyamodványok nt. *Nemes Árpád* esperes aához, Maros-Ugrára küldendők, hová utóposta: Kerelő-Szentpál.

Kolozsvárt, 1898. Február hó 5-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

223—1898.

PÁLYÁZAT.

A debreczeni ev. ref. kollegium főgymnásiumában a magyar és német nyelv tanításával összekötött rendes *tanári állásra* pályázat hirdettetik. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallásu egyének, kiknek a magyar és német nyelvi tanszakra szóló középiskolai tanári képesítésük van.

A tanszék évi javadalmazása eleintén: 1200 frt alap fizetés, 400 frt lakbér és öt évenként öt izben emelkedő 100 frt korpótlék, melyre nézve a más tanintézetnél töltött szolgálati évek is beszámíttatnak; később azonban az alap fizetés a szolgálati évek és a tanári pályán szerzett érdemhez képest 1400 frtra, sőt a mennyiben a tanintézetben a tanári javadalmazásnak később megvalósítandó fokozatai is egyházkerületileg megvannak állapítva, 1600, 1800 frtra, végül pedig az ötödéves korpótlék 200 frtra emelkedhetik.

A megválasztandó tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

A pályázni kívánók vallásukra, végzett tanulmányaikra, tanári képesítésükre és eddigi szolgálatukra vonatkozó okmányokkal felszerelt kérvényeket f. évi ápril hó 1-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják be. A tanszék betöltése a tavaszi egyházkerületi közgyűlésen fog megtörténni s a megválasztott tanár tanszékét székfoglaló értekezés tartásával f. évi aug. hó végén tartozik elfoglalni.

Debreczen, 1898. február 1.

Kiss Áron,
püspök.

Törvényjavaslat.

a lelkészi jövedelem kiegészítéséről.

1. §. A latin, görög és örmény szert. kath. lelkészek jövedelmének (kongruájának) kiegészítése jelenleg rendezés alatt lévén, míg ezen rendezés be nem következik, a legszűkebb anyagi viszonyok között lévő ezen lelkészek jövedelmének ideiglenes kiegészítésére a törvényhozás az államköltségvetésben megfelelő külön összeget fog felvenni.

2. §. A törvényesen bevett többi vallásfelekezet 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 800, illetőleg 400 forintra egészített ki és a kormány ezen határozat végrehajtására a jelen törvényben megállapított módon és időben utasítatik.

Az új lelkészi állások jövedelme csak akkor egészített ki évi 800, illetőleg 400 forintra, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter az új lelkészi állás szervezését az illető felekezet előterjesztése alapján indokoltnak tartja.

3. §. A 2. §-ban meghatározott jövedelmi kiegészítési igénybe vétele végett a lelkészek illetékes felekezeti főhatóságuk, illetőleg hitközségi előljáróságuk útján a szükséges adatok bemutatása mellett a jelen törvénynek hatályba lépésétől egy éven belül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhatnak.

Az 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített oly lelkészi állás, mely ezen egy év alatt be nem jelentetett, jövedelmi kiegészítésben nem részesíthető, kivéve azt az esetet, a midőn a bejelentés azért nem történt meg, mert a tényleg alkalmazott lelkész a 4. §-ban előírt képesítéssel nem bírván, 800 forintra terjedő jövedelmi kiegészítésre igényt nem tarthatott és jövedelme az őt megillető 400 forintot meghaladta.

A lelkészi jövedelmek kimutatása végett már eddig beszolgáltatott adatok annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben azokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadhatóknak találja.

4. §. Jövedelmének 800 forintra való kiegészítésére csak azon lelkésznek van igénye, a ki igazolja azt, hogy az illető hittudományt valamely hittani intézetben a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magán uton legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézetben vizsgát tett, továbbá hitfelekezete részéről szabályszerű lelkészi képesítést nyert.

5. §. A 4. §-ban körülírt minősítést nem igazoló lelkész jövedelme csak 400 forintra egészített ki.

Ha azonban ily lelkész az említett minősítést később igazolja, az igazolás napjától számítva jövedelme 800 forintra fog kiegészítettetni.

Azon körülmény, hogy valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás birtokosa 800, vagy 400 forintra élvezett-e jövedelmi kiegészítést, az utódra nézve figyelembe nem vehető; e tekintetben mindenkor a 4. §-ban körülírt minősítés lesz irányadó.

6. §. Ugy a 800, mint a 400 forintra terjedő jövedelmi kiegészítésre csak olyan lelkész bír igényvel, a ki magyar állampolgárságát igazolja.

7. §. Nem részesülhet jövedelmi kiegészítésben és ha részesül, azt elveszti az oly lelkész, a ki:

a) jogerős büntetőbírói ítélettel hivatalvesztésre szóló mellékbüntetéssel sújtott, a büntetőbírói ítéletének jogerőre emelkedésétől kezdve a hivatalvesztés időtartama alatt;

b) a ki állásához nem méltó súlyos erkölcsi vétséget követ el, vagy államellenes magatartást tanúsít és e miatt büntetőbírói ítélettel vagy fe-

gyelmi uton elmarasztalva lett, a mennyiben a büntetőbírói szabadságvesztés büntetésre ítélte, a szabadságvesztés büntetésének tartama alatt és a büntetés kiállításától egyébként a büntetőbírói ítélet vagy fegyelmi határozat jogerőre emelkedésének, illetőleg a 9. §-ban említett miniszteri határozat keltének napjától számított 3 évig.

Ha pedig a jelen §-nak b) pontjához képest már elmarasztalt lelkész, az ott említett 3 év alatt vagy azután, ezen b) pontban említett erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt büntetőbírói ítélettel vagy fegyelmi határozattal újból elmarasztalva lett, a jövedelmi kiegészítést a jelen szakasz harmadik bekezdésében megjelölt időponttól kezdve személyére nézve végleg elveszti.

Mi tekintendő államellenesnek: azt az 1893. évi XXVI. t.-cz. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

8. §. Ha jövedelmi kiegészítésért a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez illetékes hatósága útján oly lelkész folyamodik, a ki ellen a 7. §-nak b) pontjához képest erkölcsi vétség, vagy államellenes magatartás miatt kifogás emelhető, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot, ha ez fegyelmi uton még nem határozott, a fegyelmi eljárás megindítására szólítja fel és ily esetben csakis az eljárás befejezése és az eredménynek hozzá történt bejelentése után intézkedik a jövedelmi kiegészítés megadása vagy megtagadása iránt.

9. §. Ha kiegészített jövedelemmel bíró lelkész ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter előtt erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltek, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot a fegyelmi eljárás megindítására felszólítani köteles.

Ha a felekezeti hatóság a felszólítás dacára az illető lelkész ellen a fegyelmi eljárást foganatba nem tette, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felszólítás kézbesítésétől számított 3 hónap elteltével a kiegészítési összeg megvonása iránt határoz.

Ha a felekezeti hatóság fegyelmi határozata az illető lelkész a panasz alapos volta dacára állásában meghagyja: a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a rendelkezésre álló adatok alapján a jövedelmi kiegészítést a 7. §. b) pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelően megvonni.

A jövedelmi kiegészítés megvonását kimondó miniszteri határozat az illetékes felekezeti hatóság fegyelmi ítéletének egyéb rendelkezéseit nem érintheti.

10. §. A lelkészi jövedelem kiegészítése az állami költségvetésben e célra fölvetett javadalmazás terhére 9 év alatt történik és pedig az első három év alatt fokozatosan a 2. §-ban említett összes lelkészek jövedelmének 600, illetve 300 forintra, a további 6 év alatt fokozatosan 800, illetve 400 forintra.

11. §. A jövedelmi kiegészítés megállapítása céljából a jövedelmek és kiadások bevallásánál a következő alapelvek irányadók:

1. Felszámítandó jövedelmek:

1. A földbirtok haszonbérjövödelme a haszonbéri szerződés szerint, vagy a mennyiben saját kezelés alatt állanak, a hasonminőségű földekre nézve helyben vagy a vidéken szokásos haszonbérek utolsó öt évi (1893—1897) átlaga szerint.

A lakóház, az udvar és a kert (ez utóbbi azonban csak 1½ (egy és fél) katasztrális holdig) figyelmen kívül hagyandó.

2. A bérépületeknek és épületrészeknek az adó-

törvények által megállapított fentartási költségek levonása után fenmaradt tiszta jövedelme.

3. A haszonhajtó jogok és jogosítványok, valamint iparüzletek, ugymint malomtartás, malommércze, halászat, fahasználat, makkoltatás, révvám stb. tiszta jövedelme a haszonbérszerződés szerint, vagy az utolsó öt évi (1893—1897) jövedelem átlagát igazoló közhatósági okirat alapján.

4. A hívek által közvetlenül vagy a hitközségtől, valamint a kegyurtól pénzben, terményekben, kézi- vagy ígásmunkában évenként visszatérőleg teljesített szolgáltatásokból befolyó jövedelem.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékét a helyi viszonyoknak megfelelően az utolsó öt évi (1893—1897) átlag szerint a felekezeti hatóságok meghallgatása után a közhatósági közegek állapítják meg és az ilyképpen megállapított jövedelem egyhatod ($\frac{1}{6}$) része behajtási költség czimén levonandó.

Ezen rendelkezés az első rendezés alkalmával annyiban mellőzhető, a mennyiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvény hatálybalépte előtt a felekezeti hatóságok jóváhagyása mellett beszolgáltatott értékbecslési adatokat elfogadhatóknak találja.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékének megállapítása mindenkor csak tíz évre szól, ennek elmúltával újabb megállapítás esz közzelendő.

5. Az avatási és temetkezési stóla-dijakból, valamint egyáltalán az egyházi cselekményekért a jogszokás alapján követelhető díjakból (pl. házszentelési koledából) befolyó jövedelem, melyet az egyházi hatóság az utolsó öt évi (1893—1897) átlag szerint állapít meg és igazol. Az esketési stóladíjak felszámítás tárgyát nem képezhetik.

6. A misestipendiumok, istentiszteleti cselekmények végzése céljából tett és egyéb alapítványok kamattjévedelme.

A jövőben ezen jövedelem csak akkor lesz beszámítható, ha a beszámítást az alapítólevél nem tilalmazza.

7. A politikai község (város) házi pénztárából, az egyházmegyei vagy bármely más közalapból kongrua-kiegészítés, állandó segély, lótartás vagy bármely más czimén huzott jövedelem.

8. A helybeli templomvagyon (fabrica) jövedelmi többlete, a mennyiben az a fennálló szabályok szerint a lelkész javadalmazására fordítható.

II. Levonható kiadások:

1. A lelkész által élvezett jövedelmekre kirótt állami, törvényhatósági, községi és egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek, továbbá a vizsábályozási költségek, valamint az országos és az egyházmegyei, gyámintézeti, nyugdíj és egyéb alapok számára teljesítendő rendes évi fizetések.

2. A lelkészi jövedelmet bizonyos kötelezettség czimén terhelő fizetések, u. m. a segédlelkész (segédlelkészek) ellátása, az ingatlanokra felvett kölcsönök törlesztése, a lótartási átalány és a fuvar-költség.

A segédlelkész tartásáért személyenként 250 forintnál több fel nem számítható; lótartási átalány és fuvar-költség czimén 200 frtnál több le nem vonható.

3. Azon mise- és istentiszteleti alapítványok jövedelme, a mely misék és istentiszteleti cselekmények elvégzését a lelkész másoknak átengedni kénytelen. Az elvégezhető misék és egyéb istentiszteleti cselekmények számát az egyházmegyei főhatóság (püspök) igazolja és állapítja meg.

Ellenben nem vonható le a személyi ellá-

tás (háztartás) körébe tartozó, ugyszintén a földbirtok kezelésével járó, valamint a lelkészségi épületek jókarban tartásából eredő kiadások.

12. §. A jövedelmek és kiadások bevallásának és igazolásának módozatait a vallás és közoktatásügyi miniszter a felekezeti hatóságok meghallgatásával rendeleti uton állapítja meg.

13. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll vallásfelekezetek által közölt adatok helyességéről a közigazgatási közegek útján is meggyőződést szerezni.

Ha a felülvizsgálat során vagy később az tünnek ki, hogy a lelkész valamely jövedelmet tudva elhallgatott, vagy valamely nem létező kiadást tudva hamisan vallott be, az ilyen lelkész, míg azon lelkészi állásban marad, melyben a hamis bevallást tette, a jövedelmi kiegészítésre való igényt elveszti.

Ha a bevallás helyességeért felelős más hatósági személyek tudva hamis bizonylatot állítanak ki, az állami kincstár részére okozott kár magasságának megfelelő pénzbírsággal sújtandók.

A büntetés kimondása a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti, de a büntetéssel sújtott lelkész vagy más felelős hatósági személy az értesítéstől számított 30 (harmincz) nap alatt a közigazgatási bíróság előtt panaszjoggal élhet.

14. A kiegészítés végett bejelentett lelkészi állás jövedelme, jelen törvény hatályba lépése után, a vallásfelekezet részéről a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetes hozzájárulása nélkül többé le nem szállítható és minden növekedése a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 3 hó alatt bejelentendő.

A mennyiben a jövedelmi növekedés akár a hitközségnek, akár egyeseknek önkéntes tehervállalásából, akár ujonnan keletkező alapítványokból ered, az állam által nyújtott jövedelmi kiegészítés nem csökkenthető.

A jövedelmi növekedés eltitkolása a lelkészre nézve azon lelkészi állásban a jövedelmi kiegészítési igény elvesztését vonja maga után.

A jövedelmi kiegészítésre való igény elvesztése iránt a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz, de a büntetéssel sújtott lelkész az értesítéstől számított 30 (harmincz) nap alatt a közigazgatási bíróság előtt panaszjoggal élhet.

15. §. Ha valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás jövedelme a felekezeti hatóságoktól és a hitközségektől nem függő körülmények következtében csökken, az illetékes felekezeti hatóság a vallás- és közoktatásügyi minisztertől a jövedelmi kiegészítés felemelését kérheti.

A jövedelmi csökkenés igazolása esetén a kiegészítés felemelése meg nem tagadható, hacsak a hívek csekély száma a hitközségnek más hitközséghez csatolását (affilitatio) indokoltta nem teszi, mely esetben a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a felekezeti főhatóságot az illető hitközség önállóságának megszüntetésére felhívni.

A jövedelmi kiegészítés felemelése esetén a magasabb kiegészítési összeg a jövedelmi csökkenés beálltának időpontjától számítva utalványozandó.

16. §. A 2-ik §-ban említett vallásfelekezetek tartoznak 3 hó alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a kiegészített jövedelemmel bíró lelkészi álláson előforduló minden személyváltozást bejelenteni.

Ha pedig a bejelentés 3 hónap alatt meg nem történt és az ujonnan alkalmazott lelkészek minősítése okmányokkal nem igazoltatik, a 4. § értelmében magasabb minősítéssel bíró új lelkész nagyobb jövedelmi kiegészítése csak a bejelentés

napjától kezdve utalványozható, ellenben ha kisebb minősítéssel bíró lelkész nyert alkalmazást, a 400 forintot meghaladó jövedelmi kiegészítésre kifiretett összeg a személyváltozás idejétől fogva visszatérítendő.

17. §. A 2-ik §-ban említett lelkészeknek az állam által a lelkészi jövedelem kiegészítésére engedélyezett összegek az egyes lelkészi állások és lelkészek felsorolásával utalványoztatnak ki.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyes felekezetek illetékes hatóságaival állapítja meg azon feltételeket a melyek mellett a kiutalványozott összeget további eljárás czéljából a felekezeti hatóság rendelkezésére bocsátja.

Ha megállapodás nem jött létre, vagy ha létrejött ugyan, de azt a felekezet megszegi, a megállapodás megszűntnek tekintendő és a kiutalványozott összegek azontul külön-külön és közvetlenül a lelkészeknek fizettetnek.

18. §. A szerzetes lelkészségekre, valamint a világi lelkészi állásokon alkalmazott szerzetesekre a jelen törvény rendelkezései nem vonatkoznak.

19. §. A 2-ik §-ban említett lelkészeket a 10-ik §, szerint megillető jövedelmi kiegészítés a jelen törvény korlátai között 1899. január elsején veszi kezdetét.

20. §. Jelen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter biztatnak meg.

Indokolás.

Ugy a jelen, mint az ezt megelőző kormány a legújabb egyházpolitikai törvények tárgyalása alkalmával ismételt ígéretet tett arra nézve, hogy a törvényesen bevett vallásfelekezetek lelkészeinek nyomasztó anyagi helyzetén segíteni fog. A legmagasabb trónbeszéd is e tárgyban határozott kijelentést tett. Ezen kijelentéseknek beváltását célozza a jelen törvényjavaslat.

Az állam külső eszközeivel más célokat követ ugyan, mint a vallási társulatok, de céljaihoz az ethikai alapot és tartalmat a területén létező vallási társulatok működéséből meríti. Ezen történelmi tényből önként következik, hogy az állam saját jól fölfogott érdekében jár el, saját céljainak könnyebb megvalósítását mozdítja elő, a midőn az állam társadalmával történelmileg összenőtt vallási társulatok sikeres működését minden lehető eszközzel előmozdítani törekszik.

Az állam által nyújtott anyagi támogatás módzatai az egyes államok szerint a részletekben nagy eltérést mutatnak. Így némely államokban a kongrua bizonyos fokozatokban van megállapítva, a mely fokozatok vagy a lelkész szolgálati éveivel, vagy a hívek számával, vagy más ténykörülmenyekkel vannak kapcsolatban. Ellenben másutt, mint pl. Olaszországban a kongruának ilyen fokozatai nincsenek, hanem a kongrua minden lelkészi hivatalra nézve egy bizonyos összegben (800 lira, körülbelül 400 forint) van megállapítva.

Franciaországban, Belgiumban, Elzász-Lotharingiában a hívek száma szerint fokozódik a kongrua nagysága és a hitfelekezetek szerint is különböző. Átlag 450—1500 frt között ingadozik.

Bajorországban a kongrua egyrészt a hívek, másrészt a lelkész szolgálati éve szerint fokozódik, holott Poroszországban és a legtöbb német államban csak a lelkész szolgálati éve szerint. A kongrua nagysága 900—2000 frt között váltakozik.

Austriában a kongrua tartományok szerint különböző összegekben van megállapítva és változik aszerint, a mint a lelkészi állás a fővárosokban, avagy nagyobb városokban, illetőleg ezek közelében,

gyógyhelyeken, népesebb vagy kevésbé népes községekben van rendszeresítve. A legkisebb kongrua 500 frt, a legmagasabb (Bécsben) 1800 frt.

Alapelvileg azonban az egyes államok által nyújtott támogatás módzatai két főcsoportba oszthatók, aszerint, a mint az állami támogatás valóságos állami fizetés, vagy pedig egyszerű jövedelmi kiegészítés jellegével bír.

Az előbbi esetben az állam által elismert felekezetek lelkészei, mint az állam hivatalnokai, rendszerévi fizetést huznak és ez képezi fő jövedelmi forrásukat, a mely mellett a lelkészi hivattal járó egyéb jövedelmek (stóladíjak, mise, stipendiumok stb.) csak járulékos természettel bírnak és az állás-szerű ellátáson kívül esnek. Így van ez különösen Franciaországban és Belgiumban.

A másik rendszer szerint a lelkészek ellátásáról első sorban az illető vallásfelekezet gondoskodik, a lelkészi jövedelem főalkatrészét a lelkészi hivattalal összekötött járandóságok képezik és az állam csak kiegészítőképpen lép fel, csak bizonyos mérvű jövedelmi kiegészítést ad azon lelkészeknek, a kik lelkészi hivataluk után az állam által meghatározott állás-szerű jövedelemmel nem bírnak. Ezen rendszer uralkodik a német birodalom egyes államaiban és Austriában.

A latin, görög és örmény szertartású *róm. kath. lelkészek* jövedelmikiegészítésének (kongruájának) rendezése folyamatban van. Ezen rendezés azon különleges jogviszonynál fogva, mely az állam és katolikus egyház között fönáll, külön jog-alapon, a főkegyuri jog alapján, a püspöki karral egyetértőleg történik, miért is ezen törvényjavaslat további §§ ai a kath. egyházra nem vonatkoznak. A kath. lelkészek jövedelmi kiegészítése a végleges rendezésnél első sorban a vallásalapból és az azzal kapcsolatosan létesítendő kongrua-alapból fog fedeztetni.

Addig is azonban, amíg a tervbe vett végleges rendezés bekövetkezhetik, a vallásfelekezetek egyenjogúságának elvénél fogva gondoskodni kell arról, hogy a *legszükebb anyagi viszonyok között lévő kath. lelkészek* jövedelme ideiglenesen az állami kincstár terhére kiegészíthető legyen.

A törvényesen bevett többi vallásfelekezet lelkészi állásainak jövedelme 800, illetőleg 400 forintra egészített ki.

A jövedelmi kiegészítés alapelvileg a lelkészi álláshoz van kötve, a miből önként következik, hogy *csak valamely önálló működési körrel rendszerített lelkészi* állás számára igényelhető jövedelmi kiegészítés és pedig olyképpen, hogy az 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állások számára a jövedelmi kiegészítés a 3 §-ban megszabott egy évi határidőn belül feltétlenül igénybe vehető; ellenben az 1898 január elseje után rendszeresített lelkészi állás csak akkor részesíthető jövedelmi kiegészítésben, ha a kormány az új lelkészi állás rendszeresítésének szükséges voltát elismeri.

A már rendszeresített állással bíró lelkészek nem közvetlenül, hanem csakis felekezeti hatóságok útján kérhetik a törvényjavaslatban biztosított jövedelmi kiegészítést és csakis a törvény hatályba lépése után számított egy év határideje alatt.

Az ev. ref., az ág. hitv. ev., valamint a gör. keleti és unitárius hitvallású lelkészek illetékes felekezeti főhatóságuk, az izraelita vallású rabbik pedig, hitközségi előljáróságuk útján nyújtják be ezen kérelmet. Ennek akar kifejezést adni a jelen §. első bekezdése, midőn kimondja, hogy a lelkészek kérelmüket az egyházi főhatóság, illetve a hitközségi előljáróság útján nyujtsák be.

Az állam által biztosított jövedelmi kiegészi-

tés két fokozatban van megállapítva 800 és 400 forintban.

A törvényjavaslat ezen két lényegesen különböző kiegészítési összeg megállapításánál kizárólag a lelkészek *tudományos előképzettségét* és abból következhető *értelmi műveltségét* tartja szem előtt.

A törvényjavaslat *pénzügyi követelményeit* egész pontossággal csak akkor lesz lehetséges megállapítani, ha a lelkészi jövedelmek bevallása a 12. §-ban megállapított alapelvek szerint országszerte megtörtént. Ez idő szerint csakis a vallásfelekezetek főhatóságai által e célra előzetesen beszolgáltatott adatok állanak rendelkezésemre és ezek figyelembevételével azt találjuk, hogy a törvényjavaslat hatálya kiterjed 1206 ev. ref.; 253 ág. hitv. ev.; 106 gör. kel. szerb; 1906 gör. kel. román; 93 unitárius lelkészre és 303 rabbira.

Hogy az összes lelkészi fizetéseknek 600 forintig leendő kiegészítésére 832,291 frt, 800 frt-ig leendő kiegészítésére pedig 1,577.917 frt. szükséges; és pedig igényel:

a) az ev. ref. egyház 600 frt. kiegészítéshez 210,289 frtot. 800 frt. kiegészítéshez 438.613 frtot ;

b) az ág. hitv. ev. egyház 600 frt. kiegészítéshez 24.915 frtot, 800 frt kiegészítéséhez 71.346 frtot;

c) a gör. kel. szerb egyház 600 frt kiegészítéshez 6495 frt; 800 frt kiegészítéshez 27.365 frtot;

d) a gör. kel. román egyház 600 frt kiegészítéshez 536.006 frtot; 800 frt kiegészítéshez 911.254 frtot;

e) az unitárius egyház 600 frt kiegészítéshez 20.000 frtot, 800 frt kiegészítéshez 38.200 frtot;

f) az izreálita vallásfelekezet 600 frt kiegészítéshez 34.581 frtot, 800 frt kiegészítéshez 91.136 forintot.

Számos oly lelkész van, a ki a javaslat 4 §-ában megszabott minősítéssel nem bír, ezek fizetése csak 400 frtra egészített ki; p. o. az izr. vallásfelekezet 303 rabbija között alig lesz 50, kinek fizetése 800 frtra volna kiegészítendő és az 1906 gör. kel. román lelkész között is sokan vannak, kiknek fizetése csak 400 frtra lesz kiegészítendő, úgy hogy a fentebb kimutatott 832.291, illetve 1,577.917 forintnyi szükséglet jelentékenyen fog apadni.

Ezek miatt a valóságos szükségletet ma még nem lehet megállapítani; annyi azonban már most is bizonyos, hogy a törvényjavaslat 11. §-ában tett intézkedés folytán az első három évben a lelkészi javadalomnak 600 frtra való kiegészítéséhez évente nem lesz 832,291 frtra szükség, hanem kerek összeget véve, legfeljebb 600,000 frtra. Tehát az első három évre összesen 1.800,000 frtra volna szükség; a további 800 frtra való kiegészítése a lelkészi jövedelemnek csak ezután hat (6) év alatt fog eszközölni; s az évi 600,000 frtnyi szükséglet ezen hat éven át évenként körülbelül 60-70 ezer frtal fog emelkedni.

Ezen fokozatos végrehajtás a viselendő terhet oly mérsékeltté teszi, hogy azt az állami pénztár *minden nagyobb rázkódás nélkül elbirja.*

A jövedelmi és kiadási tételek megállapítása, a törvényjavaslat intencziója szerint, a lelkészeknek a felekezeti hatóságok jóváhagyása mellett eszközölt önbevallásán nyugszik.

Mint hogy azonban a lelkészek felszámítandó jövedelmeinek és levonható kiadásainak megállapí-

tásánál az állampénztár nagy mértékben érdekelve van, az *állami kormány*nak *szükségképpen megadandó azon jog, hogy a lelkészek jövedelmi bevallásait ellenőrizhesse és saját közegei útján meggyőződést szerezhesen aziránt, hogy a bevallott jövedelmi és kiadási tételek a valóságnak megfelelnek-e, vagy sem.*

Ezen szempontot szem előtt tartva, legcélszerűbbnek látszik a lelkészre nézve *büntetési szankciót* megállapítani, hogy ha valamely jövedelmet tudva elhallgatott, vagy valamely nem létező kiadást vallott be, az ilyen lelkész, a míg azon lelkészi állásban marad, a melyben a hamis bevallást tette, a jövedelmi kiegészítésre való igényét elveszti.

A *büntetés kimondása úgy az egyik, mint a másik esetben a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti*, de a büntetéssel sújtott lelkész, vagy más felelős egyházhatósági személy jogorvoslat végett, záros határidő, 30 nap alatt, a közigazgatási bírósághoz fordulhat.

A lelkészi jövedelem minimális nagysága csak úgy biztosítható, ha az állam a már megállapított jövedelmi kiegészítést *a mutatkozó csökkenéshez képest tölemeli.*

Megtörténhetik azonban, hogy egyik vagy másik hitközségben a jövedelmi csökkenés éppen az által állott elő, mert a hívek száma felette megfogyatkozott, elannyira, hogy azon hitközséget nem lenne indokolt továbbra fenntartani, mint önálló hitközséget, hanem célirányosabbnak mutatkozik más hitközséghez csatolni (affiliálni).

Ilyen esetekben *a kormány*nak *jogában áll*, a felekezeti hatóságok meghallgatása mellett, a *jövedelmi kiegészítést megtagadni* és az illetékes felekezeti hatóságot az affiliáció végrehajtására felhívni.

A jövedelmi kiegészítés intézményszerű létesítése megkívánja, hogy az *állami kormány a jövedelmi kiegészítést évről-évre*, a jövedelmi kiegészítésben részesülő lelkészi állások és a tényleg működő lelkészek felsorolá-ával, *megállapítsa.*

Az egyes lelkészi-állások, illetőleg a lelkészek részére megállapított összegeket kétféle módon lehet rendeltetésük helyére juttatni. Vagy olyképpen, hogy a kormány a lelkészi állások és a lelkészek szerint megállapított összegeket egybefoglalva, további eljárás czéljából, a felekezeti hatóság rendelkezésére bocsátja, vagy pedig olyképen, hogy a lelkészi állások és lelkészek szerint megállapított összegek, külön-külön és közvetlenül a lelkészeknek fizetnek ki.

A törvényjavaslat a vallásfelekezetek autonóm jogkörét még a külső formák tekintetében is kimélni akarja, miért is azon tételt állítja föl, hogy ha a vallásfelekezetek a kormánynak *kölesönös megállapodás alapján elegendő biztosítékot tudnak nyújtani aziránt, miszerint a kiutalványozott összegeket rendeltetésük helyére fogják juttatni, akkor a kormány a kiutalványozott összegeket összesítve, a felekezeti hatóság rendeltetési helyére fogja bocsátani. Ellenben ha ilyen kellő biztosítékot nyújtó megállapodás nem jöhet létre, vagy ha létre jött ugyan, de azt a vallásfelekezet megszegi, akkor a kormány az utóbb említett módozatot fogja követni és a kiutalványozott összegek azontul *külön-külön és közvetlenül a lelkészeknek fizetnek ki.**

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 fit.
3 fit.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Látások.

(Az *akadémiai ifjuság precese alkalmával tartott beszéd.*)

Jóel 2, 28 — »és a ti ifjaitok
látásokat látnak.«

Jóel proféta szemeink elébe festi azokat az elemi csapásokat, melyek Juda földjét sujtották. »Elpusztított a mező, elveszett a búza, elszáradott a must, megízetlenült az olaj. Kiszáradott a szőlőtő, elveszett a figés kert, a pomagránát is, a pálmafa is és az almafa: a mezőnek minden élő fáit kiasztak. Elszáradtak a folyóvizeknek völgyei. . . megemésztette a hévség a pusztabeli zöld füvet,« E csapás. inség hallatára szól a proféta az ő népének: »Keseregj, mint a gyászban járó menyaszszony!«; szól a papoknak »sirjatok ti papok. háljatok gyászruhában, kik az én Istenemnek szolgálai vagytok!« És ő maga is esdekel »Te hozzád kiáltok, Uram! .« Ez a pusztulás pedig, úgy látszik, még nagyobbodni fog, mikor Judának földje, ez a »paradicsomkert« a »pusztulásnak pusztája lesz«. Ah, az utolsó ítélet napja már-már itt van! Mégsem, mégsem. Im, ezt mondja az Ur: »Térjete meg én hozzám.« És ima száll a földről az égre: »Légy kegyelmes, Uram, a te népedhez!« »És nagy buzgó szeretettel hozzá fogadja az Ur az ő földét és megkegyelmez az ő népének. Az Ur ezt mondja az ő népének: adok nektek búzát, mustot, olajat. Ne félj föld népe, hanem örülj Megrakodnak csüreitek búzával, csikorognak a sajtók borral s olajjal Kipótolom az esztendőket.« És a természet e gazdag áldásain kívül ott lesz még a nagyobb,

a szentebb áldás is: »Kiöntöm az én Lelkemet minden emberre és profétáknak a ti fiaitok és leányitok; a ti véneitek álmokat látnak és a ti ifjaitok látásokat látnak.« A proféta gondolatait, jövőbe pillantásait nem követem tovább. Megállok itt. Oh, a proféta jól sejtő szive, mély bepillantása az isteni tervbe! Ime, nem pusztulás, de áldás leszen. Nem az utolsó ítélet jó, de a kegyelem. Ez a most sivár föld fölvirágozik; ez a könnyelmű, érzéki nép megváltozik, megszentelődik. Oh, az emberiség jövője nem az elszakadás Istentől, de az Ur nevének segítségül hívása; az emberiség jövője nem a nyomorult elveszés, de anyagi, erkölcsi megújulás! Ime, az eszme, az örök igazság, mely lelket e profeciában megragadja, fölemeli. És e profétai igazságnak legnagyobb bizonyágtevője maga a keresztyenség. A mi e földön a nyomort jóllétté varázsolja: a keresztyéni szeretet. Az a megszentelődött nép, melyet a proféta lelke lát: a keresztyén emberiség. Mily fényes profétai látomány: dús áldással elárasztott hegyek és völgyek s ez áldott földön egy emberiség, melyre Lelkét öntötte ki az Ur s melynek fiai és leánya profétáknak, vénei álmokat látnak és ifjai látásokat látnak! Abból a boldog, szent világból, melyet Joel, a látnok látott, ez alkalommal csak egyetlen részt akarok fölmutatni. Azt a részt, melyet alapigénk fejez ki: »És a ti ifjaitok látásokat látnak«, . . . Fölmutatom előttetek: mit kell értenünk »látások« alatt s azután kérni foglak: lássatok »látásokat!«

I.

Látások. E szó nem testi látást, de lelki látást jelent. Vannak dolgok, melyeket nem

szemeimmel, de lelkeimmel látok. Ezt az engem körülvevő külső világot és e világban történő dolgokat szemeimmel látom, de e világi dolgokban s történetekben az örök törvényt, az eszmét, a célt lelkeimmel látom. Az ember születése, halála: testi látás; az örökkévalóság: lelki látás. Olvasom a bibliát s elvonulnak szemeim előtt a bibliai történetek, a bibliai alakok, a bibliai igék. Ez még csak testi látás; de a mi mindezekben erő, örök igazság, lélek, valóban isteni kijelentés, azt lelkeimmel látom. Lennt a setét vizek: testi látás, de az Urnak lelkét a vizek fölött a lélek látja. Látások. Bizony, testi szemekkel nem látható dolgoknak valósága, bizonyossága ez. Minket egy testi szemekkel láthatatlan dolog vonz, vezet a cél; minket láthatatlan dolgok tesznek hőssé és tesznek áldottá: az igazság és szeretet; minket láthatatlan erők emelnek föl a porból is s szövik át fénynyel életünket és halálunkat is: a hit, a remény. Ah, a cél, mely előttünk világol: látás, az igazság: látás, a szeretet: látás, a hit, a remény: látás! Látások. A dolgoknak nem érzéki, de szellemi felfogása, az embernek egy magasabb lelki világa ez.

A bethlehemi pásztorok menynevei seregnek sokaságát látják. Ez a látás a szívnek szent, boldog sejtelméi. Saul a damaskusi úton égi fényt lát. Ez a látás újjászületés. Pál látás hívja Macedoniába az evangelium hirdetésére. Ez a látás az Istentől nyert küldetés fölismerése s a nemes tettvágy. Kornélius angyalt lát s azután megkeresztelkedni óhajt. Ez a látás a lélek egy szent elhatározása. Péter Joppában látást lát s ez a látás bírja őt rá, hogy Kornéliust megkeresztelje. Ez a látás egy új igazságra jutás, egy nagyszívű érzés föllobbanása, a keresztyén szellem győzelme a szűkkeblűség fölött. A fogoly apostol világosságot és megszabadító angyalt lát börtönében. Ez a látás a szent ügy diadalában való hit. És a patriarcha így szól »látám az Istent«. Látom az Istent, azaz *érezem, tapasztalom* az ő jelenlétét itt bennem s ott künn mindenütt; látom az Istent, azaz: rajta csüng szívem, Őbenne élek. Nem folytatom tovább. Világos, hogy mindeme látások az emberi szív nagy tényei, igazságai, a lelki fejlődés korszakos fordulói. A láthatatlan lelki világ győzelmes erői. Az emberi élet emelkedettsége. Ihlet. Látások. Ezek az Istennek közvetlen élő kijelentése az emberi lélekben, az ember szívében. »És a ti ifjaitok látásokat látnak« mond alapigénk. Ah, ha a mi

ifjaink és a mi öregeink és mi mindnyájan látásokat látnánk!

II.

K. A. Lássatok »látásokat«. Földhöz ragadt lények csak egy látást ismernek: a testi látást; mi pedig lássunk egy magasabb világot, igazságok, erények világát. Nincsenek látásai a könnyelmű ifjunak. A könnyelműség csak testiség, a »látások« pedig lélek. És nincsenek látásai az önző szíveknek. Az önzés is földhözragadtság, lefelé von; a látás pedig kiszálás a fénylő, tiszta magasságba. Lássatok »látásokat!«

Nem látjátok-e innen a távolból is a szülőföldet, az atyai házat, atyátok verejtékes homlokát anyátok könyét, avagy pedig arcán az édes anyai öröm sugarát? Nem látjátok-e, talán, ott a távolban a sirhalmot? nem látjátok-e a titeket körülengő, megdicsőült árnyakat védve, intve, áldva? Nem látjátok-e tieiteknek és mindnyájunknak reménységét, melyet hozzátok fűzünk? Oh, lássatok látásokat.

Nyiljék meg előttetek a mult idő s lássátok ott a prófétákat, apostolokat; a hitnek és igazságoknak hőseit, — nyiljék meg előttetek a jövő s lássátok ott a pályát, a hivatást, mely vár reátok s hevüljön át szívetek. Lássátok a hazát, az anyaszentegyházat, ezeknek dicsőségét, gyászát, magas feladatait, követelményeit. Érezzétek az igazság szomját, az erények ellenállhatlan erejét. Lássátok a kötelesség fénylő arcát, lássátok az erkölcsi törvényt. Lássatok látásokat! Látjátok-e a földet, az életet, az embert? Óh, nem közönséges értelemben, testi látással, de látjátok-e lelki látással? Látjátok-e, hogy a föld az a hely, melyet meg kell szentelnünk, melyen Isterországot kell építenünk? Látjátok-e, hogy ez élet az a hely, hol bizonyosságot kell tennünk igazságról, szeretetről? Látjátok-e az ember magas rendeltetését? Lássatok látásokat! Bizonytalán bántani fog titeket itt és ott a világban az árny, a szenny, bizonytalán bántani fog a bűn és erény, a setétség és világosság néha kétes eredményü harca, óh, mindezek dacára hidjettek, bizzatok az igaz és jó végleges diadalában. Hidjettek, bizzatok: lássatok »látásokat!« Nézzétek a munkás emberi életet, a fejlődést, a vívmányokat, a közhasznu intézményeket, a szeretet műveit s lássátok meg mindezekben a Jézus Krisztus szellemét. Itt a természetű és

erkölcsi világ egész végtelenségükben. Lássatok meg itt mindenütt az Istent. Mózesnek megjelent az Úr égő csipkebokorban. Nekünk nincs szükségünk égő csipkebokorra. Elég egy fűszál, hogy lássuk az Úr jelenlétét. Izrael népe csak egy Mózesnek arcán látott valami isteni sugárzást. Nekünk elég, ha látjuk a gyermek ártatlan mosolyát, a romlatlan ifju szemében a tiszta lángot, a vén ember fején a tisztesség utában talált koronát, a férfi arcán a hű munka verejtékét, a nő homlokán az erényt, elég, elég nekünk ennyi, hogy lássuk az isteninek az ember által visszszugárzását.

Mulik az élet, már-már közelg a vég. Viszszapillantunk örömeinkre, szenvedéseinkre, az eszmékre, melyekért lelkesedtünk, az intézményekre, melyeknek szolgáltunk, munkánkra, mely hű, becsületes vala: »látásokat« látunk. És tekintünk előre, bizunk istenországja jövőtelében, az emberiség nemesedésében: »látásokat« látunk. Látjuk a sírt túl, túl a síron a mennyet, az örökéletet, az üdvöt Ah, mily látások!

Kedves aa.! Abban a felséges festményben, mely Joel prófétánál az emberiség jövődjének a képe, ott egy fényes ecsetvonás: »és a ti ifjaitok látásokat látnak.« Érezzétek át ifjuságotoknak magas hivatását. Része vagytok az emberiség sorsának, dicsőségének. boldogságának.

Add segítségedet Uram, hogy szólhassunk: »a mi ifjaink látásokat látnak.« Amen.

Molnár Albert,
theol. tanár.

Helyreigazításul

Tóthfalusi József, ref. lelkész úrnak »Az adóról« című cikkére.

Tóthfalusi József úr e lap 3. és 4-ik számában »Az adóról« (Különös tekintettel az általános jövedelmi pótdóra) című két cikkben megemlékezett röviden az adózási rendszer minőségéről, de e mellett, mint én látom, célja inkább az volt, hogy az általános jövedelmi pótdóra vonatkozó s ma érvényben levő tételes intézkedéseket ismertesse, s ez által mintegy meg akarván könnyíteni azoknak munkáját, kik e kérdés által érdekelve vannak. E célból adott helyet e lap hasábjain a nt. Szerkesztő úr is, mint ez a cikkhez tett megjegyzéséből kivehető. Nem tudom eléggé méltányolni a cikk azon intentióját, hogy egyesek s így közelebről pedig ref. egyházaink a jogtalan adóztatás által ne károsíttassanak. Ezen törekvés annyival inkább jogosult itt ez egyházi lap hasábjain is, miután köztu-

domásu dolog, hogy ref. egyházaink gyakran oly mérvű adót fizetnek, melynek egy részére a kincstárnak joga nincs és mely nem is áll legtöbb esetben az egyes egyházak adózó képességével arányban s így általa rendkívül érzékenyen sulytatnak; már pedig az egyenlő és arányos adóztatás elveiből következik, hogy mindenki adózó képességének megfelelőleg járuljon az államkincstár terheinek viseléséhez.

De midőn az utat meg akarjuk mutatni arra nézve, hogy a kincstár minő alapon adóztathatja meg az egyházakat, fontos, hogy ezt a jelenleg fennálló tényleges törvények és rendeletek alapján tegyük, mert különben a cél, melyet elérni akarunk, el nem érjük.

Tóthfalusi úr az általános jövedelmi pótdó ki- vetéséről több olyan kijelentést tett, melyek már vagy nem állanak, vagy pedig azt hiszem csak téves meg- győződésen alapulnak és így azt hiszem kötelességet teljesítek, ha úgy az ő, mint az érdekeltek érdekében, az általa tett téves kijelentéseket a Nagytiszteletű Szer- kesztő úr engedelmével e lap hasábjain helyreigazítom.

Az általános jövedelmi pótdó behozatala adó- rendszerünkbe két okból történt: egyrészt, hogy a kü- lönböző adótörvények által előidézett s az adótartozá- sokban nyilvánuló egyenlőtlenségeket megszüntesse, más- részről, hogy az állam növekedő szükségleteinek fedezé- sére új forrás nyitassék. Ezen adóról az 1875. évi 47. és az 1883. évi 46. t.-cikkek intézkednek. A pótdóra vonatkozó törvényeink az adótartozásokban nyilvánuló egyenlőtlenséget az által vélik kiegyenlíteni, miszerint megengedik, hogy azon terheknek a kamatait, melyek a hozadéki adóknál, föld és házadó kivételénél figye- lembe nem vétetnek, — melyek pedig a hozadéki adó- forrást terhelik — az általános jövedelmi pótdó kive- tésénél apasztólag figyelembe vétessenek.

Tévedésen alapszik a szóban forgó cikk az az állítása, mely az általános jövedelmi pótdó kivételéről, illetőleg az elkésett kamatteher bevallások figyelembe vételére vonatkozik. A kamatteher vallomások kellékeit, alakját, azok beadásának helyét és idejét a pénzügy- miniszter rendeleti úton állapítja meg. Erre vonatko- zólag intézkedik a pénzügyminiszternek 1884. évi feb- ruár hó 29-én kelt 10,730. számú körrendelete, mely szerint a föld és házbirtok után járó általános jöve- delmi pótdónál apasztólag számításba veendő kamat- terhekről a bevallás az adóév január hava végéig a *községi előljárásnál, illetve a városokban a vá- rosi adóhivatalnál nyújtandó be.* Azon esetekben pedig, midőn az adózó fél a vallomást e határidő alatt, t. i. az adóév január 31-éig *tőle független és általa el nem háríthatott akadályok miatt* be nem ad- hatta, az 1886. évi május 3-án 81,090. sz. a. rendelet szerint az adóév február hó 15-éig igazolási kérelemnek van helye. Ezen igazolási kérelemnek felett az 1889. évi XXVIII. t.-cz. 8. §-ának 3. a) pontja és 12. §-ának IV. pontja értelmében első fokon a kir. pénzügyigazgatóság, másodfokon és véglegesen a pénzügyminiszterium ha- tároz. Itt tehát nem lehet a kérvényeket ad acta tenni, — mert ez által a pénzügyigazgatóság fegyelmileg büntetendő cselekményt követne el — hanem abban hatá- rozni kell s mely határozat ellen, ha sérelmes, még további jogorvoslattal is lehet élni.

Hogy mennyire méltányolja különben a pénzügyminiszterium az adózóknak az e kérdésben fennforgó érdekeit, mutatja az 1897. évi 21,275. számú pénzügyminiszteri rendelet, mely a többek között így szól: »A gyakorlatból merített tapasztalat azt bizonyítja, hogy az adózók majdnem mindig csak akkor élnek igazolási kérelemmel, midőn mulasztások folytán a terhükre kivetett általános jövedelmi pótdadó összegét megismerik s így a fent említett rövid határidőn belől, azaz február 1-től február 15-éig igazolási kérelmüket be nem nyújtják; nem pedig azért, mert akkor még terhükre az általános jövedelmi pótdadó előírva nincs és nem is lehet, tudomással tehát nem bírnak mulasztásaikról. A kitűzött határidő elmulasztásának elnézése végett a kérvények tömegesen csak augusztus, szeptember és október hónapokban érkeznek be, a mikor már az adózók adókönyvecskéjébe az adóelőírás tényleg megtörtént és ez által az adózó mulasztásának tudatára ébred.«

Ezen fent idézett okok miatt felhatalmazza a m. kir. pénzügyminiszter a kir. pénzügyigazgatóságokat, hogy az ingatlan birtok után járó általános jövedelmi pótdadó kivetésénél figyelembe veendő kamattartozások bevallására kitűzött határidő lefolyta, azaz az adóév január hó 31-ike után benyújtott vallomásokat, mindig kellőleg igazolt és különös méltánylást érdemlő esetekben az adóév október hó 15-éig utólag elfogadhassák. *Ezek alapján tehát az igazolási kérelem az adóév vagy is a f. évre, folyó évi október hó 15-éig benyújtható.* Ha az igazolási kérelemnek a kir. pénzügyigazgatóság vagy a m. kir. pénzügyminiszterium helyt ad, akkor az általános jövedelmi pótdadó helyesbítését célzó kérelem elbírálására az 1889 évi XXVIII. t. cz. 15. §-ának III. pontja és az 1896 évi XXVI. t. cz. XV. czimének 81. §-a értelmében — a törvényhatósági közigazgatási bizottság és a m. kir. közigazgatási bíróság van hivatva határozni.

Tóthfalusi ur felsorolja azo„ jövedelmeket is, melyek az 1875 évi XXII. t. cz. 2. §-a értelmében tőkekamatadó alól mentesek, így a többek között azt mondja, mentes »a takaréknönyvecskék kibocsátására jogosított pénzügyintézeteknél helyezett betétek kamatai«. Az 1875 évi XXII. t. cz. 2. §-ának 9-ik pontját azonban az 1883 évi VII. t. cz. 1. §-a hatályon kívül helyezte és kimondja, hogy a hitelüzlettel foglalkozó s alapszabályaik értelmében pénzbetétek átvételére jogosított pénzügyintézeteknél, továbbá takarékpénztáraknál és mindazon intézeteknél, melyekkel takarékpénztári üzlet van összekötve, utalványok, betéti könyvek és egyéb betéti okmányok és folyó számla mellett gyümölcsözés végett elhelyezett tőkékből folyó jövedelem azon jövedelmekhez számítatik, melyek 1875 évi XXII. t. cz. szerint tőkekamat és járadékadó alá esnek«. De a tőkéknak a kamatait nem is ezen alapon kell mentesíteni a tőkekamat és járadékadó alól, hanem az 1875 évi XXII. t. cz. 2. §-ának 6 és 7., pontjai alapján, melyet Tóthfalusi ur is idézett, hogy t. i. a *közvetlenül a tudományok előmozdítására és nyilvános közoktatás céljaira szolgáló tőkéknak kamattörvénye, adómentes*, kell kérni az esetleg kivetett adó törlését. Én biztosítom Tóthfalusi urat, hogy ha az egyház tőkéinek és így a a nagy áldozattal megszerzett dologi jogosítványból származó jövede-

lem is, a törvény által kimondott célra fordittatik, hogy az egyház nem fog adóval sújtani, annyival inkább nem, miután a volt pénzügyi közigazgatási bíróság többször, így az 1886 évi 704 sorszámú elvjelentőségű határozatában is kimondotta, hogy az »egyházak, iskolák és főiskolák tulajdonát képező tőkéknak kamatai, melyek népiskolák, iskolai tápintézetek és képezdek szükségleteire vagy tanári fizetésekre fordittatnak: tőkekamatadó alá nem vonhatók«. Kimondotta továbbá 1888. évi 1087 sorszámú határozatával, hogy *templomépítési alapok* kamattörvénye adómentes stb. Ennélfogva ha a pénzügyigazgatóság az általam említett s a törvény által világosan megállapított célra szolgáló kamattörvényt vagy járadékot adóval megróná, ezen kivetés ellen a rendes határidőben jogorvoslattal lehet és kell élni a törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz, ennek netaláni sérelmes végzése ellen, a végzés kézbesítésétől számított 15 nap alatt a közigazgatási bírósághoz.

Tévesen idézi továbbá Tóthfalusi ur a törvényt, midőn azt mondja, hogy általános jövedelmi adó alá nem tartoznak »2. azok, kik az 1875. XXIX. t. cz. szerint a kereseti adó IV. osztálya alá tartoznak, a mennyiben az ezen osztályban megrovott *államadó illetményük* a vidéken 1500 frtnál kisebb«. Itt különben lehet nyomda-hiha is; a törvény azonban így szól: »azok, kik az 1875: XXIX. t. cz. szerint a kereseti adó IV. osztálya alá tartoznak, a mennyiben az ez osztályban megrovott *állandó illetményük* a fővárosban 2000 frtnál, masutt (tehát vidéken) 1500 frtnál kisebb«, általános jövedelmi adó alól mentes. Tehát az állandó fizetésnek és nem az illetőt érdeklő államadónak kell 2000 frt, illetve 1500 frtnál kisebbnek lenni. És így azok, kiknek vidéken 1500 frt fizetésük van, már általános jövedelmi pótdadót is fizetnek. Általános jövedelmi pótdadó alól mentesek továbbá azok, kik az 1875 évi XXIX. t. cz. (és nem az 1875 évi XXII. t. cz.) szerint, mint családtagok vannak adóval megróva stb.

Tóthfalusi lelkész ur e lap 4 számában is foglalkozik az általános pótdadóval, e cikkében is van több kisebb jelentőségű hibás értelmezése, de ezeknek helyreigazításától, tekintve hogy soraim hosszúra nyulnak, annyival inkább elállok, hogy a cikk a törvény általános intézkedésének megfelel és miután a törvénynek a kamatterher vallomások helyes szerkesztésére vonatkozó részének példákkal való megvilágosítása hosszabb fejtegetést igényelne, bár megvallom, hogy az általános jövedelmi pótdadóra vonatkozó törvénynek ez a része a legfontosabb és a kamatterher vallomások helyes szerkesztésétől függ a pótdadó helyes kivetése.

Ezekben kívántam röviden Tóthfalusi lelkész urnak sorait helyesbíteni, miután láttam, hogy cikkirő ur lelkészársainak és a köznek is csak használni akart s hogy fejtegetésében itt-ott a tételes intézkedésekkel ellentétbe jött, az érthető mindenki előtt, ki bonyolult és nem egységes adótörvényeinket ismeri.

Sárospatak.

Dr. Szabó Sándor.

Az egyházkerületi takarékpénztár.

(Vége.)

Azért hát, ne fájjon a feje senkinek, hogy a 40 ezer lakóssal és a 12 14 pénztintézzel bíró Kolozsváron, a pénzt nem lehet biztosan elhelyezni: inkább azon kellene törödni minden jó kálvinista embernek, hogy *egyházkerületünk központjában annyi pénzt halmozhassunk össze, hogy a kereslet igényeinek és kívánalmainak, minden időben, készséggel megfelelhessünk.*

2. *Hogy kepe megváltási és egyéb alapjaink künn, a vidéken 8—10%-ot jövedelmeznek:* ez így, nagy általánosságban kimondva, *nem egészen áll.* Tudunk olyan egyházközséget, a hol 15—20%-ot is jövedelmeznek, de hát a hol ezek, *takarékpénztárilag* kezeltetnek, vagy legalább is nagy részük takarékpénztárban van? Ugyebár, ilyen helytt, ezekkel az alapokkal, *az illető takarékpénztárak csinálnak maguknak jó üzletet* s ők veszik el maguknak azt a különbözetet, mely a *betétkamat* és a *forgatási kamat* között, mindenütt fenáll. Mért ne tenné és tehetné el ezt a különbözetet az egyházkerületi takarékpénztár, mely minden jövedelmét *egyházi czélokra* fordítja, míg azok a pénztárintézetek, melyeknél az ilyen alapok betéve vannak, egyházi czélokra nem adnak *egyáltalán semmit?*

Aztán az az egyházkerületi pénztintézet *nem is úgy lesz szervezve*, a hogy Zero úr gondolja és állítja, hogy pl. az ő 14 ezer forintos kepe megváltás, alapja után, mely most évenként 1120 frtot jövedelmez, kapni fog 700 frtot, vagyis 420 frttal kevesebbet, mint eddig. Egyszerűen úgy lesz az az egész dolog hogy Zero úr is, más *felküldi az összes értékeket*, vagy *kötelezvényeket* abba az egyházkerületi takarékpénztárba és *az adósok fizetni fognak*, köteleveik után, *oda éppen annyit, mint a mennyit eddig fizettek*, csak hogy azzal a különbséggel, hogy oda aztán *pontosan* kell fizetni, nem mint a hogy a gondnokoknak szoktak. Zero úr aztán és *a többiek is, innen fogják kapni járandóságukat*, természetesen a *kezelési költségek levonásával*, a mi, hogy *nem lesz 120 frt*, mint a mennyit Zero úr számított, *azt előre is lehet gondolni.*

3. *Hogy aztán a nép a vidéki pénztintézetek 12—15%-os pénzére szorul:* ez *nem egészen bizonyos.* Jóhitelű ember a központtól is kapni fog pénzt, különösen, ha a pap a figyelmet oda irányítja. Egy levél, egy kis postaköltség és megvan minden, csak hogy a levélből ki ne felejtődjék a *kötelezvény*, vagy a *váltó.* A hol pedig ez az eljárás nem tetszik: alakítsanak *hitelszövetkezeteket*, melyek a pénzt 8%-ra adják s melyeknek *erdélyrészi központja*, néhány százezer forint befizetett alaptőkével, néhány hét múlva, biztosan megkezdí működését Kolozsvártt, Egyházkerületünk is, körülbelül 50 ezer frttal *üzlet-részes lesz benne* s így közvetve egyházi érdeket is szolgál, a ki a hitelszövetkezeteket pártfogásába veszi.

4. *A kegyes adományokat megteheti ezután is bárki.* Egyik-másik alap, ha Kolozsvártt kezeltetik is, azért az illető *egyházközség tulajdona* s ennek

a tulajdonnak szaporítása ezentul is kegyes, jóra való cél leendő, melynek szolgálata úgy a papnak, mint a híveknek javára és előmenetelére lesz. A *gondnokok* pedig — bár némi nemű jövedelemtől esnek el — de azért *csak örvendhetnek*, mert vállukról le fog esni a *felelősségnek nagy terhe* és el fog maradni az a *sok járás-keles is*, a mit eddig a kamatok begyűjtése érdekében végezniük kellett. Erőiknek javarészt ezután legalább *nemesebb és magasabb kötelességek* szolgálatában emészthetik fel és jobban utána nézhetnek az *egyházi tekvőségek és épületek* jókarban tartása s mentől jobban való jövedelmeztetése körül felmerülő kötelességeiknek.

Tenni való azért ezután is lesz elég mindenik egyházközségben, sőt éppen ez az alkalom szolgáltatja arra a lehetőséget, hogy pap és gondnok, ha nincs: *új mezőket és új tereket keressen*, a hol újabb megújab sikereket és eredményeket szerezhet és vivhat ki egyházközségének.

*

a) Az egyházkerületi takarékpénztár felállításának *veszélyes voltát a nagy versenyyel indokolja* Zero úr, melyre már az 1-ső pont alatt szinte megfeleltem. De még néhány megjegyzést ezen a helyen is teszek, mert mindaz, a mit mondok, a dolog érdemére tartozik.

Hogy Kolozsvártt, daczára a nagy versenynek, 5%, *mellett, akár mennyi pénzt is* el lehet helyezni *biztosan*, az abból is látszik, hogy *az erdélyrészi hitelszövetkezetek központja minden üzletrészesnek 5% kamatozást ígér* s üzletrészt jegyezhet bárki *tetszés szerinti mennyiségben*, mert e hatalmas és biztos alapokon nyugvó, jótékony célupénz intézetnél, mintegy horoggal kell, hogy fogják az üzletrészeseket.

Azonkívül éppen Kolozsvártt indult meg a *Ház-építő tisztviselők egyletének mozgalma*, mely ha életképesnek bizonyul, szintén biztosítani fog valamelyik vállalkozó pénztintézetnek 1—2 millió frt tőke után, 5—6% tiszta jövedelmet.

Kérem, hogy vajjon, *kockázatos, kétségbeesett vállalatok volnának-e* ezek, ha a felállítandó takarékpénztár, feltéve, ha módjában állana, *akárme-lyik is belemenne?* Vagy kockázatos vállalat lenne-e az is, ha kölcsönösségi alapon, *tűz- és életbiztosítási intézeteket alapítana*, legalább az egyházi hivatalosak s esetleg népünk részére is, a mi pénz nélkül lehetetlen, de pénzzel lehetséges lenne? — Kockázatos és kétségbeesett vállalkozás volna-e, ha *a papi és egyházi tekvőségek felszerelésébe és mentől jövedelmezőbbé tételébe belemenne* és ezáltal a pénzelhelyezésnek egy *egészen új és ismeretlen útját* nyitná meg? Vagy ha azoknak az alapoknak a jövedelme terhére, egy 50 éves, 4¹/₂—5%-os kölcsönt venne fel s abból *a terménykepe régen vajudó kérdését egyetlen csapásra megoldaná?*

De nem folytatom, mert hiszen *a pénzelhelyezésnek és értékesítésnek*, a mostani világban, *annyi útja és módja van*, hogy azt elészámlálni nem is lehet. Azonban ha nem volna is, lehet azt könnyen találni. Csak mi ne tudnánk megtenni annyit, hogy néhány százezer forintot biztosan elhelyezzünk?

b) Az az »alaposan elterjedt hit«, hogy *egyházkerületünk központjában, a magasabb pénzügyi-hoz tartozó operációkkal foglalkoznak*: nem válik szegényére senkinek. Itt is csak azt mutatja a *központ*, hogy ha ő vezetésre van hivatva, egy fejjel legalább ki kell hogy *magasodjék* a közönséges pénzügyiakkal foglalkozó emberek közül. Mert, hogy *közönséges pénzügyiakkal* mimagunk is foglalkozunk mindnyájan: *az elvitathatatlan tény*. Csak hogy a mi közönséges, mindennapi, megszokott, az nem tűnik fel senkinek, míg a magasröptű, nagyratörő lelkek nem mindennapi tervei nemcsak *az érdeklődést*, hanem még *az irigységet is* fel szokták maguk iránt kelteni. Sőt megtörténik, a minthogy meg is történt nem egyszer, hogy ha ezek a *tervek beválnak és sikerre vezetnek, még az irigység is elnémul s tapsoláshoz kezd minden tenyér*, de ha a siker *csak egyszer is elmarad*: akkor megteelik a *csúfolóknak széke* és a *bizalmatlanság arczul veri a legszentebb törekvéseket is*.

Emlékszünk még, hogy a sikerek napjaiban *so kan voltak, a kik dicsőhymuszokat zengtek*; ma éppen azok így szólnak: »*Veszélyes minden törekvés, mert „megerősíti azt az alaposan elterjedt hitet, hogy egyházkerületünk fő és alárendelt közigazgatási testületei szívesen foglalkoznak a magasabb pénzügyi-hoz tartozó operációkkal*».

c) Hogy a múlt évi *egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve 220 ezer frt veszteséget mutat ki*: legyen hát igaz. De miért nem tetszett Zero úrnak megemlíteni azt is, hogy *ugyanezen közgyűlésen* arról is volt szó, hogy az ugynevezett »börzei manipulációk« vagy a »magasabb pénzügyi-hoz tartozó operációk«, *488 ezer frt tiszta nyereséghez juttatták*, 10 év alatt, *az erdélyi ev. ref. egyházkerületet*, mely összeg, abban az esetben is, *268 ezer frttal haladja meg a veszteséget*. Ez a 268 ezer frt pedig nem lett volna az egyházkerületé soha, *azok nélkül „a magasabb pénzügyi-hoz tartozó operációk nélkül*».

„*Ha a jót elvettük istennek kezéből, miért ne vennők el a rosztat is?*»

Aztán azok »*a szerencsétlen szállítási részvények*«, melyekből az ig.-tanács — czikkiró szerint — 50 ezer frt árát megint vásárolt, — ha czikkiró az igazgató-tanácsi határozatot erre vonatkozólag olvasta, — pedig kellett, hogy olvassa, mert nagyon jól van értesülve mindenről, *200 frton vétettek darabonként, jöllehet börzei árfolyamunk 220 frt*, a miből nem az következik, hogy az igazgató-tanács a reá bizott vagyonnal *hütllenül sáfárkodik*, hanem igenis az, hogy az igazgató tanács ezzel az ügylettel is, *5 ezer frtot szerzett az egyházkerületnek*, a mi akárhogy vesszük is a dolgot, mégis csak egy tekintélyes kis összegecske.

Külömben ajánlom, hogy a *szolgáknak kiadott talentumokról szóló példázatot* (Mát. 25. 14—30.) egy kissé olvassassa meg Zerc úr, s csak *azután próbálkozzék beülni a minden élők és holtak felett ítélkező birói székbe*.

„*A kinek van, annak adatik, a kinek pedig nincs, a mije van is, elvétetik*».

Ez a nagy igazság nemcsak a lelki életre talál, hanem alkalmazható *a földi vagyona* is s különösen a mi napjainkban, a mikor napról-napra bizonyosabbá válik előttünk, hogy *a pénzszerzésnek leg-egyszerűbb módja a pénz* s a kinek pénze nincs, az csak a legritkább esetben juthat vagyonhoz. *Rothschild*, a kinek pénze van, egy nagyobb kölcsön kibocsátásánál, *8—10 millió frtot szerez* s pedig csak *néhány óra alatt. Pénzügyintézeteink, takarékpénztáraink, bankjaink*, melyek mind *pénzzel* kezdték az életet, *pénzre pénzt* kaptak és halmoztak, úgy, hogy egyik-másik nagyobb pénzügyintézetünknek *most sokkal több a pénze, mint a mennyi pár száz évvel ezelőtt egész országunkban volt*.

Azért kell tehát az egyházkerületi takarékpénztári megalapítani, hogy *a szétforgácsolt kicsiny pénzerők*, melyeknek *így semmi jelentőségük nincs a pénzügyvilágban, tömörüljenek egy hatalmas pénzerővé*, és használják fel és élvezzék mindazokat az *az előnyöket és jogokat, melyek a pénzügyvilágban, mintegy önként hullanak a nagy tőkékkel rendelkező intézetek ölébe*. „*A hitel, a hitel — a mint Széchenyi mondá — ez az ország vagyoni haladásának és megerősödésének az alapja*„. nem lehet *egyéb a mi egyházkerületünké sem*. Hitele pedig csak annak van, a kinek *vagyona és pénze van* s ez is lehetőleg *egy csomóba* gyűjtve.

A tagosított birtokra, vajjon miért adnak sokkal nagyobb összeget, mint arra, a melyik kis darabokban szertesztét forgácsolva fekszik a határon?

Aztán, ha a kolozsvári pénzügyintézetek a mint a czikkiró állítja — *a kamat különbözeteiből csinálnak* maguknak, hatalmas összeköttetések révén. *nyereséget*, miért ne csinálhatna ilyen formán a mi egyházkerületi takarékpénztárunk is, miután azokat a hatalmas összeköttetéseket az is fel fogja keresni és minden bizonynyal meg is fogja nyerni? „*Mert a kinek vagyon, annak adatik*”.

Az egész intézménynek maga a *református pap-ság örvendhet leginkább*, mert megszabadul a *falusi pénzkezelés összes nagy és nyomasztó terheitől*, a perlekedési, tárgyalási és végrehajtási kellemetlenségektől s *fizetését is*, a mennyiben azt ez alapokból kapná — nem részletenként s nem is a néptől, hanem *egyszerre és a központtól kapja*. Eképpen fogják kapni jövedelmeiket *az egyházak is*, melyek most nem egyszer hatalmas tőkék mellett, *pénzavarral* küzködnek, mert az adósok nem igen szeretik rendesen fizetni a kamatot, kiváltképpen *éppen az egyházaknak*.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy a mint a múlt egyházkerületi közgyűlésen, illetékes helyről kijelenteni hallottam, *az a pénzügyintézet egy egészen külön álló szerv lesz az egyházkerület testében*, tehát szó sem lehet arról, hogy annak megalkotásánál »előléptetésekkel jutalmazzuk a központi közigazgatás terén érdemekett szerzett hivatalnokainkat«, — jöllehet én — véleményem szerint — *csak igazságos eljá-*

rásnak tartanám, hogy a *ki a kevesen hív volt, többre bizassék ezután.**

Z. K. S.

Irodalom.

»*Idvesség útja*« a címe, azoknak a »szószéken tartott beszédeknek,« melyeket *ifj. Csire István* orczii (Somogy megye) ev. ref. lelkész adott ki, mint ifjúkori beszédei »kiválasztott példányainak« első kötetét. A 167 lapra terjedő kötet, mely pirossal szegélyezett lapjaival díszmunkaként kínálkozik a nem kényes ízlésűeknek, 20 beszédet tartalmaz. Átlag tehát egy-egy beszédre 8 oldal esnék, a mi az egyszerű falusi földmives hallgatóság előtt tartott predikációknak szokásos terjedelme. — Ám, az egyszerű végigforgatás meglep azzal, hogy e terjedelmet a kis nyolcadrét lapon is, alig egy-kettő éri el; ellenben van olyan, a mely nem egészen három oldalon 84 sorból áll, ily terjedelemhez illő alapossággal fejtegetve az adventi fontos evangéliumot: a megtérést. Nem kiméltük a fáradságot s kiszámítottuk, hogy a könyv 167 lapjából 72 üres. — Hátha rövidék, de velősök lesznek! Ezzel a gondolattal fogtunk olvasásukhoz, különösen miután az előszóban azt az önértetes, kategorikus kijelentést olvastuk: »Eredeti gondolatok ezek. Ugy tudom: mástól nem vettem semmit.«

Magas igényeket nem tápláltunk e munkával szemben, mely egy kezdő lelkésznek egyszerű falusi földmives hallgatói előtt tartott beszédeit tartalmazza, s mégis — már itt kimondjuk — csalódottan tettük le az elolvasás után. Hiszen igaz, jól tudjuk, hogy az egyszerű nép előtti predikációknak — mint a gyermekeknek — legháládatosabbak a történeti textusok. — Tudjuk, hogy itt az események közvetlensége, megkapó színezése kell, hogy vallásos hatást ébresszen. S mondhatjuk, ha van e predikációk egyik-másikában valami, a mi kellemesen érint: az ez; a helyzetnek egyszerű kedves rajza, az elbeszélések keresetlen, népszerű előadása. E tekintetben legsikeresebb a X. »A parázna nő.« Egy hangulatos kis történet. Szerző különös előszeretettel is viseltetik az ilyen textusok iránt. Predikációinak fele eféle természetű: bibliai történeteket magyaráz. Többnek mondanók, mint a mik, ha biblia-magyarázatoknak neveznök. Történet, tanulság, követésre felhívás, a legtöbb helyen minden motivált buzdítás nélkül: ez az egész. — Egy csepp psychologia, a vallásos lélek mozgalmába való bepillantás mily másokká tehetné volna e beszédeket! — De szerző a hol megkísérte ezt, ott is rendesen szerencsétlenül üt ki. Jézusnak a vádolók elpárolgása után a parázna nőhöz intézett szavaiból: »Senki sem vádol?.. Én sem.

* Tisztelt munkatársunk e cikkéhez legyen szabad hozzá fűznünk még annyit, hogy az *összes* kepealapok bevonása, a hiveknél biztos elhelyezésben levő tőkék felmondása távolról sem volt tervezve. Az egyházkerületi takarékpénztár a kepealapoknak csak ama részére számít, mely különben is jelenleg is a vidéki takarékpénztárakban van elhelyezve. Ennek a résznek központi elhelyezését illetőleg már boldog emlékü Nagy Péter püspök idejére vezethető vissza a nyomok. Tulajdonképpen arról van szó, hogy a kepealapok itt ne pusztán betétek, de részvények legyenek, a részvények minden előnyével, a nyereségben részesülés minden illetékes igényével.

Szerk.

Többé ne vétkezzél!« azt olvasni ki, hogy »bocsánatról, vigasztalásról, megnyugtatósról szó sincs, az Idvezítő itt kevés szavu és rideg...« bizony aligha szerencsés lélektani magyarázat! Valamint az a felfogás sem, mely a kétkedő Tamásra, az iskariothi Judásra alkalmazni szokott patriotisztikus rajongást viszi át, hogy ebből magyarázza kételkedését. S még tanulságai is oly alantjárók, közönségesek: így különösen az »Adót kell fizetni« és »Ne váljunk el« címűekben, mely utóbbi az Abrahám és Lóth elválása esetéhez kapcsoltan a felett kesereg, hogy »átok fogta meg a magyart, mert az soha össze nem tart.« S mit szóljunk az olyanról, mint az »Alamizsnakezelők választása,« a mely a Csel. VI. 1—7. alapján arra a konkluzióra jut, hogy »a képét meg kell váltani.«?!

Az egész kötetben némi elismerésre az I. és VII. számúak számíthatnak. Ezek legalább predikáció formák. Az utóbbi az »Általános emberszeretetről,« az első egy antisocialis jellegű, a könyörülő és támogató szereteten alapuló keresztyén szocializmusról szól. II. Kor. VIII. 13—14. találó textus alapján.

Nem tudom azonban eléggé kifogásolni a XII számúat, melynek címe: »Pál hitvallása.« Csel. XXIV. 14—16. alapján a *felekezeti türelemről* tárgyal s a más felekezetűek iránti türelemre és mérsékletre ily indokolással int: *Minden vallásfelekezet értelme és útja lehet igaz és idvességre vezérlő, hogy melyik inkább az — nem tudhatjuk.* Ilyent egy gyülekezet papjának szájából, egy kálvinista predikátortól hallani: ez talán mégis csak sok a »türelemből!« Mert hát jól van, azt értem, hogy pápista atyánkfiait nem követjük arra az útra, hol kárhozottanak nyilvánítatik mindenki, ki nem az ő egyházuk tagja, sajnálattal és csüggetegen ugyan, de még abba is bele törődném, hogy akadnak még papjaink között is, kik kálvinista hittudatunk abszolút üdvbizonyosságát nemcsak, hogy igazolni nem tudják, de nem is érzik: hanem, hogy odáig sülyedjünk, hogy még relativ előnyét se érezzük, hogy még legalább ennek kimutatását és igazolását még csak meg se is kísértük: ez már oly sülyedés, a mi ha általános volna, egyértelmű volna megpecsételt halálos ítéletünkkel. Ugyan hová lett »a hegyeket mozditó hit,« hol van Pál apostol meggyőződése, mely kétszeres átkot tud mondani minden más evangéliumra — a mi nincsen! — mint a mit ő hirdet, hol a Kálvin üdvbizonyossága, mely őt a decretum minden horribile volta daczára arra vitte, hogy a predestináció-tanában megingathatatlan alapokra: Isten végzésére alapította az üdvösséget?! — S kérдем a szerzőt: ha egy szép napon hivei előállának, hogy más felekezet egyházába akarnak áttérni, mivel tudná indokolni a marasztást?

Valóban megdöbbenő jelenség volna, ha ez a theologiai képzettséget nélkülöző, de még a vallásos meggyőződés hiányát is eláruló kulináris felfogás általános lenne. Örömmel teszek vallomást, hogy az első eset, hogy református pap tollából ilyet olvasok, — remélem, hogy az utolsó is! — Ime hová visz a száraz morálizálás, ime hová jutunk szilárd hittudat nélkül! Mit ér ime, ha százszor esküszik is valaki a Kálvinizmus predestináció-tanára, ha lelkét, lényegét, szellemét magában nem hordozza, ha csak betüre esküszik?! Mit ér a »sola fides salvifica,« ha az —

csak mormolt, meg nem értett tan s főleg soha nem tapasztalt hitélet!?

Nem, nem, ez nem mehet így! Bajainkra, sebeinkre kiméletlenül, tartózkodás nélkül rá kell mutatni, — ha gyógyulni akarunk.

Az »édes anya,« kinek szerető fia ez első irodalmi zsengejét ajánlotta, ne vegyen tudomást e sorokról; de a fia, az ne szégyenelje venni mástól. Ha vévén, magáévá teszi, feldolgozza a vett anyagot: lehet, hogy még adhat valami jót. S ne is »siessen oly nagyon a munkálkodással,« legalább irodalmilag, inkább vegye fontolóra a jó Horatius tanácsát:

Nonum primatur in annum!

Nagy Károly.

Különfélék rovata.

Az ev. ref. tiszántuli egyházkerület Szathmáron tartott egyházi értekezleti közgyűlésének Emlékkönyve megjelent és a napokban szét is küldetett. Most csak jelezni kívántuk ezt, mert a rendkívül tartalmas vaskos füzetéről bővebben kívánunk közelebről referálni

A pápaság erkölcsi romlottságának bírói ítéletben való konstatálása. Olvasóink még annak idején értesülhettek a hirhedt Canisius-encyklikáról, mely nagy vakmerőséggel tör a reformatiora s az erkölcsi elvadulásokat a reformatioval kötni össze nagy kegyes buzgósággal iparkodik. A Canisius-encyklika e támadásával szemben egyik würzburgi lap (Neue bayrische Landeszeitung) cikket közöl s e cikkben kimutatja, hogy az erkölcsi sülyedés meg volt már a reformatio előtt és pedig legnagyobb mértékben Rómában, a pápai udvarban volt meg. Kimutatja továbbá e lap, hogy a reformatio éppen az erkölcsi sülyedésből való kiemelkedés vala s erkölcsi erejével jótékonyan hatott magára a pápaságra is. A reformatiot megelőző idők pápáinak erkölcsi mivoltát a nevezett würzburgi lap professor dr. Langennek egy theologiai szemlében megjelent tudományos közleményével illusztrálja. A dr. Langentől vett idézetekben a würzburgi városi hatóság botrányt látott s a szerkesztőn száz márka pénzbírságot rendelt fölvetetni. A szerkesztőt azonban az esküdt-bíróság, hová az ügy került, fölmentette és pedig többek közt azzal az indokolással, hogy az illető cikknek a pápai udvar erkölcsi romlottságára vonatkozó állításai **a történelmi igazságot tartalmazzák** s a történelmi igazságok megírása nem törvénybe ütköző cselekedet.

A nazarénusok a honvédelmi miniszterhez folyamodtak s kéreimezik, hogy a fegyverviselés alól fölmentessenek s katonai esküre ne köteleztessenek. A honvédelem megtagadása ez és pedig hivatkozással Jézus szavaira. Ime, itt is egy sekta, melynek a kereszténység nem evangeliumi erő, de az az ismeretes és hirhedt biblikus tudákosság.

A szeretetház sorsjegyeire vonatkozó s több oldalról vett tudakozódásokra válaszólag értesíteni kívánjuk itt az illetőket, hogy a sorsjegyek huzása elnapoltatott. A huzás napja majd közhírré lesz téve. A huzás eredményéről pedig annak idején a hivatalos nyeresimny jegyzék fog fölvilágosítást adni.

Egyházkerületi képviselők az udvarhelyi egyházmegeyéből: Somogyi István, nagyküüllömegeyi alispán, Ugron Zoltán, Jakab Albert, Biró András, Biró

Áron. Herepei Árpád, bányanagy (kéthelyen: az etédi és sófalvi körben választva meg) és a tanítók részéről: Sándor Lajos.

Az orbai egyházmegeyében egyházkerületi képviselőkké választattak: Bodor János, Veres Károly lelkészek és Péter Antal polg. isk. tanító.

Tudósítónk, ki e választási eredményt velünk közleni szives, egy kérdést is vet föl. A kérdés ez: »egyik választókörbe négy egyházközség van beosztva. Ezekből kettő — 1075 lélekszámmal — N. N.-re szavazott; a harmadik egyházközség — 2790 lélekszámmal — X. Y. ra adta szavazatát. A negyedik egyházközség nem szavazott. Már most az a kérdés, hogy az 1075 lélekszámmal bíró két egyházközség két szavazata képezhet-e döntő többséget a 2790 lélekszámmal bíró egy egyházközség egy szavazatával szemben?« E kérdésre tudósítónk is igennel felel. Helyes. A választó körök egyházmegeyénként lélekszám szerint, — és pedig ötezer lelket véve a választó egységek alapjául, — vannak kikerekítve. De e körökön belül a szavazás joga az egyházközségek presbyteriumát, avagy képviseleti közgyűlését illeti meg. A választó egység tehát az ötezer lelket számláló kör, a szavazó egység pedig a presbyterium. Természetes, hogy a választásnál csak azok jöhetnek számításba, a kiknek szavazati joguk van. Szavazati joguk pedig csak a presbyteriumoknak van. Az egyik egyházközségben a lélekszám lehet ezer, a másikkban kétezer. Mindegy; mert a kétezernek éppen úgy nincs szavazati joga, mint az ezernek. Már pedig a választás eredményére azok folynak be, kiknek szavazati joguk van s nem azok, kiknek szavazati joguk nincs, akár többen, akár kevesebben legyenek is ezek. Szavazati joguk csakis a presbyteriumoknak (és képviselet) lévén, természetes, hogy csakis a presbyteriumi szavazatok jöhetnek számításba. A presbyteriumok szavazatai aztán viszonylagos többséggel döntenek. A szavazatok egyenlősége esetében pedig sorshuzás dönt. Arról értesít továbbá tudósítónk, hogy az egyik presbyterium nem szavazott. Hogyan? Mi nem tudunk jogot köteleesség nélkül gondolni.

Az »Ütasítás« gondoskodott arról, hogy kiválólag érdemes embereink egyházkerületi közgyűlésünknek még akkor is tagjaivá lehessenek, ha egyetlen kör sem választotta meg őket. Az 51. §. az egyházkerületi közgyűlés tagjait sorolván föl *i* alatt így szól: »Azok a rendkívüli érdemeket szerzett férfiak, a kik az egyházmegeyék vagy kollegiumok ajánlatára a kerületi közgyűlés által titkos szavazás útján tagul megválasztotnak« — t. i. az ilyenek is egyházkerületi tagok.

Hivatalos rész.

80—1898.

MEGHIVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegeye f. évi márczius hó 2-án, d. e. 10 órakor kezdődőleg. K.-Vásárhelyt a városháza disztermében rendkívüli egyházmegeyei közgyűlést tart, melybe annak m. tt. tagjait meghívom.

Tárgyak: 1. A mélt. ig. tanács 5366—1897 sz. a. kelt határozatának kihirdetése. 2. Azon esetben, ha az ellen felebbezés nem jelentetik be, az elrendelt újabb tisztujítás megtartása: esperes, főjegyző, köztügyigazgató, számvevő, egyházmegeyei és orsz. gyámintézeti pénztárnok, három világi, egy egyházi köztörvényszéki bíró, nyomtatványkezelő és levéltárnok, a kandidáló bizottságba két rendes és két póttag választása. Ezekon kívül az orsz. közalap és gyámintézeti bizottságba két-két tag választandó.

Léczfalván, 1898. febr. 14-én.

Zoltáni Elek,
esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Egyházkerületi papi értekezletünk.

Kezemben a tiszántúli (Debreczen) egyházkerület egyházi értekezlete 1897. szeptember hó 21-én Szathmáron tartott közgyűlésének »Emlékkönyve«. Forgatgatom, olvasgatom. Édes öröm s kimondhatatlan jóleső melegség, a legnemesebb büszkeség tölti el lelkemet. Mily lelkesedés, mily buzgóság vallásunkért, egyházunkért! Fentartása, építése, terjedése, diadala érdekében mily nemes szívek dobognak, mily komoly elmék dolgoznak! Mennyi nagy eszme, tartalmas gondolat, mennyi nagy horderejű, jövőre kiható, megvalósulásuk által új korszakot alkotó kérdés! Minő határozott és erélyes lépés egyházi életünknek, ha nem is épen kátyuba rekedt, de bizony-bizony lassan vánszorgó szerének gyorsabb haladásra indítására! És minő megfontolt bölcs mérséklet a javaslatokban. Innen a fehér lapról, a néma betükből is szinte árad a lelkesedés. Így a betűk. Hát még az előszó, a melyből sugárzik a szív melege, a meggyőződés ereje, a lelkesedés lángja, a buzdítás tüze! Ki tudná megmérni ez értekezlet hatását arra a jelen volt 300 papra és tanárra s kálvinista egyházunk ügyei iránt érdeklődő, buzgó résztvevő közönségre?! Ez értekezlet minden egyes mozzanatában össze dobbantak a szívek, szárnyat kaptak a lelkek, az erős megacézódott, a gyenge megerősödött, a csüggedő föllelkesedett, a közönyös megtelt buzgósággal,

Az alföldi nagy egyházak papjai megújult lelkesedéssel tértek haza a sokoldalú nagy és nehéz feladatok teljesítésére s a felvidékiek is még több önmegtágadással a munka s szegénység terheinek hordozására. Főként nagybecsű szellemi kincset vittek haza magukkal,

hogy a jövő értekezletig belőle táplálkozzanak s minden bajtársi kézszerítésben, baráti ölelésben egy szent fogadalom pecsétje volt: hűlenek hivatásunkhoz, méltatlanok testületünkhöz nem leszünk! És drága kincset hagytak cserébe a szíves vendégszeretetért a házigazda egyháznak is, midőn az impozáns testület rokonérzelme, erős egyháziassága, hitéhez és egyházához való szilárd ragaszkodása felidézte az egyházközség dicső tradícióit, azokat a nagy jelentőségű eseményeket, melyek a magyar kálvinista egyház történelmében Szatmár névéhez kapcsolódnak s ez által élénkebbé tette jelen s jövő hivatásának tudatát, hogy legyen az evangéliumi világosságnak, a protestáns szabad gondolkodásnak védője, hirdetője, terjesztője, bástyája az ellene irányult ostrommal szemben.

Nem voltam jelen ezen a gyűlésen; nem mostani személyes tapasztalatokról, benyomásokról adtam számot. De mégis így volt, így kellett ennek lenni! Hiszen ebben a közösség érzetének, nyilvánulásának, áldásának pszichológiai törvénye nyilatkozik. Tudom így volt, így kellett ennek lenni! Hiszen így volt ez velünk is amaz emlékezetes napon — Maros-Vásárhelytt.

Minő gyönyörű auspiciumok közt tartottuk meg az alakuló — első gyűlést! Minő feledhetetlen emlékekkel, nagy reménységekkel osztottunk szét! Már az első gyűlés fényes tanubizonyosságot tett lelkesedésünkről, papi karunk közszelleméről, szellemi súlyáról. Mi lesz, ha ezek az elhanyagolt, ápolatlanul is ily impozáns tényezők rendszeres gondozásban, fejlesztésben részesülnek?! A gondozásra megválasztottuk a táborkart, intézkedtünk a munka fel-

osztásról, kijelöltük a tevékenység célját, kereteit, eszközeit, elemeivé, szerveivé tettük a már meglevő egyházmegyei értekezleteket és — a legjobb reménységgel búcsúztunk el egymástól — a viszontlátásra!

És e sokat ígérő kezdetnek immár ide s tova négy esztendeje. Négy esztendeje, hogy folytatását — várjuk.

(Vége következik.)

Nagy Károly,
theol. tanár.

Adatok az erdélyi protestáns papok egyrészének memorandumához.

Ismeretes dolog, hogy Sepszi-Szentgyörgyön 1897. decz. 7-én több erdélyi protestáns pap, főként református és unitárius pap, értekezletet tartott. A megjelentek Kis Lajos étfalvi lelkészt választották meg elnöküknek. Kis Lajos az értekezleten beszámol az addig történekről. Az előértekezlet által készített ez értekezleten bemutatott határozati javaslat elfogadatik azzal a kiegészítéssel, hogy ne csak a miniszterelnök és kultuszminiszter keressék meg egy-egy memorandummal, de terjesszessék be egy-egy memorandum az összes kormányhoz, az országház elnökéhez és magához az országgyűlési házhoz is. Továbbá memorandum határozatik fölterjesztetni Szász Domokos ev. ref. püspökhöz, Ferencz József unitárius és Zelenka Pál lutheránus püspökökhöz. Az értekezleti kátározatok végrehajtására végrehajtó bizottság küldetik ki. Határozatba megy azután, hogy a memorandumokat az illetőknek küldöttség adja át s ez a küldöttség megválasztatik. Az értekezlet azt is kimondja, hogy azon esetben, ha a püspökök a küldöttség vezetését el nem fogadják, akkor a küldöttség maga válasszon magának vezetőt s a memorandumokat illetékes helyükre így is eljuttassa. Ha pedig a kormány az így megbízott küldöttséggel szemben elutasító magatartást tanúsítana, avagy pedig a küldöttség kérelmének tényleges foganatja nem lenne, erre az esetre az értekezlet felhatalmazza a küldöttséget, hogy egy memorandummal király Ő felsége színe elé járuljon. A küldöttséghez csatlakozásra a magyarországi papok is fölhivatnak. Ez a sepszi-szentgyörgyi értekezletnek a jegyzőkönyvből vissza tükröződő képe.

A küldöttség, mint a lapokban olvassuk, f. hó 16-án a miniszterelnöknél, kultuszminiszternél s a parlament elnökénél meg is jelent, ügyét előadta s így a jelen idő egyházpolitikai történetének egy epizódja véget ért. A sepszi-szentgyörgyi értekezlet *célja*: a mi célunk is. Óhajtjuk, hogy lelkészeink fizetése 800 forintra kiegészítettessék és a terményfizetés megszűnjék. Ez a cél állami érdek is. A sepszi-szentgyörgyi értekezletnek a célban igaza van. De miért kellett az igazságnak mellékútra lépnie? Az egész mozgalomnak csak idealjával érthetünk egyet, de realis ténykedésével éppen nem. Az értekezlet s küldöttsége mellőzi eljárásában a törvényes kereteket, kiszakítja magát egyházunk szervezetéből és úgy bolyong. Az egyházi szervezet által kijelölt útról letérnünk nem szabad; de ez egyenes úton, az egyházilag törvényes keretekben aztán igazunkat teljes

lelkesedéssel vihetjük a cél felé. Hiszen, igaz, a szegénység, a szükség, a nyomor s egy francia közmondás szerint »tout comprendre c'est tout pardonner« s e közmondás az értekezleti papokra alkalmazva ezt jelenti: ha felfogjuk helyzetüket, akkor meg is bocsátjuk nekik e lépésüket; mindazonáltal a sepszi-szentgyörgyi értekezlet eljárását s ez eljárással egyházi szervezetségünkön ejtett csorbát mélyen sajnálnunk kell. A mi föltétlenül egyházi álláspontunkról nézve, ez eljárás, csak más alakban, de ez is — sektáskodás.

Határozottan nem helyeseljük a főtiszteletű Püspök urhoz intézett iratot. Ez irat sérelmeket sorol föl s a panaszt átcsap a vádba, a méltatlan vádba. Ez irat hangja szenvedélyes, a szó is, a kifejezés is. Majd a szocializmussal fenyeget. Az elkeseredett ember önuralomvesztése ez. Ha valakinek igaza van, emelje magát az igazságot minél magasabbra, minél inkább saját személye fölébe: így érezteti az igazság ellenállhatatlanul a maga erejét. Az igazságot illeti a fennszó, a személyt pedig az önmegtágadás. Ellenkező esetben a legszentebb igazság is csak közönséges perlekedővé lesz. Mi sem tagadjuk, hogy az államtól érteket várunk egyházunk iránt és pedig ez egyháznak nem gazdagsága, hatalma s külső tekintélye, de nagy szolgálatai czimén. És éppen most, mikor ügyünket a jelenlegi kormány az ő gondjaiba vette, ajkainkon az elismerésnek is meg kell szólalnia. Mi hisszük, hogy majd a törvényben azok a fogyatkozások sem lesznek meg, melyek még kétségkívül meg vannak a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslatban. Minket azonban leginkább azok a vádak botránkoztatnak meg, melyekkel e fölterjesztés egyházi főhatóságunkat bántja. Ezek a vádak, hozzánk illő nyíltsággal mondjuk, igaztalanok, méltatlanok. Mi látjuk a tettek egész sorát, melyekkel egyházi főhatóságunk a lelkészek helyzetét már javította, mi látjuk a fáradhatlan gondot, tevékenységet, melylyel egyházi főhatóságunk lelkészeink és népünk sorsán még szakadatlanul javítani akar. Nem vád, de hála kell ide. Magunk is tagja vagyunk az erdélyrészi lelkészi karnak; de ez irat vádja nem a lelkészi kar szava. Ez irat szerkesztőinek az egyházi főhatóság ellen emelt méltatlan vádjait elfogja ítélni e lap minden olvasója. A szóban forgó iratot itt közöljük is:

Méltóságos Főtiszteletű Püspök Ur!

A Méltóságos Főtiszteletű Püspök ur előtt ismeretes a protestáns papság szegénysége és nyomora; ismeretes az elavult terménybeli fizetésnek az az átkos módszere, a mely nem csak hogy igazságtalan, hanem a mellett a lelkész és hívei közt a szégyenletes czivakodásnak kiapadhatlan forrása is. Mindezek ismeretesek a Méltóságos Főtiszteletű Püspök ur előtt és hihetőleg ismeretesek az ezekből fakadó ama szomorú következmények is, a melyek bizonyára protestáns anyaszentegyházunk romlását fogják eléldézni, még pedig sokkal hamarabb, mint a hogy képzelné lehetne.

A napról-napra mind jobban-jobban reánk nehezülő elbirhatlan nyomor; az egyháztalagok hatványozott mértékben növekedő elégtelenségének föl-föl zugó vészes moraja és a hitfelekezetenküliség hódító szellemének az egyháztalagok lelkében előbbre meg előbbre hatoló győzedelmi diadala: már régebb idő óta mély megdöbbenései és szomorú csüggettséggel töltötte el önmagunk és anyaszentegyházunk jövője felett aggódó lelkünket. Szomorú csüggettségünkben a magas kormánytól és a prot. anyaszentegyházunk főhatóságaitól vártuk és reméltük a szabadító intézkedést, azonban várakozásunk mindeztideig hiába való volt.

A magas kormány nemhogy segített volna rajtunk, hanem gyakran e helyett kicsinylőleg mellőzte és vérig sértette papi testületünket. Merthogy a sok közül csak egyet-kettőt említsünk fel: vajjon velünk szembe nem szándékos el mellőztetés volt-e az, midőn a kormány az 1896-ik évben a 400 frton alóli fizetéssel bíró tanítóknak ingyenes utazási engedélyt adott az országos kiállítás megtekintésére, ebben kedvezményben pedig prot. papi testületünknek egyetlenegy tagját sem részesítette, még azokat sem, a kiknek fizetésük nem érte el a 400 frtot. És vajjon nem a legmagasabb fokú sértés volt-e az a prot. papságra nézve, midőn a múlt év elején, a költségvetés tárgyalása alkalmával, a kormány előadója a polgári anyakönyvvezetők kvalifikációjáról beszélve az országházban, az ország színe előtt szóról-szóra ezt mondotta: »kijelentem, hogy az anyakönyvvezetők, a körjegyzők, általában úgy, mint egyenkint sokkal magasabb kvalifikációval és intelligenciával bírnak, mint azok a közegek, a melyek eddig a hitfelekezeti anyakönyveket vezették«. Igaz hogy a kormány az ilyenmü el mellőztetések és sértetések mellett anyagi segélyben is részesítette papi testületünket, csakhogy ez a segély olyan csekélység volt mind ez ideig, hogy még nem is jöhet szóba, s nem is volt egyéb, mint nyomoru koldus alamizsna. Mert vajjon nem csekélység-e egy intelligens embert 30, 40, 50 frttal segélyezni akkor, midőn 2—300 frt fizetésen tengődik és a midőn nem alamizsnát kér, hanem tisztességes munkájának kiérdemelt díját várja és vajjon egy önértetes papi ember 30, 40 frt segély után kinyújthatja-e kezét a szegyen lealázó érzete nélkül?!

Prot. anyaszentegyházunk főhatóságairól sem mondhatjuk el, hogy papi testületünk anyagi helyzetének a javítása érdekében valami erőteljes akciózt fejtett volna ki, pedig köztudat, hogyha pap nincsen, egyház sem lehet. Ellenkezőleg, fájdalommal kellett tapasztalnunk, hogy a kormány által a szegényebb sorsu papok fizetésének emelésére kiutalt államsegély jelentékeny részét, egyik-másik főhatóságunk rendeltetése céljától elvonva, idegen célokra fordította. Most közelebről is papi fizetésünk rendezése tárgyában megindított országos mozgalmunk folyamán sajnosan kellett tapasztalnunk, hogy míg a legtekintélyesebb politikai napi lapok hálára kötelező jóakarattal támogatták törekvéseinket, addig egyházi lapjaink még tudomást sem vettek mozgalmunkról s a melyek erről megemlékeztek, azok is inkább csüggesztettek, mint bátorítottak. Egyházi hatóságainknak fizetésünk rendezésére irányuló egyetlenegy kimagasló intézkedése, az az ismeretes kérelem, a melyet a reformátusok konventje a Tisza Kálmán ő exelenciája indítványára adott volt be az országgyűléshez. Ennek a kérelmezésnek sem volt még mindezeig és nem is lesz ezután is semmi eredménye. Mindjárt két éve lesz már, hogy ez a kérelem az országgyűléshez beadatott és még maig sem intéztetett el; még csak meg sem válaszoltatott, hanem elintézetlenül ott hever még most is valahol az irathalmazok tömkelegében és meglehet, hogy ott fog heverni örökre. Kár is volna elévenni, hiszen nem is sürgeti, nem is tudakozza senki.

Ha illetékes gyűléseinken anyagi helyzetünk javítása néha-néha szóba jött is, de akkor is gyűlésről-gyűlésre, bizottságról-bizottságra utasított s így egyik évről a másikra áttusoltatott.

Egy szóval minden vádaskodás nélkül elmondhatjuk, hogy a szegényebb sorsu protestans papokon sem a polgári,

sem az egyházi állam nem segített semmit, úgy hogy a protestans papság mindezeig egészen magára volt hagyatva.

Elhagyatott helyzetünkben, nyomasztó körülményeink kényszerítő hatása alatt, kénytelenek voltunk a hivatalos egyház kikerülésével ugyan, de annak tudomásával a cselekvés terére lépni. Így jött létre az ismeretes sepsi-szentgyörgyi országos értekezlet, a melynek határozatairól kimerítő ismertetést nyújt a ./. jegy alatt tisztelettel ide mellékelte jegyzőkönyvi másolat.

Országos értekezletünk határozatilag kimondotta, hogy erdélyrészi prot. püspökeink felkérendők anyagi helyzetünk javítására irányuló törekvéseink támogatására, fizetésünk 800 frt. minimumig való kiegészítésének és a termény fizetés eltörlésének az eszközzésére. Országos értekezletünk azt is határozatilag kimondotta, hogy egy küldöttség által memorándumot fog a magas kormányhoz betérjeszteni s a küldöttség vezetésére az erdélyrészi prt. püspököket fogja felkérni.

Ezen határozatok értelmében alázatos tisztelettel kérjük a Méltóságos főtiszteletü Püspök urat: méltóztassék nagyrabecsült személyének és magas hivatalos állásának tekintélye által odahatni, hogy a magas kormány fizetésünket még ebben az évben 800 frtra kiegészíteni és terménybeli fizetésünk pénzértékre való változtatását eszközözni kegyeskedjék. Arra is alázatos tisztelettel kérjük, hogy méltóztasson küldöttségünknek a magas kormányhoz leendő vezetését elválni s ebben a tekintetben aláirt elnökség útján rendelkezni. Küldöttségünkhez magyarországi lelkészársaink közül is számosan fognak csatlakozni, s ezekre való tekintetből küldöttségünk febr. közepe tájatt fogja a memorándumot a magas kormányhoz átnyújtani.

Vétkes mulasztást követnénk el, ha ez alkalommal fel nem hívnók a méltóságos főt. Püspök úr becses figyelmét arra a küszöbünkön álló két nagy veszélyre, mely a hitfelekezet nélküliségnek s evvel kapcsolatosan a szocziális-musnak vonzó és hódító erejében van s mely mozgalmunkkal nagyon is szoros viszonyban áll. Ez a két rémes alak rohamos megsemmisítésével fenyegeti nemesak prot. anyaszentegyházunkat, hanem hazánkat és nemzetünket is. Ez a két rémes alak sokkal veszedelmesebb és már sokkal közelebb van hozzánk, mintsemhogy az azok ellen való védekezést még csak napokkal is tovább lehetne halasztani. Ez a védekezés pedig nem egyébben, mint jogos követelésünk kielégítésében, az az fizetésünk 800 frtra való kiegészítésében és a termény fizetés eltörlésében állhat csak, itt semmi egyéb nem segít és nem használ.

Ezzel a kijelentésünkkel kapcsolatosan arra a kérdésre is meg kell felelnünk, hogy mi fog következni akkor, ha a prot. papságnak most már az egész országban folyamatban levő mozgalmá lejárt?

Mielőtt e kérdésre felelnénk, szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a magyar prot. egyháztagok ismerik az 1848. XX. t.-cikket s ennek szellemében azt várják, azt remélik, hogy mint a szász egyháztagok helyett, úgy helyettük is az állam fogja a papot fizetni és ők éppen úgy mentve lesznek a papi fizetés súlyos terhétől, mint a hogy többé-kevésbé mentve vannak jelenleg a dézmkárpótlásos egyházközségek tagjai. Ennek a reményünknek a valóságát a prot. papság mozgalmától várják.

És ha a magas kormány a prot. egyháztagoknak ezt a reményét valóra váltja; ha a prot. papság jogos kérését teljesíti és a prot. papságot is, mint az államnak többi hü

osztásról, kijelöltük a tevékenység célját, kereteit, eszközeit, elemeivé, szerveivé tettük a már meglevő egyházmegyei értekezleteket és — a legjobb reménységgel búcsúztunk el egymástól — a viszontlátásra!

És e sokat ígérő kezdetnek immár ide s tova négy esztendeje. Négy esztendeje, hogy folytatását — várjuk.

(Vége következik.)

Nagy Károly,
theol. tanár.

Adatok az erdélyi protestáns papok egyrészének memorandumához.

Ismeretes dolog, hogy Seps-Szentgyörgyön 1897. decz. 7-én több erdélyi protestáns pap, főként református és unitárius pap, értekezletet tartott. A megjelentek Kis Lajos étfalvi lelkészt választották meg elnöküknek. Kis Lajos az értekezleten beszámol az addig történekről. Az előértekezlet által készített ez értekezleten bemutatott határozati javaslat elfogadatik azzal a kiegészítéssel, hogy ne csak a miniszterelnök és kultuszminiszter keressék meg egy-egy memorandummal, de terjesszessék be egy-egy memorandum az összes kormányhoz, az országház elnökéhez és magához az országgyűlési házhoz is. Továbbá memorandum határozatik fölterjesztetni Szász Domokos ev. ref. püspökhöz, Ferencz József unitáris és Zelenka Pál lutheránus püspökökhöz. Az értekezleti kátározatok végrehajtására végrehajtó bizottság küldetik ki. Határozatba megy azután, hogy a memorandumokat az illetőknek küldöttség adja át s ez a küldöttség megválasztatik. Az értekezlet azt is kimondja, hogy azon esetben, ha a püspökök a küldöttség vezetését el nem fogadnák, akkor a küldöttség maga válaszszon magának vezetőt s a memorandumokat illetékes helyükre így is eljuttassa. Ha pedig a kormány az így megbízott küldöttséggel szemben elutasító magatartást tanúsítana, avagy pedig a küldöttség kérelmének tényleges foganatja nem lenne, erre az esetre az értekezlet felhatalmazza a küldöttséget, hogy egy memorandummal király Ő felsége színe elé járuljon. A küldöttséghez csatlakozásra a magyarországi papok is fölhivatnak. Ez a sepsiszentgyörgyi értekezletnek a jegyzőkönyvből vissza tükröződő képe.

A küldöttség, mint a lapokban olvassuk, f. hó 16-án a miniszterelnöknél, kultuszminiszternél s a parlament elnökénél meg is jelent, ügyét előadta s így a jelen idő egyházpolitikai történetének egy epizódja véget ért. A sepsiszentgyörgyi értekezlet *célja*: a mi célunk is. Óhajtjuk, hogy lelkészeink fizetése 800 forintra kiegészítettessék és a terményfizetés megszűnjék. Ez a cél állami érdek is. A sepsiszentgyörgyi értekezletnek a célban igaza van. De miért kellett az igazságnak mellékútra lépnie? Az egész mozgalomnak csak ideáljával érthetünk egyet, de realis ténykedéseivel éppen nem. Az értekezlet s küldöttsége mellőzi eljárásában a törvényes kereteket, kiszakítja magát egyházunk szervezetéből és úgy bolyong. Az egyházi szervezet által kijelölt útról letérnünk nem szabad; de ez egyenes úton, az egyházilag törvényes keretekben aztán igazunkat teljes

lelkesedéssel vihetjük a cél felé. Hiszen, igaz, a szegénység, a szükség, a nyomor s egy francia közmondás szerint »tout comprendre c'est tout pardonner« s e közmondás értekezleti papokra alkalmazva ezt jelenti: ha felfogjuk helyzetüket, akkor meg is bocsátjuk nekik e lépésüket; mindazonáltal a sepsiszentgyörgyi értekezlet eljárását s ez eljárással egyházi szervezetségünkön ejtett csorbát mélyen sajnálnunk kell. A mi föltétlenül egyházas álláspontunkról nézve, ez eljárás, csak más alakban, de ez is — sektáskodás.

Határozottan nem helyeseljük a főtiszteletű Püspök urhoz intézett iratot. Ez irat sérelmeket sorol föl s a panasz átesap a vádba, a méltatlan vádba. Ez irat hangja szenvedélyes, a szó is, a kifejezés is. Majd a szocializmussal fenyeget. Az elkeseredett ember önuralomvesztése ez. Ha valakinek igaza van, emelje magát az igazságot minél magasabbra, minél inkább saját személye fölébe: így érezteti az igazság ellenállhatatlanul a maga erejét. Az igazságot illeti a fennszó, a személyt pedig az önmegtágadás. Ellenkező esetben a legszentebb igazság is csak közönséges perlekedővé lesz. Mi sem tagadjuk, hogy az államtól érzéket várunk egyházunk iránt és pedig ez egyháznak nem gazdagsága, hatalma:

külső tekintélye, de nagy szolgálatai czimén. És éppen most, mikor ügyünket a jelenlegi kormány az ő gondjaiba vette, ajkainkon az elismerésnek is meg kell szólalnia. Mi hisszük, hogy majd a törvényben azok a fogyatkozások sem lesznek meg, melyek még kétségkívül meg vannak a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslatban. Minket azonban leginkább azok a vádak botránkoztatnak meg, melyekkel e fölterjesztés egyházi főhatóságunkat bántja. Ezek a vádak, hozzánk illő nyíltsággal mondjuk, igaztalanok, méltatlanok. Mi látjuk a tettek egész sorát, melyekkel egyházi főhatóságunk a lelkészek helyzetét már javította, mi látjuk a fáradhatlan gondot, tevékenységet, melylyel egyházi főhatóságunk lelkészeink és népünk sorsán még szakadatlanul javítani akar. Nem vád, de hála kell ide. Magunk is tagja vagyunk az erdélyrészi lelkészi karnak; de ez irat vádj: nem a lelkészi kar szava. Ez irat szerkesztőinek az egyházi főhatóság ellen emelt méltatlan vádjait elfogja ítélni e lap minden olvasója. A szóban forgó iratot itt közöljük is:

Méltóságos Főtiszteletű Püspök Ur!

A Méltóságos Főtiszteletű Püspök ur előtt ismeretes a protestáns papság szegénysége és nyomora; ismeretes az elavult terménybeli fizetésnek az az átkos módszere, a mely nem csak hogy igazságtalan, hanem a mellett a lelkész és hívei közt a szégyenletes czivakodásnak kiapadhatlan forrása is. Mindezek ismeretesek a Méltóságos Főtiszteletű Püspök ur előtt és hihetőleg ismeretesek az ezekből fakadó ama szomorú következmények is, a melyek bizonyára protestáns anyaszentegyházunk romlását fogják előidézni, még pedig sokkal hamarabb, mint a hogy képzelné lehetne.

A napról-napra mind jobban-jobban reánk nehezülő elbirhatlan nyomor; az egyháztalagok hatványozott mértékben növekedő elégtelenségének föl-föl zugó vészes moraja és a hitfelekezetenküliség hódító szellemének az egyháztalagok lelkében előbbre meg előbbre hatoló győzedelmi diadala: már régebb idő óta mély megdöbbenései és szomorú csüggettséggel töltötte el önmagunk és anyaszentegyházunk jövője felett aggódo lelkünket. Szomorú csüggettségünkben a magas kormánytól és a prot. anyaszentegyházunk főhatóságaitól vártuk és reméltük a szabadító intézkedést, azonban várakozásunk mindezüideg hiába való volt.

A magas kormány nemhogy segített volna rajtunk, hanem gyakran e helyett kicsinylőleg mellőzte és végig sértette papi testületünket. Merthogy a sok közül csak egyet-kettőt említsünk fel: vajjon velünk szembe nem szándékos el mellőztetés volt-e az, midőn a kormány az 1896-ik évben a 400 frton alóli fizetéssel bíró tanítóknak ingyenes utazási engedélyt adott az országos kiállítás megtekintésére, ebben a kedvezményben, pedig prot. papi testületünknek egyetlenegy tagját sem részesítette, még azokat sem, a kiknek fizetésük nem érte el a 400 fitt. És vajjon nem a legmagasabb fokú sértés volt-e az a prot. papságra nézve, midőn a múlt év elején, a költségvetés tárgyalása alkalmával, a kormány előadója a polgári anyakönyvvezetők kvalifikációjáról beszélve az országházban, az ország színe előtt szóról-szóra ezt mondotta: »kijelentem, hogy az anyakönyvvezetők, a körjegyzők, általában úgy, mint egyenkint sokkal magasabb kvalifikációval és intelligenciával bírnak, mint azok a közegek, a melyek eddig a hitfelekezeti anyakönyveket vezették«. Igaz hogy a kormány az ilyenmü el mellőztetések és sértetések mellett anyagi segélyben is részesítette papi testületünket, csakhogy ez a segély olyan csekélység volt mind ez ideig, hogy még nem is jöhet szóba, s nem is volt egyéb, mint nyomoru koldus alamizsna. Mert vajjon nem csekélység-e egy intelligens embert 30, 40, 50 fittal segélyezni akkor, midőn 2—300 fitt fizetésen tengődik és a midőn nem alamizsnát kér, hanem tisztességes munkájának kiérdemelt díját várja és vajjon egy önértetes papi ember 30, 40 fitt segély után kinyújthatja-e kezét a szégyen lealázó érzete nélkül?!

Prot. anyaszentegyházunk főhatóságairól sem mondhatjuk el, hogy papi testületünk anyagi helyzetének a javítása érdekében valami erőteljes akciózt fejtett volna ki, pedig köztudat, hogyha pap nincsen, egyház sem lehet. Ellenkezőleg, fájdalommal kellett tapasztalnunk, hogy a kormány által a szegényebb sorsu papok fizetésének emelésére kiutalt államsegély jelentékeny részét, egyik-másik főhatóságunk rendeltetése céljától elvonva, idegen célokra fordította. Most közelebről is papi fizetésünk rendezése tárgyában megindított országos mozgalmunk folyamán sajnosan kellett tapasztalnunk, hogy míg a legtekintélyesebb politikai napi lapok hálára kötelező jóakarattal támogatták törekvéseinket, addig egyházi lapjaink még tudomást sem vettek mozgalmunkról s a melyek erről megemlékeztek, azok is inkább csüggesztettek, mint bátorítottak. Egyházi hatóságainknak fizetésünk rendezésére irányuló egyetlenegy kimagasló intézkedése, az az ismeretes kérelem, a melyet a reformátusok konventje a Tisza Kálmán ő exelenciája indítványára adott volt be az országgyűléshez. Ennek a kérelmezésnek sem volt még mindeideig és nem is lesz ezután is semmi eredménye. Mindjárt két éve lesz már, hogy ez a kérelem az országgyűléshez beadatott és még maig sem intéztetett el; még csak meg sem válaszoltatott, hanem elintézetlenül ott hever még most is valahol az irathalmazok tömkelegében és meglehet, hogy ott fog heverni örökre. Kár is volna elévenni, hiszen nem is sürgeti, nem is tudakozza senki.

Ha illetékes gyűléseinken anyagi helyzetünk javítása néha-néha szóba jött is, de akkor is gyűlésről-gyűlésre, bizottságról-bizottságra utasított s így egyik évről a másikra áttusoltatott.

Egy szóval minden vádaskodás nélkül elmondhatjuk, hogy a szegényebb sorsu protestáns papokon sem a polgári,

sem az egyházi állam nem segített semmit, úgy hogy a protestáns papság mindeideig egészen magára volt hagyatva.

Elhagyatott helyzetünkben, nyomasztó körülményeink kényszerítő hatása alatt, kénytelenek voltunk a hivatalos egyház kikerülésével ugyan, de annak tudomásával a cselekvés terére lépni. Így jött létre az ismeretes sepsi-szentgyörgyi országos értekezlet, a melynek határozatairól kimerítő ismertetést nyújt a ./. jegy alatt tisztelettel ide mellékelt jegyzőkönyvi másolat.

Országos értekezletünk határozatilag kimondotta, hogy erdélyrészi prot. püspökeink felkérendők anyagi helyzetünk javítására irányuló törekvéseink támogatására, fizetésünk 800 fitt. minimumig való kiegészítésének és a termény fizetés eltörlésének az eszközzésére. Országos értekezletünk azt is határozatilag kimondotta, hogy egy küldöttség által memorándumot fog a magas kormányhoz betérjeszteni s a küldöttség vezetésére az erdélyrészi prt. püspököket fogja felkérni.

Ezen határozatok értelmében alázatos tisztelettel kérjük a Méltóságos főtiszteletü Püspök urat: méltóztassék nagyrabecsült személyének és magas hivatalos állásának tekintélye által odahatni, hogy a magas kormány fizetésünket még ebben az évben 800 fitt-ra kiegészíteni és terménybeli fizetésünk pénzértékre való változtatását eszközözlni kegyeskedjék. Arra is alázatos tisztelettel kérjük, hogy méltóztasson küldöttségünknek a magas kormányhoz leendő vezetését elválni s ebben a tekintetben aláirt elnökség útján rendelkezni. Küldöttségünkhöz magyarországi lelkészársaink közül is számosan fognak csatlakozni, s ezekre való tekintetből küldöttségünk febr. közepe tájatt fogja a memorándumot a magas kormányhoz átnyújtani.

Vétkes mulasztást követnénk el, ha ez alkalommal fel nem hívnók a méltóságos főt. Püspök úr becses figyelmét arra a küszöbünkön álló két nagy veszélyre, mely a hitfelekezet nélküliségnek s evvel kapcsolatosan a szocializmusnak vonzó és hódító erejében van s mely mozgalmunkkal nagyon is szoros viszonyban áll. Ez a két rémes alak rohamos megsemmisítésével fenyegeti nemcsak prot. anyaszentegyházunkat, hanem hazánkat és nemzetünket is. Ez a két rémes alak sokkal veszedelmesebb és már sokkal közelebb van hozzánk, mintsemhogy az azok ellen való védekezést még csak napokkal is tovább lehetne halasztani. Ez a védekezés pedig nem egyébben, mint jogos követelésünk kielégítésében, az az fizetésünk 800 fitt-ra való kiegészítésében és a termény fizetés eltörlésében állhat csak, itt semmi egyéb nem segít és nem használ.

Ezzel a kijelentésünkkel kapcsolatosan arra a kérdésre is meg kell felelnünk, hogy mi fog következni akkor, ha a prot. papságnak most már az egész országban folyamatban levő mozgalmá lejárt?

Mielőtt e kérdésre felelnénk, szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a magyar prot. egyháztagok ismerik az 1848. XX. t.-cikket s ennek szellemében azt várják, azt remélik, hogy mint a szász egyháztagok helyett, úgy helyettük is az állam fogja a papot fizetni és ők éppen úgy mentve lesznek a papi fizetés súlyos terhétől, mint a hogy többé-kevésbbé mentve vannak jelenleg a dézmkárpótlásos egyházközségek tagjai. Ennek a reményünknek a valóságát a prt. papság mozgalmától várják.

És ha a magas kormány a prot. egyháztagoknak ezt a reményét valóra váltja; ha a prot. papság jogos kérését teljesíti és a prot. papságot is, mint az államnak többi hü

munkásait tisztességes fizetésben részesíti, ha a termény fizetést eltörli s ez által a nép terhét könnyíti: akkor bizony a magas kormány a prot. papságban és a protestáns egyháztagokban egy hatalmas, egy lelkes és hálás segítő-társat nyer a mind inkább-inkább terjedő szocializmus béke-s uton való lecsendesítésére, a háborgó kedélyek kibekítésére és a már sok helyen megbomlott társadalmi rend helyreállítására. Az egyháztagok hálával fognak a magas kormányra tekinteni, édes megnyugvással, szilárd vonzalommal fognak az egyházhoz, a nemzethez és hazához ragaszkodni s oly elszánt és áldozatkész hivei lesznek ezeknek, hogy sem a hitfelekezetenélküliség, sem a szocializmus, sem a pokolnak kapui nem vehetnek rajtuk diadalmat.

Ha pedig családunk kell, ha a magas kormány jogos és törvényes kérésünket nem teljesíti: akkor az Isten legyen irgalmas, kegyelmes mindnyájunknak, akkor a hitfelekezetenélküliségnek és a szocializmusnak szennyes habjai fognak mindnyájunkat elborítani és ettől az ádáz pusztítástól a világ összes csendőrszuronyainak és manlichereinek gyilkoló hatalma sem lesz képes megoltalmazni.

A veszély nagy és már közel van. És mi mindnyájan, kicsinyek és nagyok, kik anyaszentegyházunk szolgálatában állunk, mi mindarról számolni tartozunk, a mit ezzel a veszéllyel szemben teszünk vagy mulasztunk. Nekünk számolnunk kell a lelkiismeret, a közvélemény és a történelem ítélőszéke előtt.

Mi szegénysorsu prot. papok ettől a számadástól nem félünk, mi elhagyatott helyzetünkben megtettük mindazt, a mit tehetünk; többre nem mehetünk, a többit azoktól várjuk, a kiknek kezükben van a tekintély, a befolyás, erő és hatalom.

Isten oltalmazó és áldó szeretete legyen édes magyar hazánkon, drága nemzetünkön és szegény protestáns anyaszentegyházunkon!

Mély tisztelettel:

Az erdélyrészi protestáns papság 1897. évi decz. 7-én Sepszi-Szent-Györgyön tartott országos értekezletének megbizásából.

Kiss Lajos,
étfalvi ref. pap, mint az
ország ért. elnöke.

Kolumbán Ferencs,
sepsi-szent-királyi ref. lelkész
jegyző.

Az itt közölt fölterjesztésre kelt főtiszteltető és méltóságos Szász Domokos püspök úr válasza, leirata, mely következőleg hangzik:

Tiszteletes Úr!

Értesítem Tiszteletedet, hogy az »Erdélyrészi prot. papság« mult évi decz. 7-én Sepszi-Szent-Györgyön tartott u. n. »országos értekezletének« megbizásából hozzám intézett fölterjesztését s annak kapcsán az értekezlet jegyzőkönyvének egy példányát vettem. De az értekezlet azon óhajának, hogy a kinevezett küldöttséget főtiszteltető és méltóságos Ferencz József és Zelenka Pál püspöktársaimmal együttesen a magas kormány tagjaihoz, esetleg Urunk — királyunk Ő Felsége legmagasabb színe elé vezessem s egy előttem ismeretlen tartalmu memorandumot kézbesítsek, eleget nem teheték.

Az eljárás, melyet a Tiszteletes Urak ez ügyben eddig is követtek, úgy tételes törvényeinkkel, mint joggyakorlatunkkal homlokegyenest ellenkező s egyházi

jogrendünknek felforgatását czélzó. Tételes törvényeink s azoknak alapján kifejezett alkotmányos joggyakorlatunk megállapítja ugyanis minden egyes lelkész számára a magas kormányhoz, esetleg Ő Felségéhez való folyamodás fokozatos rendjét, s az illetékes egyházi felsőbb hatóságok kikerülésével ily lépések kezdeményezését s azoknak végrehajtását határozottan tiltja. Figyelmeztetnem kell ennél fogva mindenek előtt a tiszteletes Urakat az eljárásra vonatkozólag hozott határozatainknak törvénytelen voltára s hivatalos állásomból folyó kötelességemnek tekintem óva inteni mindnyájukat, hogy esküvel kötelezték el magukat egyházi törvényeinknek és törvényes rendünknek tiszteletben tartására s kijelentem, hogy a ki azt megsérti, fegyelmi vétséget követ el.

A mi a hozzám intézett felterjesztés érdemét illeti, az a valódi tényállással szemben téjékoztatlanságnak s minden alapot nélkülöző vádaskodásoknak képét mutatja. Vádolva vannak benne egyházi alsóbb s felsőbb hatóságaink s egyetemes konventünk azzal, hogy a protestáns papság anyagi helyzetének javítására lépéseket tenni elmulasztották, egyes főhatóságaink még azzal is, hogy a magas kormány által kiutalt államsegély jelentékeny részét idegen czélokra fordították. Midőn e sértő vádakat határozottan visszautasítom s a hatóságom alá tartozó tiszteletes Urakat ezért megintem, utalok egyes egyházmegyéink, igazg.-tanácsunk, ker. közgyűlésünk, egyetemes konventünk az elmúlt években tartott üléseinek jegyzőkönyveire, melyek e vádaskodás alaptalan és czélzatos voltát kellő világításba helyezik. Nem érzem magamat hivatottnak arra, hogy reflektáljak azon vádakra, melyek a felterjesztésben a magas kormány ellen vannak intézve; e tekintetben csak egyszerűen rámutatok arra, hogy a m. kormány tett ígérését beváltotta s a közelmúlt napokban a papi fizetések rendezésére vonatkozó törv.-javaslatát Ő Felsége legmagasabb előzetes jóváhagyásával a törvényhozás színe elé beterjesztette s e mellett a közelmúlt években — e f. évben 60,000 frt rendkívüli segélyt — utalt ki szegényebb sorsu papjaink segélyezésére. E törvényjavaslat nem terjeszkedik ki a terménybeli kepeválság keresztülvitelére, mert ez nem állami, hanem autonom egyházi feladat s erre vonatkozólag elkészített tervezetem az egyházmegyéknek s a püspöki vizsgálat alatti egyházközségeknek közelebről szét is fog küldetni.

Kérem a Tiszteletes Urakat, papságunk hirnevének jól felfogott érdekében, hagyjanak fel ily irányu mozgalmakkal, ne kövessék az oláh memorandisták s a szász asszonyok példáját. Várják be béketűrőssel a függő kérdéseknek a törvényes úton folyamatba indult megoldását s legyenek meggyőződve arról, hogy az egyházi alsóbb s felsőbb hatóságok a Tiszteletes Urak érdekei felett éber gondnal öröködnék, nem kímelve sem időt, sem fáradtságot, stb.

* * *

Ez a válasz, a püspöki leirat a sepsi-szent-györgyi értekezlet fölterjesztésére és e leirat minden vonása bizonyítást tesz arról az öntudatos és jószágos, arról a főpásztori és atyai kézzel, melybe lelkész-karunk érdekeit és egyházunk ügyeit minden megnyugvással tehetjük le.

Szerkesztő.

Fölvilágosítás.

»Z. K. S.«-nak lapunk mult számában »Az egyházkerületi takarékpénztár« czim alatt megjelent cikkében az egyik passus így hangzik: »Hogy a mult évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve 220 ezer frt veszteséget mutat ki: legyen hát igaz.«

E »veszteség«-re vonatkozólag illetékes helyről annak kijelentésére kértek fel bennünket, hogy míg az ugyanott felemlített 488 ezer forint nyereség reális, azaz az egyházkerület pénztárába olcsón vásárolt magasabb árfolyamon eladott értékpapírok árából tényleg befolyt (abból alapított körlelkésziségek hosszú sora; segélyezett templom, papilak és iskola építések, az özvegyárvai gyámintézet alapja, egyes szegény papok és egyházközségek), addig az ott feltüntetett veszteség csak névleges és múló jellegű. E veszteség annak folytán volt kimutatható a kiküldött bizottság czélzatos jelentésében, hogy a szóban forgó értékpapírok a jelentés elkészülése idejében tényleg olcsóbb áron jegyeztettek a tőzsdén, mint a mily áron azok annak idején megvásároltattak. De a veszteség valóban csak akkor következett volna be, ha ez értékeket akkor el is adtuk volna. Azon kedvező helyzetben vagyunk azonban, hogy az értékeknek az árhullámlás folyamán előbbutóbb bekövetkezendő áremelkedését nyugodtan bevárhatjuk.

Megjegyezzük végül, hogy a miénkhez hasonló helyzetben vannak a róm. katolikus és unitárius státusok is, az egyes kollegiumok és az összes testületek, valamint egyesek is, s azoknak köréből még sem merül föl tendentiosus hirtetés, melynek nem lehet egyéb czélja, mint gyanúsítás s az egyházkerület intéző köreinek megrágalmazása.

Megjegyzések a lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra.

Szinte kákán is bogot keresésnek tűnhetik fel, hogy a midőn az egész protestáns papság örömmel és elkésedéssel üdvözlí: „*a lelkészi jövedelem kiegészítéséről*“ szóló *törvényjavaslatot*: én, ismét és ismét, kezembe véve és átolvastva annak szövegét, határozottan kimondom, hogy *az áradozó öröm nagyon korai és a csapongó elkésedés időelőtt való*, mert annak a törvényjavaslatnak *van egy néhány olyan nehéz rendelkezése és bő magyarázatra alkalmat szolgáltató kitétele*, mely ha idejében *meg nem korrigáltatik*: sokkal nagyobb *veszedelmet* fog magában rejteni *anyaszentegyházunkra* és annak *mostani rendjére* nézve: mint a mekkora a *haszon*, a mely belőle kétségtelenül a protestáns lelkészi karra és a papi családokra háramlik.

Ezt a *veszedelmet mi* nem csak abban látjuk, a miben látják némelyek, hogy t. i. »*az állam* a segítség fejében, az autonom egyházak körében eddig gyakorlott felügyeleti jog mellé, *a teyelmi jogot is magának vindikálja*«, — jóllehet a képviselőházban, pár évvel ezelőtt, illetékes ajkáról elhangzott ama kijelentés analogiájára, hogy »*az állam, sem nem vallásos, sem*

nem vallástalan«, tehát: *sem nem erkölcsös, sem nem erkölcstelen*: kérhetnők: hogy *hogyan köti ki magának és tartja fenn azt a jogot, hogy erkölcsi vétség* esetén, (7. §. b., pontja és 8. §.) az illető lelkészt felelősségre vonhassa, és őt, mint *erkölcsbíró*, a jövedelmi kiegészítés megvonása tárgyában, elmarasztalhasssa? Ám mi, *a mi protestáns papságunkat* az ilyen felelősségre való vonástól és elmarasztalástól *nem féltjük*, mert feltételezhetünk mindig annyi *erkölcsi komolyságot* róla, hogy ezen a czimen, a vádlottak padjára kerülni soha sem fog. Ha pedig talán oda kerülne: jól van, hadd szenvedje és viselje a *büntetést*, mert a mi felfogásunk ugyanis az, hogy *a pap csak addig pap, a mig erkölcsi sulya és jelentősége van*.

Hanem *abban látjuk* mi a *veszedelmet*, hogy *új lelkészi állások szervezésénél a lelkészi jövedelem 800 frtra való kiegészítése a vallás és közoktatásügyi miniszter önkényétől tétetik függővé*, (2. §.), és *olyan lelkészi állások jövedelmének a kiegészítéséről, az egész törvényjavaslatban, egyetlen szó említés sincs téve, a melyek most 8 száz frton felüli jövedelemmel bírnak*, de *idők folytán*, egy vagy más okból *elszegényedhetnek*.

Az a körülmény, hogy *új lelkészi állások* jövedelmének kiegészítése egészen *a miniszter elhatározására* van bízva, azt jelenti, hogy *anyaszentegyházunk tértfoglalásának határ van szabva*. Jövőre, a mi egyházunk kiterjedésének határvonalait s ezzel a magyar nemzeti mivelődés bástyáit, csak abban az esetben taszíthatja és szélesítheti tovább, ha a magyar kormány akkori közoktatásügyi miniszterének ez a *tértfoglalási politika* tetszeni fog: ellenkező esetben marad *változatlanul* minden abban az állapotban, a mint addig volt.

(Folytatása következik.)

Z. Kiss Sándor
rettegi ref. lelkész

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1898. jan. 29.

A mult január hó 29-én tartott igazgató-tanácsi ülésről szóló tudósításunk befejező részét, mely rovatvezetőnk betegsége miatt késett, az alábbiakban adjuk.

A székely-kocsárdi ev. ref. egyházközség szabályzatot alkotott a házassági eseteknél és kereszteléseknel az egyház beavatkozását mellőző egyháztagnak irányában követendő eljárásról s beterjesztette azt az egyházmegyei tanácshoz megerősítés végett. A n.-enyedi egyházmegye tanácsa azonban e túlszigoru szabályzat megerősítésére magát illetékesnek nem tartva, azt igazgatótanácsunkhoz küldötte föl elintézésre. Igazgató-tanácsunk, mint közgazgatási főhatóság, e teljesen spiritualis ügyekre vonatkozó szabályrendeletet a püspöki székhöz tette át megvitatás és esetleges jóváhagyás végett.

Marosvásárhelyi egyházközségünk indokolt kérésére hivatalos bizonyítványt állított ki igazgatótanácsunk a kéznél levő számadások alapján arról, hogy a nevezett egyház műmalmának összes jövedelmét iskolai czélokra fordítja, hogy ezzel az egyház tőkekamatadómentességben részesüljön

Muzsnay Károly, n.-sajói esperes aa. a naszódi körlelkészség szervezése munkálatairól jelentést tevén, az építendő templom és paplak hozzávetőleges tervét és költségvetését is bemutatta. Igazgató-tanácsunk a szervezési munkálatok előhaladásáról örömmel vett tudomást s a bemutatott terveket elvileg elfogadván, megadta a szükséges útasításokat nevezett esperes aának a további teendők iránt.

Az egyházkerületi közalap tulajdonát képező Kővári-telepi ház bérbevétele iránt beérkezett ajánlatok kiadattak a házgondnoknak s egyúttal felhatalmazást nyert illető házgondnok aa. arra, hogy az említett telekre a vízvezetékét bekapcsolathassa, hogy így kedvezőbb bérjövedelem legyen elérhető.

A csekefalvi anya- és szomszédos leányegyházakból szervezendő körlelkészség díjlevele 305 frt 80 kr.-ban megerősített az állás betöltése céljából a pályázati hirdetés közzététele mondatott ki, oly megjegyzéssel, hogy ezen összeg a rendkívüli államsegélyből, illetőleg annak idején a rendes fizetés pótló államsegélyből fog 600 frtra kiegészítettetni.

Erzsébetvárosi körlelkészségi egyházunk részletesen indokolt kérést nyújtott be ig. tanácsunkhoz 60 frt központi segély rendszeresítése iránt, melylyel a kántor-organistai teendők végzésére ahhoz értő egyént óhajt fölfogadni. Ig. tanácsunk teljes mértékben méltányolta ugyan az egyház kérését, de a központi segélyalapok teljes lekötöttsége okán a kért összeget ez idő szerint ki nem útalhatta.

Ugyanez okból nem teljesítette ig. tanácsunk a haszatosi lelkész aa. segélykérését sem, ki elemi kárai okán és tetemes kepe vesztésére tekintettel kért segítséget.

A maros-gezsei leányegyházközség 50 frt rendkívüli jutalmat szavazván meg Ujváry István beszolgáló lelkésze részére az egyház ügyeinek rendezése körül kifejtett fáradozásaiért: ig. tanácsunk e határozatot jóváhagyta s a megszavazott 50 frt honorariumot a segédpapi javadalom interkalaris jövedelmé terhére utalványozta.

Ezek után Kádár János segélyügyi előadó aa. jelentése tárgyalatott, melyben intézkedés kéretik a rendes államsegélyalaphoz az által előállott hiány pótlása tárgyában, hogy a rendkívüli segélyt ez évtől kezdve az egyetemes konvent osztja szét. Ig. tanácsunk ez ügyben az intézkedés megtételét addig elhalasztandónak tartotta, míg az egyetemes konvent a rendkívüli államsegély kiosztása tárgyában határoz s majd csak annak eredményéhez képest fog a netán mutatkozó hiány pótlása iránt valamely alkalmas módon intézkedni.

Végül ig. tanácsunk másodfokú közig. bírósággá alakul át s e minőségében indokainál fogva jóváhagyta a sz.-szolnoki egyh. megye közig. bíróságának amaz ítéletét, melylyel Gócz Dénes m.-goroszlói lakóst az egyházi közmunka teljesítésének elmulasztása miatt 2 frt pénzbüntetésre ítélte; jóváhagyta továbbá a széki egyházmegye közig. bíróságának azt az ítéletét is, melylyel a baczai papválasztást, a fonforgott simonia vétsége miatt megsemmisítette és vesztegetésben részes pályázókat a pályázhatás jogától eltiltotta, a megvesztegetett hiveket pedig választási joguk gyakorlásától függesztette föl.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott. **r. s.**

Értesítés.

Hivatkozással a mélt. Igazgató-Tanács 3923—189 6 sz. a. kelt és a legációk ügyét szabályozó rendeletére, tisztelettel értesítem a legátusok szolgálatát igénylő egyházközségek nt. és t. előjáróságait, hogy a fent tisztelt szabályrendeletnek megfelelőleg a kolozsvári ev. ref. theol. fakultáson a husvétii legáció-választás folyó év *márczius hó 19-én* fog megtartatni, ehhez képest azok a t. egyházközségek, a melyek ez ünnepekre esetleg kihívási jogokkal élni kívánnak, a kihívást méltóztassanak folyó év *márczius 15-ig* alulírottához annyival is inkább beküldeni, mert a szabályrendelet értelmében a később érkező specifikációkat nem vehetném tekintetbe. Ugyancsak márcz. 15-ig kérem bejelenteni azokat az eseteket is, ha valamelyik egyház husvétra nem kívánna legatust, — mert ellenkező esetben mindazokat az egyházközségeket, a melyek a hivatalos kimutatásba bejegyezték, választás alá bocsátom a szabályrendeletnek megfelelőleg s nagyon óhajtanám egyenesen a legációba menő ifjuság érdekében elkerülni azt a sok kellemetlenséget, a mely a legközelebbi karácsonyi legációk alkalmával is előfordult s a mely miatt még a theologus ifjak közül is többen vagy legáció nélkül maradtak, vagy pedig csak távirati úton kérhetek utólag az egyes kollégiumok igazgatóitól egy-egy kisebb legációt.

Kolozsvár, 1898. febr. 19.

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

Különfélék rovata.

Főhivjuk az illetők figyelmét pápai gymn. tanár, Makay István »Fizika és fizikai földrajz« czim-mel megjelent s a 3. gymn. osztály számára dolgozott tankönyvére. Kiadó: Franklintársulat. A könyv ára 60 kr.

Egyetemes konventünk márczius hó 24. napjára hivatott egybe.

Simó Béla, a kiváló tanfelügyelő és egyházaságával is előkelő férfiú királyi tanácsossá neveztetett ki.

A M. Prot. Irodalmi Társaság ez évi közgyűlése ismét vándorgyűlés lesz, még pedig Kolozsvár városában. A Társaság titkára, *Szóts Farkas*, a mult héten ez ügyben Kolozsvárt járt, a hol az erdélyi püspök, a kolozsvári két prot. egyház előljárósága, a theol. tanári kar, s a Társaság kolozsvári tagjai részéről a legelőkényebb fogadtatásban részesült. A közgyűlés valószínűleg május hónapban tartatik meg, előkészítését és rendezését a kolozsvári tagtársak voltak szivesek magokra vállalni. A Társaság *Koszorú* czinű népies kiadványai tárgyában a választmány határozatát ez alkalommal közölte a titkár a füzetek újból fölkért szerkesztőjével, *dr. Kecskeméthy István* theol. tanárral. E határozat szerint a f. 1898-ik évben ismét 10 új *Koszorú*-füzetet ad ki a Társaság, melynek áldozatkész másodelnöke, *Hegedüs Sándor* úr, az új füzetek írói és szerkesztői honorariumát, mintegy 500 frtot újból magára vállalta, mivel immár az ötödik ötszáz frtot bocsátja a társaság rendelkezésére. A *Koszorú* ez évi füzetei mind 4 kros füzetek lesznek. Tárgyuk: keresztyén vallási és erkölcsi eszmék népszerűsítése és szemléltetése történet, elbeszélés, rajz, életkép vagy párbeszéd alakjában, versben vagy prózában. Kidolgozásuknál fődolog az erőteljes, tiszta evangéliumi keresztyén szellem és a népszerű, magyaros nyelvezet. A dolgozatok, melyek a »Koszorú« ismert alakjában kis 8-adrétű nyomtatott nyelvként 24 frtjával díjaztatnak, legkésőbb június 1-ig a *Koszorú* szerkesztőjéhez, *dr. Kecskeméthy István* theol. tanárhoz Kolozsvárra küldendők. Irod. Társaságunknak ezt a határozatát tisztelettel ajánljuk népies vallásos íróink munkás szeretetébe. *Szóts Farkas*, a M. Prot. Irod. Társaság titkára.

Szerkesztői üzenet.

Kérjük a tisztelt szerszöket, kik műveiket lapunkban ismertette és ajánlva akarják látni, hogy műveikből egy példányt lapunknak megküldeni sziveskedjenek.

Asz eltévedt lappéldányok újbólvaló megküldése dolgában intézkedtünk. Természetes, hogy itt a mulasztás nem a szerkesztőséget terheli, — talán a kiadó hivatalt sem. Kérjük olvasóinkat, hogy kimaradt példányaikat magánál a postahivatalnál reklamálják. Ez eljárás némelyik postahivatalt is nagyobb gondosságra fogja sarkalni.

Csekefalvára. Az ottani körlelkészi állásra vonatkozó pályázatot a méltóságos igazgató tanács által megállapított és kiállított hivatalos átirat alapján közöltük. Ezt a hivatalos hirdetést most már csak úgy rövidesen nem »revídiálhatjuk« mint önök kívánják. De megtehetik a lépéseket a nt. esperes ur utján. Aztán a presbyteriumból kelt iratnak, hogy az hivatalosnak legyen tekinthető, az elnök által is alá kell írva lennie. Hogy utolsópostájuk **Székeley-Keresztúr** s nem pedig Sz.-udvarhely, ez már könnyebben kikorrigálható.

Hivatalos rész.

214—1898.

KÖRRENDELET

valamennyi egyházközséghez és ref. collegium előljáróságához.

Az egyházi vagyont képező ingatlanok és ingók után az 1881. évi XXVI. t.-cz. 22. §-ának *b)* pontja értelmében kiszabandó illetékegyenérték megállapítása céljából a kir. adóhivatalok által kiadott bevallási ívek kitöltésére nézve a következő utasításokat adjuk:

A) Általánosan:

1. Az egyházközségek és collegiumok részére az illetékes kir. adóhivatal által kiadott kimutatások folyó évi márczius hó végeig pontosan kitöltendők és ugyanazon adóhivatalhoz hivatalos pecséttel és aláírással ellátva beadandók.

2. Minden oly egyházközség és collegium részéről külön bevallás állítandó ki, melynek bármely néven nevezhető és jövedelmező fekvő birtoka van, legyen az bár ház, avagy földbirtok. Ezek szerint tehát az anyae gyházak által kiállítandó bevallásokba nem vehetők fel a leány-egyházközségek, vagy fiók-egyházközségek ingatlanai, hanem azokról külön-külön bevallások állítandók ki. Ha valamely egyházközségnek külön iskolai célra szolgáló ingatlanai és ingóságai vannak, ezekről hasonlóan külön kimutatások készítendők, már azért is, mert egyfelől az iskolák ingatlanai után, a menyiben azok közművelődési célra szolgálnak, a rendes (4/10%) illetékegyenértéknek csak felét kell fizetni; másfelől pedig az alábbi 4-ik pontban jelzett illetékmentesség ily alapon úgy az egyházközség, mint az iskola részére esetleg könnyebben bizonyítható és vehető igénybe.

3. A templomok, iskolák, papi- és tanítói lakások, temetők és más terméketlen területek, tehát mindazon ingatlanok, melyek föld- vagy házadó alá nem tartoznak, az illetékegyenérték alól is felmentvők s így ezek után a kimutatás „*szrevételek*“ rovatában megjegyzendő, hogy ezen terület, mint templom stb. az illetékegyenérték alól az 1881. évi XXVI. t.-czikk 22. §. *a)* pontja alapján felmentve van.

4. Azon egyházközségek s illetve erkölcsi testületek, melyeknek évi összes tiszta jövedelmük évi 400 frtot meg nem halad, az 1881. évi XXVI. t.-czikk 24. §-ának *f)* pontja alapján az illetékegyenérték fizetésének terhe alól felmentve lévén, a mennyiben ezen mentesség eddig nem vétetett igénybe, jövőre minden oly egyházközségünk által igénybe veendő, mely ezen minimumként megállapított tiszta jövedelemnél többel

nem rendelkezik. E célból a községi előljáróság által ezen körülményről kiállítandó hivatalos bizonyítvány és a bevallási ívek csatolása mellett, az illetékes kir. adóhivatalhoz kéreés adandó be.

B) A bevallási ívek kitöltésére nézve:

a) az ingatlanokat illetőleg.

1. Az első rovat a különböző természetű ingatlanok (mint: ház, kert, szántó, kaszáló, legelő, erdő, szőlő stb.) jelzésére folyó számokkal látandó el.

2. A második rovatba az egyházközség, mint tulajdonos neve s a canonica portióknál a haszonélvező lelkész neve is megnevezendő.

3) A 3-ik rovatban megnevezendő az illetékegyenérték fizetésére kötelezett egyházközség, vagy ha a fizetésre a haszonélvező lelkész van díjlevélileg kötelezve, úgy ezen körülmény is megjelölendő.

4. A 4-ik rovatba a házak annyiszor külön felmentendők, a hány külön telken vannak építve és pedig jelzésével annak, hogy azok földszintesek-e. vagy emeletesek: külön felsorolandók továbbá a földek művelési ágazat szerint, pl. kert, szántó, rét, szőlő, erdő, vagy legelő. Ugyanitt jelzendő az is, hogy az ingatlan egyházi, vagy iskolai tulajdont és javadalmat képez-e s ehhez képest előbbi esetben 4/10% — utóbbiban pedig 2/10% illetékegyenérték alá esik-e?

5. Az 5-ik rovat első hasábjában azon tjkvi s a második hasábjában azon helyrajzi számok sorolandók fel, melyek alá a 4-ik rovatban megnevezett ház- vagy földbirtok fel van véve; a 3-ik hasábjában pedig a felsorolt külön telken épült házak összeírási házszámai sorolandók fel.

6. A 6-ik rovatban azon kataszteri birtokív száma jelzendő, melyben a felsorolt ingatlanok felvéve vannak.

7. A 7-ik rovatban elég, ha a különböző művelési ághoz tartozó részletek térmértékének részletenkénti összes területe említettik fel.

8. A 8-ik rovatba a házak kivételével az összes fekvőségek kataszteri tiszta jövedelme bejegyzendő, mely a birtokívekben minden egyes parcella után ki van tüntetve, abból kivethető, hogy az egyes művelési ágak szerint mennyi esik a kertekre, szántókra stb.

9. A 9-ik rovatba csak a bérházaknak azon jövedelme sorolandó fel, melyek az előző évi házbéradó alapjául az illetékes pénzügyi hatóság által megállapított. Ezen pont azonban általában csak a városi házakra vonatkozik, faluhelyeken bérházak ritkábban fordulnak elő, de hol ilyenek vannak, azok is felveendőek.

10. A 10-ik rovatban minden egyes háznak házosztály adója külön kitüntetendő, oly összegben, a mint az a jegyzőnél, vagy városi adóhivatalnál a házosztályadó kivetési lajstromban kitüntetve van.

11. A királyi kisebb haszonvételek általában véve meg levén szüntetve és csupán még halászati, vadászati és malom jogok állván fenn, ezeknek az előző évi járadékadó alapjául vett jövedelme irandó be ott a hol ilyenek vannak.

12. A 12-ik rovat már rendkívüli figyelmet igényel s annak kitöltésére nézve az érték megállapíthatás céljából a következők irányadók:

a) A földbirtoknak legkisebb értéke a 8-ik rovatban foglalt tiszta jövedelemnek 20-szoros összegét teszi, tehát a tiszta jövedelem összegét 20-al szorozva, megkapjuk a földbirtok összegét.

b) A házbéradó alapjául vett jövedelem (9-ik rovat) 15-szörös összege teszi az illető bérházak értékét, oly városokban, hol az összes házaknak legalább fele bérbe van adva, egyszóval az általános házbéradó alá tartozó városokban.

c) Azon városokban pedig, hol fele sincs az összes lakásoknak bérbe adva, vagy oly községekben, hol csak néhány bérház van, az illető bérháznak értékét a bérházadó alá vett jövedelemnek 12-szerese teszi,

d) A házosztályadó alá tartozó házaknak értékét képezi a házosztályadónak 60-szoros összege.

13. Az előbbi pontban jelzett érték megállapításától azonban eltérő a tudományos intézetek és köztanintézetek ingatlanainak érték megállapítása, mert ezeknél kivéve a házosztály alá tartozó házak értékét, egyebekben a jövedelmek egyszeres összegével csekélyebb mennyiségben állapítandók meg, jelesen:

a) az általános házbéradó alá tartozó városokban az iskolai tulajdont képező bérházak értékét teszi az illető bérház adóalapjául vett tiszta jövedelmének 14-szerese;

b) az általános házbéradó alá nem tartozó városok és községekben az adó alapját képező tiszta jövedelem 11-szeres összege és

c) az iskolai tulajdont képező kertek, szántók, kaszálók stb. értékét azok hataszteri tiszta jövedelmének már nem 20-szoros, hanem csak 19-szeres összege képezi.

14. A bevallás helyes összeállítása után a 7–12 rovatok a bevallási ív alsó részén szabályos és pontosan összegzendők és aláírandók s az azokban foglalt adatok helyessége a bíró és jegyző, illetve a polgármester és egy tanácsos, törvényhatósági joggal felruházott városokban pedig a városi adóhivatal főnöke, vagy kataszteri nyilvántartó biztos által igazoltatandó.

C) Az ingó vagyon bevallása.

1. Az ingó vagyon bevallására nézve először is leltár készítenő és pedig külön a szorosabb értelemben vett egyházi és külön az iskolai tulajdont képező ingóságokról.

2. Az előbbi pontban említett leltár a bevallási ívben jelzett sorszámokat követő főbb elnevezések megtartása mellett külön fejezetekre osztandó be.

3. Az egyes fejezetek alá a következő értékek veendőek:

a) Kézpénzben legfeljebb a folyó szükségek fedezésére szükséges összeg állhatván rendelkezésre, e czimen semmi nem vallandó be.

b) Gyümölcsöző tőkék elnevezése alatt külön tételen sorolándók fel a magánosaknál elhelyezett összegek s ismét külön a pénzügyintézeteknél levő betétek, ezek kamatai nélkül. A központban kezelt tőkék a bevallásból egészen kihagyandók, minthogy azok legnagyobb része ingatlanokban van befektetve s ezek után az illetékegyenérték általunk fizettétvén, bevallás esetén kétszeres illeték alá esnek.

c) Arany- és ezüst-neműek, drágaságok stb. czimek alatt (3–9 tételig) alig lévén egyik testületnek is bevallandója, ezen rovatok üresen hagyandók.

d) A 10-ik tétel alá felveendőek azon jogosítványok, melyek nem a földbirtokkal kapcsolatosak pl. vásárvámjog, révjog.

e) A 11-ik tétel alá felsorolándók a templomi berendezések, harangok, úrvacsora-osztáshoz szükséges clenodiumok stb.

Az iskolai ingó vagyon leltárában minden ingóság a bevallásban jelzett tételek alatt sorolándó fel ugyan, de a rovatokban kitüntetendő összegek az összesítés után jelzett levonásnál egészen apadásba hozandók, minthogy az 1881. évi XXVI. t.-cz. 24 §. e) pontja alapján az oktatási, jótékonyági stb. czélokra rendelt alapítványok ingóságai teljesen illetékmentesek.

4. A leltárnak az előbbi elvek szerint történt összeállítása után, mint annak II-ik része, a szenvedő tartozások sorolándók fel és pedig külön a jelzálogilag biztosítottak s külön a nem biztosítottak s ezek szintén összegezendők külön-külön és együttesen.

5. Miután a leltár helyességéről meggyőződés szerzetett, lezárandó és aláírandó s az abban foglalt tételek főbb összegeik szerint, a bevallásban felsorolt czimek szerint beirandók s lezárás után a kellő aláírással ellátva, az ingatlanok bevallási ívével együtt az illetékes kir. adóhivatalhoz beadandók.

D) Esetleges felebbezések.

1. Ha az eljáró kir. pénzügyi hatóság által kiadandó fizetési meghagyásból azon meggyőződés volna szerzhető, hogy az illetékegyenérték megállapításánál az iskolai ingatlanok után az érték $\frac{2}{10}\%$ -nál magasabb illeték rovatott ki, vagy az érték megállapítása nem ezen utasítás B) pontjának 12, illetve 13 pontjainak megfelelően eszközöltetett s végül, ha az 1881-ik évi XXVI. t.-cz. 24. §-a értelmében a templomok, iskolák, papi és tanítói lakok s egy szóval a föld- és házadó alá nem tartozó ingatlanok s az iskolai és istenitiszteletre szánt ingóságok az illetékegyenérték alól fel nem mentetnének s végül, ha a községi előljáróság által is igazolandó azon körülmény, hogy az egyházközségnek vagy iskolának összes évi tiszta jövedelme a 400 frt minimumot meg nem haladja, tekintetbe nem vétetnék s ezen egyházközségekre bármely csekély illetékegyenérték kiszabhatnék: a fizetési meghagyás kézbesítését követő 30 nap alatt a pénzügyigazgatósághoz felebbezés adandó be, mely esetben a végrehajtás sem eszközölhető. — Beadható a felebbezés 90 nap alatt is, csak hogy ez esetben a felebbezés a végrehajtást nem függeszti fel.

2. A felebbezésnek netán helyet nem adó pénzügyigazgatósági határozat ellen annak vételétől számítandó 30 nap alatt a közigazgatási bírósághoz lehet további felebbezéssel élni.

3. A fizetési meghagyás kézbesítését követő 90 nap eltelte után felebbezés nem adható be.

Kolozsvárt, 1898. február 9.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Maksay János,
számvevő.

138—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *küküllői egyházmegyébe kebelezett Bethlen-Szent-Miklós-Bényei papi állomásra* ezennel pályázat hirdetik.

Javadalom: szép lakás és jó karban levő gazdasági épületeken kívül Bethlen-Szent-Miklóssal, hol a székhely van 1. 33 veka búza, 2. 168 veka törökbúza, 3. 95 veder bor, 4. a gróf Bethlen Imre hagyományra czimén a nagy-szebeni evang. egyházközség termény kepe czimen egyezség szerinti fizet kézpénzt 269 frt 60 krt, 5. ugyanonnan fapénz czimen 56 frt, 6. a gróf Bethlen József-féle hagyaték szerint a balázsfalvi gör. kath. érsekségtől kap különböző czimeken 55 frt 30 kr. értéket, 7. 5 hold 697 [] öl káncnika porció haszonélvezete 27 frt 50 kr, 8. Bényétől kepe érték 20 frt, 9. kézpénz 50 frt. Az egész papi fizetés értéke, leszámítva a leszámítandókat, 575 frt 80 krt teszen.

Kötelessége az elválasztottnak minden lelkesíti teendő, Bényén 3-ik vasárnap kell templomozni. A bethlen-szent-miklói állam-iskolában vallást tanít, miért külön kap 40 frtot kap.

Pályázati határidő 1898. márczius 13. Folyamodványok n. t. *Nemes Arpád* esperes aához Maros-Ugrára küldendők, hová utóposta Kerelő-Szent-Pál.

Kolozsvárt, 1898. február hó 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

127—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a *széki egyházmegyébe kebelezett szász-zsombori IV-ed osztályu egyházközség papi állomására* ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson és kerten kívül 353 frt 21 kr; ebből 235 frt 02 kr. dézma-kárpótlás, a többi kepe és kanonika-porció haszonélvezete.

A lelkesz köteles a kántori teendőket is végezni.

Pályázati határidő 1898. márczius 13-án. Folyamodványok nt. *Somkerek Miklós* esperes úrhoz küldendők *Székre* (Szolnok-Dobokamegye).

Kolozsvárt, 1898. február hó 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.